

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Riigi- ja haldusõiguse õppetool

Diana Tamm

ISIKUANDMETE KAITSE PÕHIMÕTTED

Magistritöö

Juhendaja
professor Kalle Merusk

Tartu
2014

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. ISIKUANDMETE KAITSE OLEMUS	8
1.1. Isikuandmete kaitse eesmärk	8
1.2. Olulisemad mõisted	13
1.2.1. Isikuandmete mõiste	13
1.2.2. Isikuandmete töötlemise mõiste	17
1.3. Isikuandmete kaitse ulatus	19
2. ANDMETE TÖÖTLEMISEGA SEOTUD PÕHIMÕTTED	22
2.1. Õiglase ja seadusliku töötlemise põhimõte	22
2.2. Eesmärgikohasuse ja kasutamise piiramise põhimõte.....	25
2.3. Andmete kvaliteedi ja minimaalsuse põhimõte.....	30
2.4. Andmete turvalise töötlemise põhimõte	33
3. ANDMESUBJEKTIGA SEOTUD PÕHIMÕTTED.....	40
3.1. Läbipaistvuse põhimõte.....	40
3.2. Andmesubjekti osaluse põhimõte	45
3.2.1. Andmetega tutvumise õigus	45
3.2.2. Andmete parandamise ja kustutamise õigus.....	50
3.2.3. Vastuväidete esitamise õigus	55
KOKKUVÕTE	59
PRINCIPLES OF PERSONAL DATA PROTECTION	67
LÜHENDID	76
KASUTATUD KIRJANDUS	77
KASUTATUD ÕIGUSAKTID	79
KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA	80
KASUTATUD MUUD ALLIKAD.....	81

SISSEJUHATUS

Isikuandmete käibe õiguslik reguleerimine on võrdlemisi uus trend. Esimesed otseselt isikuandmete käibe piiramisele suunatud õigusaktid pärinevad 1970. aastatest.¹

Euroopa Nõukogu olulisim õigusakt on Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon². Ka isikuandmete kaitsel on selge seos EIÕK-ga, sest EIÕK art-st 8 tulenev privaatsusõiguse kaitse on andmekaitsereeglite põhiline lähtekoht.³

Üksikasjalikult on isikuandmete kaitsele pühendatud infotehnoloogia arengust mõjutatud Euroopa Nõukogu 1981. aasta isikuandmete automatiseeritud töötlemisel isiku kaitse konventsioon nr 108.⁴ Konventsioon jõustus 1. oktoobril 1985 ja on seni ainus isikuandmete kaitse küsimustele pühendatud rahvusvaheline siduv instrument.⁵ Nimetatud konventsiooni II peatükk kannab pealkirja „Andmekaitse põhiprintsiibid”, millest lähtudes on konventsiooni eesmärk ühtlustada eri riikides vastuvõetud isikuandmete töötlemise reegleid ning olla ühtsete põhimõtete levitamisel rajaleidja. Samas ei ole konventsioon mõeldud vahetult kohaldatavate jäikade normide kogumikuna. Konventsiooniga kohustatakse liitunud riike selles sisalduvaid norme riiklikus õiguses kajastama, kuid sellest ei teki isiku subjektiivseid õigusi.⁶ Enne Euroopa Liidu andmekaitse direktiivi vastuvõtmist oli konventsioon kahtlemata kõige mõjukam isikuandmete töötlemise põhimõtteid sätestav dokument.⁷

Veel enne konventsiooni vastuvõtmist astus sammu andmekaitse rahvusvahelise reguleerimise suunas Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioon (*Organisation for Economic Co-operation and Development*). 23. septembril 1980. aastal võeti vastu OECD juhend privaatsuse ja üle piiri edastavate isikuandmete kaitseks⁸. Selles sätestati kaheksa andmekaitse põhimõtet, mis on edasi kandunud ka hilisematesse andmekaitseõiguse dokumentidesse. Juhend on mittesiduv dokument, mis on vaatamata oma *soft-law* iseloomule⁹

---

¹ A. Nõmper, E. Tikk. Informatsioon ja õigus. Tallinn: Juura 2007, lk 66.

² RT II 1996, 11, 34; RT II 2010, 14, 54.

³ T. Ilus. Andmesubjekti osaluse põhimõtte Euroopa Nõukogu konventsioonide ning Euroopa Inimõiguste kohtu lahendite valguses. - Juridica, 2005, nr 8, lk 520.

⁴ RT II 2001, 1, 3.

⁵ A. Nõmper, E. Tikk (viide 1), lk 67.

⁶ M. Männiko. Õigus privaatsusele ja andmekaitse. Tallinn: Juura 2011, lk 56.

⁷ Andmesubjekti osaluse põhimõtte (viide 3), lk 520.

⁸ OECD Council. Guidelines governing the protection of privacy and transborder flows of personal data. 23.11.1980. Available: <http://www.oecd.org/internet/ieconomy/oecdguidelinesonthe protectionofprivacyandtransborderflowsofpersonaldata.htm#recommendation> (20.03.2014).

⁹ A. Nõmper, E. Tikk (viide 1), lk 67.

mõjutanud andmekaitse õiguse arengut. OECD juhendit on peetud paljudes riikides erakordselt mõjukaks dokumendiks privaatsust puudutavate seaduste kehtestamisel.¹⁰

Paralleelselt Euroopa Nõukoguga on ka Euroopa Liit andmekaitse valdkonda juba aastaid reguleerinud.¹¹ Mitmed põhiõigused on sätestatud Euroopa Liidu põhiõiguste hartas¹². Harta preambul ütleb, et Euroopa Liit tunnustab hartas loetletud õigusi, vabadusi ning põhimõtteid ning tunneb vastutust isikute, inimühiskonna ja tulevaste põlvete ees. Harta art 8 sätestab õiguse isikuandmete kaitsele kui iseseisva põhiõiguse. Harta kohta koostatud selgituste kohaselt põhineb art 8 Euroopa Ühenduse asutamislepingu art-1 286 (mis on asendatud Euroopa Liidu toimimise lepingu art-ga 16 ja Euroopa Liidu lepingu art-ga 39), direktiivil 95/46/EÜ, Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni art-1 8 ning Euroopa Nõukogu 28. jaanuari 1981. aasta konventsioonil üksikisikute kaitse kohta isikuandmete automaattöötlemisel.¹³

Siiski on antud probleemiga Euroopa Liidu tasandil tegeletud ka varem, millest annab tunnistust 1995. aastal vastu võetud Euroopa parlamendi ja nõukogu direktiiv 95/46/EÜ üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta.¹⁴ Nimetatud direktiivi pidid liikmesriigid riigisiselt rakendama 1998. aastal.¹⁵ Direktiivi 95/46/EÜ peetakse isikuandmete kui põhiõiguste kaitse ajaloos oluliseks tähiseks, milleni sillutas teed eelkõige Euroopa Nõukogu konventsioon nr 108.¹⁶ Direktiiviga 95/46/EÜ sätestatakse Euroopa Liidu andmekaitse alused, seatakse esmapilgul väga selged tingimused isikuandmete töötlemiseks, kuid asjakohased normid peavad sisalduma eri liikmesriikide direktiivi inkorporeerivates seadustes.¹⁷ Väärib märkimist, et konventsioon nr 108 ja OECD juhend on aktuaalsed ka pärast direktiivi 95/46/EÜ vastuvõtmist, sest neist lähtuvad ja neis kajastuvad isikuandmete töötlemise põhimõtted.¹⁸

Konventsiooni nr 108, OECD juhendi ja direktiivi 95/46/EÜ põhjal on võimalik saada üldistatud ülevaade riigisiseste õigusaktide põhimõtetest. Teisalt on tegemist lähtekohtadega

---

¹⁰ S. Gutwirth, P. De Hert, D. Wright. Are the OECD Guidelines at 30 Showing Their Age? - Communications of the ACM. Volume 54. No 2. 2011, p 30. Available: <http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.utlib.ee/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&sid=c4e91805-a428-49fc-8c56-a1f79d8ea7d8%40sessionmgr112&hid=120> (28.02.2014).

¹¹ M. Männiko (viide 6), lk 71.

¹² ELT C 83/389, 30.03.2010.

¹³ E. Rohtmets. Isikuandmete kaitse küsimused Euroopa Kohtu eelotsustes. Andmesubjekti õiguste kaitse. Kohtupraktika analüüs. Tartu: Riigikohtu õigusteabe osakond 2013, lk 5. Kättesaadav: http://www.riigikohus.ee/vfs/1455/Andmesubjekti%20oigused_EK_analuus.pdf (26.03.2014).

¹⁴ EÜT L 281, 23.11.1995.

¹⁵ Eesti liitus Euroopa Liiduga teatavasti 2004. aastal.

¹⁶ Komisjoni teatis Euroopa parlamendile ja nõukogule. Andmekaitse direktiivi parema rakendamise tööprogrammi järelemeetmete kohta, KOM(2007) 87 lõplik. Brüssel: 07.03.2007, lk 1. Kättesaadav: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0087:FIN:ET:HTML> (03.03.2014).

¹⁷ L. Gundemann. Euroopa Liidu andmekaitse õigus – andmekaitse ja andmete avaliku juurdepääsu suhtest ning andmekaitse järelevalve olukorrast. - Juridica, 2005, nr 8, lk 513.

¹⁸ A. Nõmper, E. Tikk (viide 1), lk 67.

riikliku õiguse kujundamiseks.¹⁹ Kõiki kirjeldatud instrumente iseloomustavad kaks asjaolu: esiteks jätavad need riikidele võrdlemisi vabad käed otsustamiseks, kuidas kaasatud norme riigisiseses õiguses sisustada. Teiseks on instrumentide sätted üldsõnalised ega sisalda kasulikku infot selle kohta, kuidas neid kitsama probleemi korral tõlgendada.²⁰

Eesti on nii OECD, Euroopa Nõukogu kui Euroopa Liidu liige, seega on Eestile kohustuslikud kõik ülalmainitud rahvusvahelised ja Euroopa Liidu instrumendid.²¹

Eestis on direktiiv 95/46/EÜ üle võetud isikuandmete kaitse seadusega,²² kuid isikuandmetega seotud regulatsiooni sisaldavad veel 115 kehtivat seadust ning 263 Vabariigi Valitsuse või ministri määrust.²³ 2012. aasta Eesti inimõiguste aruandes on nenditud järgmist: „Eestis on üks olulisemaid privaatsusõigust reguleerivaid õigusakte isikuandmete kaitse seadus, mille teemavaldkonnas on viimasel ajal toimunud märkimisväärseid muudatusi, ent seadust ennast pole muudetud 2011. aasta 1. jaanuarist. Seaduse tekstile on ette heidetud üldsõnalisust, mistõttu on selle suhteliselt uue regulatsioonivaldkonna puhul Eestis veel palju ebaselgust. Tegemist on EL-i andmekaitse direktiivi 95/48/EÜ üle võtva õigusnormistikuga, mis paraku on üle võetud direktiiviga sarnases üldistuse astmes, kuigi oleks võinud eeldada, et õigusselguse huvides täpsustatakse reegleid Eesti kontekstile vastavalt.”²⁴

Käesoleva töö aktuaalsuse kasuks räägib asjaolu, et 2010. aastal andis Euroopa Komisjon välja teatise „Terviklik lähenemisviis isikuandmete kaitsele Euroopa Liidus”²⁵, millest sai alguse ulatuslik andmekaitseriformi ettevalmistamine. Nimetatud teatises märgib Euroopa Komisjon, et viisteist aastat pärast direktiivi vastuvõtmist on nii direktiivi eesmärgid kui direktiivis sätestatud põhimõtted ikka veel ajakohased. Tehnoloogia kiire areng ja üleilmastumine on maailma siiski põhjalikult muutnud ning tekitanud isikuandmete kaitse valdkonnas uusi probleeme.²⁶ Kuivõrd esialgne eesmärk oli andmekaitse direktiivi ümbervaatamine ning varasemalt ei olnud algatatud diskussiooni õigusliku reguleerimise

---

¹⁹ A. Nõmper, E. Tikk (viide 1), lk 67.

²⁰ Samas, lk 68.

²¹ M. Männiko (viide 6), lk 79.

²² RT I 2007, 24, 127; RT I, 30.12.2010, 11.

²³ Eesti seisukohad Euroopa parlamendi ja nõukogu määruse üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta juurde. Seletuskiri. Vabariigi Valitsus. 29.03.2012, lk 8. Kättesaadav: <https://dhs.riigikantselei.ee/avalikteave.nsf/documents/NT0018C882/> (05.03.2014).

²⁴ K. Käsper, M. Meiorg (toim). Inimõigused Eestis 2012. Eesti Inimõiguste Keskuse aastaaruanne. SA Eesti Inimõiguste Keskus. 2013, lk 28. Kättesaadav: http://humanrights.ee/wp-content/uploads/2013/04/Inimõigused_Eestis_2012.pdf (05.04.2014).

²⁵ Komisjoni teatis Euroopa parlamendile, nõukogule, majandus- ja sotsiaalkomiteele ning regioonide komiteele. Terviklik lähenemisviis isikuandmete kaitsele Euroopa Liidus, KOM(2010) 609 lõplik. Brüssel: 04.11.2010. Kättesaadav: http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/0006/com_2010_609_et.pdf (28.03.2014).

²⁶ Samas, lk 4.

instrumendi vahetusest, tuli 2012. aasta alguses avaldatud andmekaitsemääruse eelnõu²⁷ paljudele üllatusena.²⁸ Andmekaitse reformi raames on kavas asendada direktiiv 95/48/EÜ otsekohaldava määrusega, mis tähendaks ka senikehtinud liikmesriigi õigusaktide (sh isikuandmete kaitse seaduse) asendamist detailsete üleeuroopaliste reeglitega, et tagada isikuandmete ühtlane ja tõhusam kaitse ning soodustada piiriülest kauplemist (eriti digitaalvaldkonnas).²⁹ Direktiiv 95/48/EÜ ei ole suutnud pidada sammu globaliseerumise ja tehnoloogiliste võimaluste laienemisega ning muuta viise, kuidas isikud saaksid luua, jagada ja kasutada isikuandmeid. Kuigi põhiprintsiibid kehtivad, ei saa olemasolev direktiiv hakkama väljakutsetega, mis tulenevad tehnoloogia arengust ja globaliseerumisest.³⁰ Reformiga püütakse viia reeglid kooskõlla tänapäeva vajadustega, kuigi üldisi põhimõtteid olulises osas ei muudeta.³¹

Käesolevas töös keskendutakse isikuandmete kaitse üldpõhimõtetele, millest tulenevalt ei käsitleta kõiki isikuandmete kaitse ega andmekaitse reformiga seotud küsimusi. Antud töös ei analüüsita isikuandmete kaitse temaatikaga tihedalt seotud teabe avalikustamist, mida reguleerib avaliku teabe seadus. Samuti ei uurita andmekaitse reformi raames tehtud ettepanekut võtta vastu Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv üksikisikute kaitse kohta seoses pädevates asutustes isikuandmete töötlemisega kuritegude tõkestamise, uurimise, avastamise ja nende eest vastutusele võtmise või kriminaalkaristuste täitmisele pööramise eesmärgil ning selliste andmete vaba liikumise kohta.

Käesoleva töö eesmärk on leida vastus küsimusele, kas Eesti õigusaktides kehtestatud isikuandmete kaitse põhimõtted on vastavuses rahvusvahelise ja Euroopa Liidu õigusega ning Euroopa Liidus kavandatava andmekaitse reformiga. Samuti on töö eesmärk uurida, kas Euroopa Liidus kavandatav andmekaitse reform laiendab olemasolevaid isikuandmete kaitse põhimõtteid ja näeb ette uute põhimõtete kehtestamist.

Töö sisuline osa on jaotatud kolmeks peatükiks. Isikuandmete kaitse põhimõtete analüüsimiseks tuleb esmalt käsitleda isikuandmete kaitse olemust. Selleks mõtestatakse

---

²⁷ Euroopa Komisjoni ettepanek võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus) COM (2012) 11 final. 25.01.2012. Kättesaadav: http://ec.europa.eu/justice/data-protection/document/review2012/com_2012_11_et.pdf (28.02.2014) ja Euroopa Parlamendi seadusandlik resolutsioon ettepaneku kohta võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta. 12.04.2014. Kättesaadav: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P7-TA-2014-0212&language=ET&ring=A7-2013-0402> (25.03.2014).

²⁸ Avaliku teabe seaduse ja isikuandmete kaitse seaduse täitmisest aastal 2011. Andmekaitseinspeksiooni aastaettekande. 2012, lk 18. Kättesaadav: <http://www.aki.ee/et/inspeksioon/aastaettekanded> (12.03.2014).

²⁹ K. Käsper, M. Meiorg (viide 24), lk 28.

³⁰ I. S. Rubinstein. Big Data: The End of Privacy or a New Beginning? - International Data Privacy Law. Volume 3. No 2. 2013, p 75. Available: <http://idpl.oxfordjournals.org.ezproxy.utlib.ee/content/3/2/74.full.pdf+html> (28.02.2014).

³¹ K. Käsper, M. Meiorg (viide 24), lk 28.

esimeses peatükis lahti isikuandmete kaitse eesmärk, avatakse olulisemaid töös kasutatud mõisteid nagu isikuandmed ja isikuandmete töötlemine ning piiritletakse lähtuvalt käsitlemisele tulevatest õigusaktidest isikuandmete kaitse ulatus. Töö järgmistes peatükkides analüüsitakse isikuandmete kaitse aluspõhimõtteid. Teises peatükis uuritakse, millised on andmete töötlemisega seotud põhimõtted, kuidas need on erinevates õigusaktides kajastamist leidnud ning millised muudatused kaasnevad kavandatava andmekaitse reformi rakendamisega. Kolmandas peatükis analüüsitakse, millised põhimõtted on seotud andmesubjektiga, kuidas need on erinevates õigusaktides kajastamist leidnud ning millised muudatused kaasnevad kavandatava andmekaitse reformi rakendamisega.

Käesolev töö on uurimus, mille esimeses peatükis on lähtutud dogmaatilisest uurimismeetodist ning võrdlev-analüütilisest uurimismeetodist. Töö teises ja kolmandas peatükis on põhiliselt kasutatud võrdlev-analüütilist uurimismeetodit. Töö põhineb isikuandmete kaitse seaduse võrdlusel rahvusvaheliste normide, andmekaitse raamdirektiivi 95/46/EÜ ja kavandatava isikuandmete kaitse üldmäärusega. Lisaks eespool kirjeldatud õigusaktidele on töös allikatena kasutatud direktiivi 95/46/EÜ art 29 alusel loodud tööühma³² arvamusi, Euroopa Komisjoni dokumente ja Eestis kehtivaid isikuandmeid puudutavaid normatiivakte. Samuti on töös kasutatud nii eesti- kui ka võõrkeelseid teoreetilisi kirjanduslikke allikaid.

---

³² Direktiiv 95/46EÜ artikli 29 alusel loodud Euroopa andmekaitseasutuste tööühm on Euroopa Komisjoni juures tegutsev tööühm, mis annab soovituslikke juhiseid nii Euroopa Komisjonile kui ka üldsusele.

1. ISIKUANDMETE KAITSE OLEMUS

1.1. Isikuandmete kaitse eesmärk

Andmekaitsest rääkides on oluline märkida, et andmekaitse kui õigusharu ei keskendu mitte andmete kaitsele, vaid kaitseb inimest – täpsemalt tema õigust informatsioonilisele enesemääratlusele.³³ Seega on andmekaitse keskmes andmesubjekt ehk isik, kelle andmeid töödeldakse.³⁴

Tänapäevase isikuandmete kaitse ja seeläbi informatsioonilise enesemääramise õiguse sisuliseks lähtekohaks peetakse teoorias eeskätt isiku õigust privaatsusele ehk eraelu kaitsele. Teisalt on privaatsusõiguse areng alates inimõiguste konventsiooni vastuvõtmisest olnud lahutamatult seotud konkureeriva sõnavabaduse ja sellest lähtuva infovabaduse arenguga.³⁵

Termin „informatsiooniline enesemääramisõigus“ pärineb Saksamaalt. Täpsemalt defineeriti selline õigus esmakordselt ühes 1983. aastast pärinevas kohtulahendis. Nimelt asus Saksa Föderaalkohus seisukohale, et tulenevalt põhiseadusest on igaühel õigus ise määrata, kellele isikuandmeid üle anda ning kellele lubada neid töödelda. Sellisele informatsioonilise enesemääramisõigusele piirangute seadmine on lubatud ainult ülekaaluka üldise huvi korral. Piirangud peavad tulenema seadusest, vastavad normid peavad olema õigusriigile omaselt selgelt ja konkreetselt sätestatud. Lisaks peab olema tagatud organisatoorse ning menetlusõiguslike ettevaatusabinõude täitmine, et välistada inimõiguste rikkumine.³⁶

Euroopas peetakse privaatsust üheks põhiliseks inimõiguseks, samaväärseks õigusega eneseteostusele, mõttevabadusele ning sõnavabadusele.³⁷ EIÕK art 8 lg 1 kohaselt on igaühel õigus sellele, et austataks tema era- ja perekonnaelu ja kodu ning sõnumite saladust. EIÕK art 8 lg 2 alusel ei sekku ametivõimud selle õiguse kasutamisse muidu, kui kooskõlas seadusega ja kui see on demokraatlikus ühiskonnas vajalik riigi julgeoleku, ühiskondliku turvalisuse või riigi majandusliku heaolu huvides, korratuse või kuriteo ärahoidmiseks, tervise või kõlbluse või kaasinimeste õiguste ja vabaduste kaitseks. EIÕK art 8 näol on tegemist privaatsusõiguse põhilise kaitsenormiga. Samas on privaatsus osutunud ammendavalt defineerimatuks mõisteks ning ka artikli 8 kohaldamise praktika näitab, et selle sätte sisu ei ole üheselt määratletav. On üldteada, et sätet on tõlgendatud suhteliselt laialt ning vastavalt ühiskonna arengu jooksul tekkivatele vajadustele, mida EIÕK loomise ajal ei pruugitud ette näha. Üks kiiresti arenev valdkond, millele konventsiooni loomisel vähemalt tänapäevasel kujul

³³ M. Männiko (viide 6), lk 42.

³⁴ Isikuandmete kaitse küsimused Euroopa Kohtu eelotsustes (viide 13), lk 3.

³⁵ A. Nömpfer, E. Tikk (viide 1), lk 72.

³⁶ Andmekaitseinspektsiooni aastaettekanne 2003 aasta kohta, lk 1. Kättesaadav: <http://www.aki.ee/et/inspektsioon/aastaettekanded> (12.03.2014).

³⁷ T. Ilus. Isikuandmete kaitse olemus ja arengusuunad. - *Juridica*, 2002, nr 7, lk 442.

kindlasti ei mõeldud, on isikuandmete kaitse. Artikli 8 rakendamise praktika EIK-s näitab selgelt, et kohus on valmis aktsepteerima käsitletava valdkonna kuulumist artikli 8 kaitsealasse.³⁸

Andmekaitse on saanud Euroopa Liidu õiguskorras põhiõiguseks, mis on tähtsusest võrdne eraelu puutumatusega.³⁹ Õigus isikuandmete kaitsele on sätestatud nii harta art 8 lg-s 1, mille kohaselt on igaühel õigus oma isikuandmete kaitsele, kui ka Euroopa Liidu toimimise lepingu⁴⁰ art 16 lg-s 1, mis sätestab nimetatud õiguse hartaga samas sõnastuses. Nagu on rõhutanud Euroopa Kohus, ei ole õigus isikuandmete kaitsele siiski absoluutne, vaid seda tuleb kaaluda vastavalt selle ülesandele ühiskonnas.⁴¹ Isikuandmete kaitse on tihedalt seotud õigusega era- ja perekonnaelu austamisele, mis on sätestatud harta artiklis 7.⁴²

Nagu eelnevalt märgitud, on isikuandmete kaitsmise eesmärk kaitsta üksikisikut, kelle andmeid töödeldakse. See saavutatakse tavaliselt andmesubjekti õiguseid ja andmetöötleva kohustusi kombineerides. Need õigused ja kohustused on sätestatud direktiivis 95/46/EÜ, tuginedes sellele, kuidas need on sätestatud konventsioonis nr 108, mis omakorda ei ole kuigi erinev OECD suunistest. Andmekaitse eeskirjadest rääkides on oluline rõhutada, et need kaitsevad isikuid vaid eeldusel, et eeskirju praktikas järgitakse.⁴³

Rääkides konkreetsetest isikuandmete kaitsele pühendatud õiguslike vahendite eesmärkidest, siis konventsiooni nr 108 eesmärk on art 1 kohaselt tagada liikmesriigi territooriumil igale isikule, olenemata kodakondsusest või alalisest elukohast, tema õiguste ja põhivabaduste austamine. Eriti oluline on isikuandmete automatiseeritud töötlemisel tagada isiku õigus säilitada privaatsus (andmekaitse). Andmekaitse konventsiooni preambulas viidatakse otse isikuandmete kaitse seostele privaatsusõigusega: „[...] seoses automatiseeritult töödeldavate isikuandmete sagenenud liikumisega üle riigipiiride on vajalik tõhustada inimese õiguste ja põhivabaduste kaitse, eriti eraelu kaitse”.⁴⁴

Direktiivi 95/46/EÜ kehtestamise eesmärk on art 1 lg 1 kohaselt kaitsta füüsiliste isikute põhiõigusi ja -vabadusi ja eelkõige nende õigust eraelu puutumatusele. Osundatud sätte lg 2 kohaselt ei tohi liikmesriigid keelata ega piirata isikuandmete vaba liikumist

---

³⁸ Andmesubjekti osaluse põhimõte (viide 3), lk 520.

³⁹ M. Tzanou. Data protection as a fundamental right next to privacy? „Reconstructing” a not so new right. – International Data Privacy Law. Vol. 3. No 2. 2013, p 88. Available: <http://idpl.oxfordjournals.org.ezproxy.utlib.ee/content/3/2/88.full.pdf+html?sid=9cd0e47e-7e17-48fb-9d57-8bf05406e48f> (27.02.2014).

⁴⁰ ELT C 83/47, 30.03.2010.

⁴¹ EKo 12.06.2003, C-112/00, *Schmidberger*, p 80.

⁴² Eesti seisukohad. Seletuskiri (viide 23), lk 4.

⁴³ Transfers of personal data to third countries: Applying Articles 25 and 26 of the EU data protection directive. Working Party on the Protection of Individuals with regard to the Processing of Personal Data. WP 12. 1998, p 5. Available: http://ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/wpdocs/1998/wp12_en.pdf (04.04.2014).

⁴⁴ Andmesubjekti osaluse põhimõte (viide 3), lk 521.

liikmesriikide vahel põhjusel, mis on seotud füüsiliste isikute põhiõiguste- ja vabaduste kaitsega.

Direktiivi 95/46 põhjenduses 11 on öeldud, et direktiivis sisalduvad üksikisikute õiguste ja vabaduste, eriti eraelu puutumatus õiguse kaitsmise põhimõtted täpsustavad ja võimendavad põhimõtteid, mida sisaldab Euroopa Nõukogu 28. jaanuari 1981. aasta konventsioon isikuandmete automatiseeritud töötlemisel isiku kaitse kohta.⁴⁵ Direktiivi artiklist 1 lähtuvalt kaitsevad liikmesriigid isikuandmete töötlemisel füüsiliste isikute põhiõigusi- ja vabadusi ning eelkõige õigust eraelu puutumatusel.⁴⁶ Seega rõhutatakse direktiivi eesmärgina küll vajadust kaitsta isiku eraelu, kuid mõõndakse samas, et instrumendi laiem eesmärk on tagada füüsiliste isikute põhiõiguste ja vabaduste kaitse.⁴⁷

Euroopa Kohus on direktiivi 95/46/EÜ põhieesmärgina nimetanud liikmesriikide õigus- ja haldusnormide ühtlustamist, et kõrvaldada siseturu toimimise takistused, mis tulenevad erinevustest riiklike õigusaktide vahel. Direktiivi 95/46/EÜ põhjendusest 7 nähtub, et siseturu rajamist ja toimimist võib oluliselt kahjustada see, et isikuandmete töötlemise suhtes kohaldatav kord on liikmesriigiti erinev. Sama direktiivi põhjenduse 3 kohaselt ei ole liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise eesmärk ainult isikuandmete vaba liikumine ühest liikmesriigist teise, vaid ka isikute põhiõiguste kaitse.⁴⁸ Euroopa Kohus on otsuses nr C-101/01⁴⁹ märkinud, et andmekaitse on EL-is märkimisväärne siseturumõõde, mis tähendab seda, et siseturul tuleb tagada isikuandmete vaba liikumine liikmesriikide vahel. Seega ei ole riiklike andmekaitsealaste õigusaktide ühtlustamine piiratud direktiivi kohase minimaalse ühtlustamisega, vaid see ulatub täieliku ühtlustamiseni.⁵⁰

Eestis on era- ja pereelu puutumatus igäihe põhiõigus.⁵¹ PS⁵² § 26 alusel on igäihel õigus perekonna- ja eraelu puutumatusel. PS § 26 sõnastamisel on selgeks eeskujuks olnud EIÕK-i art 8. Isikliku ja perekonnaelu, kirjavahetuse saladuse, au ja reputatsiooni kaitse on sätestatud ka kodaniku ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti artiklis 17.⁵³ Riigikohtu halduskolleegium on märkinud, et „eraelu puutumatus riivena käsitatakse muu hulgas isikuandmete kogumist, säilitamist, kasutamist ja avalikustamist.”⁵⁴ Andmete, sealhulgas

⁴⁵ Isikuandmete kaitse küsimused Euroopa Kohtu eelotsustes (viide 13), lk 4.

⁴⁶ A. Nömpfer, E. Tikk (viide 1), lk 76.

⁴⁷ Samas, lk 72.

⁴⁸ Isikuandmete kaitse küsimused Euroopa Kohtu eelotsustes (viide 13), lk 6.

⁴⁹ EKo 06.11.2003, C-101/01, *Lindqvist*, p 96.

⁵⁰ Samas, p-d 96-97.

⁵¹ Andmekaitseinspektiooni korraline ettekanne Riigikogu põhiseaduskomisjonile ja õiguskantslerile. Avaliku teabe seaduse ja isikuandmete kaitse seaduse täitmisest aastal 2008. Tallinn: 2009, lk 23. Kättesaadav: <http://www.aki.ee/et/inspektioon/aastaettekanded> (12.03.2014).

⁵² RT 1992, 26, 349; RT I 27.04. 2011, 1.

⁵³ U. Lõhmus, PõhisK § 26/2. Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj. 2012. Kättesaadav: <http://pohiseadus.ee/pt-k-2/pg-26/> (05.04.2014).

⁵⁴ RKHK 3-3-1-3-12, p 19.

isikuandmete hulk ja neis sisalduv teave üha suureneb ja sekkumine isikuandmete sfääri laieneb.⁵⁵ Andmekaitse kontekstis käsitletakse privaatsust isiku õigusena kontrollida oma isikuandmete kasutamist. Laiemalt lähtutakse privaatsuse lahtimõtestamisel küsimusest, kui kaugele võib ühiskond inimese eraasjadesse tungida.⁵⁶

IKS sätestab põhiõiguste ja -vabaduste kaitseks meetmed, mille rakendamisel on isikuandmete töötlemine seaduspärane, ning erandid, mille esinemisel kaaluvad muud huvid üles isiku eraelu kaitse ning tagavad riive lubatavuse.⁵⁷ IKS § 1 järgi on sarnaselt direktiivile 95/46/EÜ seaduse eesmärk kaitsta isikuandmete töötlemisel füüsilise isiku põhiõigusi ja -vabadusi, eelkõige õigust eraelu puutumatusel.

Kavandatava andmekaitsereformi raames nenditi, et teatud aspektid eeldavad Euroopa Liidult ulatuslikku ja terviklikku lähenemisviisi, millega oleks tagatud üksikisikute andmekaitset käsitleva põhiõiguse täielik austamine nii EL-is kui ka väljaspool seda.⁵⁸ Isikuandmete kaitse üldmääruse art 1 lg 2 kohaselt kaitstakse määrusega füüsiliste isikute põhiõigusi ja -vabadusi, eriti nende õigust isikuandmete kaitsele. Eelnõu art 1 lg 3 alusel ei või isikuandmete vaba liikumist liidus piirata ega keelata põhjustel, mis on seotud üksikisikute kaitsega isikuandmete töötlemisel. Osundatud art 1 lg 1 kohaselt sätestatakse määruses eeskirjad, mis käsitlevad üksikisikute kaitset isikuandmete töötlemisel ja isikuandmete vaba liikumist.

On võimalik asuda seisukohale, et määruse eesmärk on võrreldes direktiiviga 95/46/EÜ muutunud.⁵⁹ Kui direktiivi 95/46/EÜ eesmärk on kaitsta isikuandmete töötlemisel füüsiliste isikute põhiõigusi ja -vabadusi ning eelkõige nende õigust eraelu puutumatusel, siis määruse üks eesmärke on kaitsta füüsiliste isikute põhiõigusi ja -vabadusi, eriti nende õigust isikuandmete kaitsele. Eelnõu põhjenduste p 139 kohaselt on määruse koostamisel arvestatud asjaolu, mida on rõhutanud Euroopa Kohus: isikuandmete kaitse õigus ei ole absoluutne õigus, vaid seda tuleb arvestada vastavalt selle ülesandele ühiskonnas ja tasakaalustada muude põhiõigustega. Vastavalt proportsionaalsuse põhimõttele austatakse isikuandmete kaitse üldmääruses põhiõigusi ja peetakse kinni eelkõige Euroopa Liidu põhiõiguste hartaga tunnustatud põhimõtetest, mis on sätestatud aluslepingutes: õigus era- ja perekonnaelu, kodu ja edastatavate sõnumite saladuse austamisele; õigus isikuandmete kaitsele; mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabadusele; sõna- ja teabevabadusele; ettevõtlusvabadusele; õigus tõesusele õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele ning kultuurilisele, usulisele ja keelelisele mitmekesisusele.

---

⁵⁵ U. Lõhmus (viide 53), § 26/9.3.

⁵⁶ Isikuandmete kaitse olemus ja arengusuunad (viide 37), lk 438.

⁵⁷ M. Männiko (viide 6), lk 80.

⁵⁸ Komisjoni teatis terviklik lähenemisviis isikuandmete kaitsele Euroopa Liidus (viide 25), lk 4.

⁵⁹ Eesti seisukohad. Seletuskiri (viide 23), lk 4.

Käesoleva töö autori hinnangul on isikuandmete kaitse määruse eesmärkides sätestatud muudatuse näol tegemist peamiselt isikuandmete kaitset konkretiseeriva ja fokuseeriva sättega, millega tunnustatakse isikuandmete kaitset kui iseseisvat põhiõigust. Tuginedes määruse eelnõu põhjendustele, ei tähenda nimetatud muudatus, et määruse eelnõu kaitsealast oleks välja jäänud harta art 8 lg-s 1 sätestatu, mille kohaselt on igal inimesel õigus sellele, et austataks tema era- ja perekonnaelu, kodu ja edastatavate sõnumite saladust. Muudatus tähendab, et harta art 8 lg-s 1 sätestatud õigust tuleb vaadata tasakaalus õigusega isikuandmete kaitsele. Nagu näha, ei selgu ka rahvusvahelisest ega riigisisest õigusest alati üheselt, et isikuandmete kaitse näol on tegu eeskätt privaatsuse ühe aspekti, isikuandmete kaitsega. Kohati on aktides viidatud ka teistele kaitsmist väärt väärtustele lisaks eraelule.⁶⁰ Samuti ei ole mitte üheski õigusaktis, milles antud terminit kasutatakse otseselt defineeritud, mida tähendab õigus eraelu puutumatus.⁶¹

Samas on nii õigus eraelu puutumatus kui ka õigus isikuandmete kaitsele otseselt defineerimata. Sellest tulenevalt tuleb mõlema mõiste tähendust andmekaitse kontekstis otsida „andmekaitsealases regulatsioonis kehtestatud andmekaitse põhimõtete olemuslikust sisust”⁶². Andmekaitse põhimõtted on spetsiifilisemad kui üldine eraelu puutumatus või isikuandmete kaitse mõiste, millest tulenevalt on nendest parem juhinduda.⁶³ Olukorras, kus salvestada on võimalik sisuliselt piiramatult hulka andmeid, saadud andmeid on võimalik analüüsida praktiliselt piiramatul hulgal viisidel ja informatsiooni saab talletada igavesti, aitavad andmekaitse põhimõtted antud olukordadega tegeleda. Väärtused, millest andmetöötlus lähtub, on sõnastatud andmekaitse põhimõtete kaudu, millest tähtsamad on seaduslikkuse, eesmärgikohasuse ja andmesubjekti individuaalse osaluse põhimõtted.⁶⁴

Isikuandmete kaitse üldistest eesmärkidest ja isikuandmete põhimõtetest rääkides on veel oluline silmas pidada, et isikuandmete töötlemise piiramisele suunatud andmekaitse reeglid lähtuvad eeldusest, et isikuandmete töötlemine on vajalik. Vastasel juhul ei oleks andmekaitse põhimõtteid vajagi, piisaks ainsast ühemõttelisest reeglist: isikuandmete töötlemine on keelatud. Andmekaitse konstruktiivne eesmärk ei saa seetõttu olla isikuandmete kasutamise võimalikult laiaulatuslik keelamine, vaid andmesubjekti huvide tõhus kaitse olukorras, kus teised isikud tema kohta käivat teavet paratamatult kasutavad.⁶⁵

---

⁶⁰ A. Nõmper, E. Tikk (viide 1), lk 76.

⁶¹ M. Tzanou (viide 39), p 91.

⁶² Samas.

⁶³ Samas, p 98.

⁶⁴ Samas, p 91.

⁶⁵ Andmesubjekti osaluse põhimõte (viide 3), lk 519.

Seega saab asuda seisukohale, et isikuandmete töötlemisel tuleb järgida kindlaid põhimõtteid, mis aitavad saavutada andmekaitse eesmärke.⁶⁶ Põhimõtted on vajalikud, et paremini mõista õigusaktide eesmärke ning vajaduse korral tõlgendada isikuandmete töötlejale õigusaktidega pandud õigusi ja kohustusi.

1.2. Olulisemad mõisted

1.2.1. Isikuandmete mõiste

OECD juhendi art 1 punktis b on isikuandmed defineeritud kui igasugune teave tuvastatud või tuvastatava füüsilise isiku (andmesubjekti) kohta. Sisult sarnaselt on isikuandmed sätestatud ka konventsioonis nr 108, mille art 2 punkti a kohaselt mõistetakse isikuandmetena mis tahes informatsiooni tuvastatud või tuvastatava isiku (andmesubjekti) kohta.

Isikuandmete definitsioon ei ole direktiivis 95/46/EÜ võrreldes OECD juhendi ja konventsiooniga nr 108 oluliselt muutunud.⁶⁷ Direktiivi 95/46/EÜ art 2 punkti a järgi käsitletakse isikuandmetena igasugust teavet tuvastatud või tuvastatava füüsilise isiku (andmesubjekt) kohta. Tuvastatav isik on isik, keda saab otseselt või kaudselt tuvastada, eelkõige isikukoodi põhjal või ühe või mitme tema füüsilisele, füsioloogilisele, vaimsele, majanduslikule, kultuurilisele või sotsiaalsele identsusele omase joone põhjal. Direktiivis sisalduv isikuomaduste loetelu mitte ei piira isikuandmete mõistet, vaid näitlikustab, kuidas võib andmesubjekti tuvastada. Direktiivi kohaselt pole tähtsust, millise sisuga on isiku kohta käiv teave: piisab, et teave on isiklik, s.t käib isiku kohta, ja et isik on selle teabe kaudu identifitseeritud või identifitseeritav.⁶⁸

Tuleb märkida, et kõnealuses määratluses kajastub Euroopa seadusandja eesmärk piiritleda isikuandmete mõistet laialt. Euroopa Komisjoni alguses ettepanekus selgitati, et „vastavalt konventsioonile 108 määratletakse mõiste laialt, et see hõlmaks igasugust teavet, mida võib üksikisikuga siduda”. Euroopa Komisjoni muudetud ettepanekus märgiti: „Muudetud ettepanekus on arvesse võetud parlamendi soovi, et mõiste „isikuandmed” oleks võimalikult üldine, et see hõlmaks igasugust teavet tuvastatava isiku kohta.” – soov, mida Nõukogu ühises seisukohas ka arvesse võttis.⁶⁹

---

⁶⁶ Isikuandmete kaitse küsimused Euroopa Kohtu eelotsustes (viide 13), lk 3.

⁶⁷ M. Männiko (viide 6), lk 72.

⁶⁸ I. Pilving. Sugupuud müügiks ja joodikud häbiposti? Isikuandmetega seotud piirangud – Juridica, 2004, nr 2, lk 77.

⁶⁹ Opinion 4/2007 on the concept of personal data. Article 29 data protection working party. WP 136. 2007, p 4. Available: http://ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/wpdocs/2007/wp136_en.pdf (04.04.2014).

Isikuandmete mõistet Euroopa Kohus pikemalt käsitletud ei ole. Enamasti on kohus piirdunud tõdemusega, et tegemist on teabega tuvastatud või tuvastatava füüsilise isiku kohta ja seega isikuandmetega⁷⁰

Eesti õiguses on isikuandmete mõiste ajas muutunud. Eesti õigusruumi tarvis defineeriti 2003. aasta seaduse § 4 lg-s 1 isikuandmeid kui andmeid tuvastatud või tuvastatava füüsilise isiku kohta, mis väljendavad selle isiku füüsilisi, psüühilisi, füsioloogilisi, majanduslikke, kultuurilisi või sotsiaalseid omadusi, suhteid ja kuuluvust.⁷¹ Täpsustus, et isikuandmed peavad kirjeldama isiku füüsilisi, psüühilisi, füsioloogilisi, majanduslikke, kultuurilisi või sotsiaalseid omadusi, suhteid ja kuuluvust ei olnud asjakohane, sest valdav osa eraelulistest suhetest on võimalik nende tunnuste alla paigutada, kuid säilib oht, et seda loetelu võidakse liialt kitsendavalt rakendada.⁷²

2008. aasta seaduses loobuti vastavast loetelust ning kõrvaldati isikuandmete mõistest võrreldes direktiiviga 95/46/EÜ kitsendavad klauslid. Kehtiva IKS § 4 lg 1 p 1 sõnastuses on isikuandmed mis tahes andmed tuvastatud või tuvastatava füüsilise isiku kohta, sõltumata sellest, millisel kujul või millises vormis need andmed on. On avaldatud arvamust, et kuigi direktiivis 95/46/EÜ on isikuandmete mõiste abstraktselt sõnastatud, siis ühtse rakenduspraktika kindlustamiseks võiks IKS-s sellegi poolest olla kehtestada näidisloetelu andmetest, mida peetakse isikuandmeteks.⁷³

Võrreldes direktiiviga 95/46/EÜ võib esimese erinevusena välja tuua asjaolu, et Eesti seadusandja on IKS-s isikuandmete mõiste piiritlemisel täpsustanud, et andmeid käsitletakse isikuandmetena sõltumata sellest, millisel kujul või millises vormis need andmed on.

Isikuandmed võimaldavad isikut tuvastada, s.t isikuandmete hulka kuuluvad kindlasti isikuttõendavad dokumendid, kuid kujuteldav on ka olukord, kus isikut võimaldab tuvastada hoopis mõni muu tema iseäralik omadus, oskus või ese. Näiteks linna ainsa viiuldaja isikuandmed võivad olla teave selle kohta, et isik omab poognat või kogunisti tema poogen ise, rääkimata muusikakooli lõpudiplomist („sõltumata sellest, millisel kujul või millises vormis need andmed on“ – IKS § 4 lg 1).⁷⁴ On avaldatud arvamust, et „viiuldaja” osundab IKS definitsiooni nõrkusele: tunnustades isikuandmetena mis tahes teavet mis tahes teabekandjail, muutub isikuandmete kaitse seaduse kaitseala hõlmamatult laiaks ja definitsioon ise praktiliselt kohaldamatuks. Ainus eristav tingimus, mida andmed mõiste ulatusse kuulumiseks peavad rahuldama, on see, et need peavad kehtima füüsilise isiku kohta.

⁷⁰ Isikuandmete kaitse küsimused Euroopa Kohtu eelotsustes (viide 13), lk 9.

⁷¹ A. Nömper, E. Tikk (viide 1), lk 83.

⁷² I. Pilving. Õigus isikuandmete kaitsele. – *Juridica*, 2005, nr 8, lk 533.

⁷³ L. Kanger, E. Rohtmets. Eesti andmekaitse Euroopa Kohtu praktika peeglis. – *Riigikogu Toimetised*, 2013, nr 28. Kättesaadav: <http://www.riigikogu.ee/rito/index.php?id=14437> (05.04.2014).

⁷⁴ L. Kanger. Kas avalik dokumendiregister või isikuandmete kaitse? – *Juridica*, 2009, nr 1, lk 40.

Antud tingimus üksi ei suuda defineeritavat naabermõistetest eristada. Seega, legaaldefiniitsioon ei võimalda piiritleda andmete hulka: millised teabekandjad moodustavad isikuandmed (või võivad isikuandmeid sisaldada) ja millised mitte.⁷⁵

Teise erinevusena saab võrreldes direktiiviga 95/46/EÜ välja tuua, et IKS ei tee vahet, kas tuvastatavat isikut saab tuvastada otseselt või kaudselt, millest võib samuti järeldada, et isikuandmete mõiste on laialt tõlgendatav. Kuivõrd fakt, kas isik tuvastatakse või mitte, sõltub konkreetsetest asjaoludest, ei oma tuvastamise viis praktikas käesoleva töö autori hinnangul siiski suurt tähendust.

Isiku võib tuvastada otseselt nime alusel või kaudselt telefoninumbri, auto registreerimisnumbri, isikukoodi, passi numbri või oluliste kriteeriumite kombinatsiooni alusel, mis võimaldavad teda ära tunda, piirates rühma, kuhu ta kuulub (vanus, amet, elukoht jne). Kõnealusest sedastusest ilmneb, et see, mil määral on mingid tunnused tuvastamiseks piisavad, sõltub mõnevõrra konkreetsest olukorrast. Väga levinud perekonnanimest ei piisa isiku tuvastamiseks, st riigi elanikkonna seast kellegi esile tõstmiseks, samas kui selle alusel on võimalik tuvastada klassi õpilane. Inimese võib teiste valgusfoori taga seisjate seast tuvastada isegi kõrvalise teabe põhjal (näiteks „mustas ülikonnas mees“). Seega sõltub juhtumi asjaoludest, kas isik, kelle kohta teave käib tuvastatakse või mitte.⁷⁶

Art 29 töögrupp on oma soovitusel märkinud, et kuigi Euroopa seadusandja tahe oli kehtestada isikuandmete kohta lai mõiste, ei ole see mõiste piiramatult. Alati tuleks meeles pidada, et direktiiviga kehtestatud õigusnormide eesmärk on kaitsta isikuandmete töötlemisel üksikisikute põhiõigusi ja -vabadusi, eeskätt nende õigust eraelu puutumatusel. Seetõttu tuleb kõnealuseid norme kohaldada olukordades, kus üksikisikute õigused võivad ohtu sattuda ja vajavad seepärast kaitset. Andmekaitseõuete kohaldamisala ei tohiks olla üleliia lai, kuid samuti tuleks hoiduda isikuandmete mõiste põhjendamatu kitsendamisest.⁷⁷

Kavandatavat andmekaitsereformi planeerides nentis Euroopa Komisjon, et isikuandmete mõiste on üksikisikute kaitse seisukohalt Euroopa Liidu andmekaitsealastes õigusaktides äärmiselt oluline ning sellest tulenevalt on andmete vastutavatele ja volitatud töötlejatele pandud teatavad kohustused. Mõiste „isikuandmed“ hõlmab kogu teavet, mis on otseselt või kaudselt seotud tuvastatud või tuvastatava isikuga. Isiku tuvastatavuse kindlaks tegemisel tuleb arvesse võtta „kõiki vahendeid, mida vastutav töötleja või keegi muu võib andmesubjekti tuvastamiseks tõenäoliselt kasutada“. Seadusandja on kehtestanud taolise lähenemisviisi paindlikkuse tõttu, mis võimaldab seda kohaldada erinevates olukordades ja erinevate arengusuundade suhtes, mis mõjutavad põhiõigusi. Sealhulgas suundade suhtes,

⁷⁵ L. Kanger. Kas avalik dokumendiregister või isikuandmete kaitse? – *Juridica*, 2009, nr 1, lk 40.

⁷⁶ Opinion 4/2007 on the concept of personal data (viide 69), p 12.

⁷⁷ Samas, p 24.

mida ei olnud direktiivi vastuvõtmise ajal võimalik ette näha. Samal ajal ei pruugi sellise ulatusliku ja paindliku lähenemisviisi tõttu olla direktiivi reguleerimisalasse kuuluvates olukordades alati selge, kuidas tuleks olukorda käsitleda, kas üksikisikutel on õigus andmekaitsele ja kas andmete vastutavad töötajad peaksid täitma direktiivis ettenähtud kohustusi.⁷⁸

Euroopa Komisjon võttis seega kaalumisele isikuandmete definitsiooni muutmise, ning sätestas 2012. aasta eelnõu versioonis isikuandmed kui igasuguse teabe andmesubjekti kohta. Nimetatud isikuandmete definitsiooni osas esitas muuhulgas ka Eesti oma seisukohad ning leidis, et taoline määratlus on liialt ebaselge, mitmetitõlgendatav ning liialt laiendav. Isikuandmed on üks kesksetest mõistetest nii direktiivis 95/46/EÜ kui määruse eelnõus ning peaks olema defineeritud selgelt ning kooskõlas mõistlikkuse põhimõttega. Eesti oli seisukohal, et igasuguse teabe käsitlemine isikuandmetena ei ole mõistlik ega vajalik ning seab kahtluse alla kogu regulatsiooni rakendatavuse praktikas. Näiteks võib toodud definitsiooni alusel käsitleda isikuandmetena fakti, et keegi omab punast autot. Kuivõrd punase auto omamine on teave, mis käib mõne kindla andmesubjekti kohta, saaks pakutud definitsiooni järgi käsitleda punase auto omamise fakti isikuandmetena, mida see aga kindlasti olla ei saa. Eesti leidis, et isikuandmete defineerimisel võiks jätkuvalt lähtuda kehtivas andmekaitse direktiivis (95/46/EÜ) toodud definitsioonist, mille kohaselt on isikuandmed – andmed tuvastatud või tuvastatava füüsilise isiku kohta.⁷⁹

07.03.2014. aastal Euroopa Komisjoni esitatud isikuandmete määruse eelnõu muudatusettepanekute alusel defineeritakse art 4 p-s 2 isikuandmeid kui igasugust teavet tuvastatud või tuvastatava füüsilise isiku (andmesubjekti) kohta. Tuvastatav isik on isik, kelle isikusamasus on otseselt või kaudselt tuvastatav, näiteks viitega identifikaatoritele nagu nimi, isikukood, asukohaandmed, kordumatu tunnus, üks või mitu isiku füüsilist, füsioloogilist, geneetilist, vaimset, majanduslikku, kultuurilist ja sotsiaalset tunnust. Eelnõu põhjenduste p 23 kohaselt tuleks andmekaitse põhimõtteid kohaldada tuvastatud või tuvastatavat füüsilist isikut käsitleva igasuguse teabe suhtes. Isiku tuvastatavuse kindlakstegemisel tuleks arvesse võtta kõiki vahendeid, mida vastutav töötaja või keegi muu võib üksikisiku otseseks või kaudseks tuvastamiseks või eristamiseks tõenäoliselt kasutada. Selleks, et teha kindlaks, kas üksikisiku tuvastamiseks võetakse mõistliku tõenäosusega meetmeid, tuleks kaaluda kõiki objektiivseid tegureid, näiteks tuvastamise maksumust ja selleks vajalikku aega, võttes arvesse nii andmete töötlemise ajal kättesaadavat tehnoloogiat kui ka tehnoloogia arengut.

---

⁷⁸ Komisjoni teatis terviklik lähenemisviisi isikuandmete kaitsele Euroopa Liidus (viide 25), lk 5.

⁷⁹ Eesti seisukohad. Seletuskiri (viide 23), lk 13.

Isikuandmete kaitse põhimõtteid ei tuleks kohaldada anonüümsete andmete suhtes, mis ei ole seotud tuvastatud või tuvastatava füüsilise isikuga.

Analüüsid kokkuvõtvalt isikuandmete definitsiooni, tuleb märkida, et kuigi isikuandmed on õigusmõiste, mille sisustamine muutub ajas ja ruumis vähemalt sama kiiresti kui areneb infotehnoloogia,⁸⁰ ei ole isikuandmete definitsioon ise rahvusvahelises ega Euroopa Liidu õiguses aja jooksul oluliselt muutunud. Isikuandmete mõiste osas on aegade jooksul toimunud muudatused Eesti õiguses. Hetkel kehtiv IKS on direktiiviga kooskõlas, kuid lisades mõistele klausli „sõltumata sellest, mis kujul või vormis need andmed on”, võimaldab isikuandmete mõiste võrreldes direktiiviga 95/46/EÜ veelgi ulatuslikumat tõlgendamist. Kavandatava andmekaitse reformi raames välja pakutud isikuandmete kaitse üldmääruse viimase versiooni kohaselt ei teki isikuandmete mõistes võrreldes direktiiviga 95/46/EÜ olulisi muudatusi. Õiguse rakendaja Eestis peab samuti tulevikus lähtuma määruses sätestatud isikuandmete definitsioonist. Siiski on võimalik isikuandmete mõistet ka määruse eelnõu järgi jätkuvalt laialt tõlgendada.

1.2.2. Isikuandmete töötlemise mõiste

OECD juhendis on esmakordselt defineeritud paljud isikuandmetega seotud olulised mõisted, kuid nimetatud juhend andmete töötlemise mõistet ei sätesta.

Konventsiooni nr 108 art 2 punktis c defineeritakse automatiseeritud töötlemise mõiste, mis tähendab täielikult või osaliselt automatiseeritud andmetega tehtavaid toiminguid nagu kogumine, loogiline ja/või matemaatiline töötlemine, muutmine, kustutamine, väljavõtete tegemine ja levitamine.

Mõiste „töötlemine” viitab olemuslikult automatiseeritud töötlemisele,⁸¹ ning võrreldes konventsiooniga nr 108 nimetatud mõistet direktiiviga 95/46/EÜ laiendati.⁸² Direktiivi 95/46/EÜ art 2 punkti b kohaselt loetakse isikuandmete töötlemiseks igasugust isikuandmetega tehtavat toimingut või toimingute kogumit, olenemata sellest, kas see on automatiseeritud või mitte. Direktiivis 95/46/EÜ on võrreldes konventsiooniga nr 108 esindatud ka töötlemise võimaluste ulatuslikum näidiskataloog, mille järgi on töötlemine näiteks kogumine, salvestamine, korrastamine, säilitamine, kohandamine või muutmine, väljavõtete tegemine, päringu teostamine, kasutamine, üleandmine, levitamine või muul moel avaldamine, ühitamine või ühendamine, sulgemine, kustutamine või hävitamine.

---

⁸⁰ M. Männiko (viide 6), lk 5.

⁸¹ Handbook on European data protection law. European Union Agency for Fundamental Rights. Council of Europe. Publications Office of the European Union. Luxembourg: 2014, p 47. Available: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-handbook-data-protection-law_en.pdf (28.02.2014).

⁸² M. Männiko (viide 6), lk 72.

Kuigi enamik andmetöötlusest toimub tänapäevasele infotehnoloogiaajastule omaselt enamasti automatiseeritult, on kaitset tarvis ka käsitsi või paberil toimivas andmetöötluses, mille käigus kasutatakse isikuandmeid. Sellest tulenevalt ei ole Euroopa Liidu õiguse kohaselt andmekaitse limiteeritud pelgalt automatiseeritud andmetöötlusega ning laieneb ka andmete käsitsi töötlemisele.⁸³

Eestis kehtiva regulatsiooni kohaselt loetakse IKS § 5 alusel isikuandmete töötlemiseks iga isikuandmetega tehtavat toimingut, sealhulgas isikuandmete kogumist, salvestamist, korrastamist, säilitamist, muutmist ja avalikustamist, juurdepääsu võimaldamist isikuandmetele, päringute teostamist ja väljavõtete tegemist, isikuandmete kasutamist, edastamist, riskasutamist, ühendamist, sulgemist, kustutamist või hävitamist, või mitut eelnimetatud toimingut, sõltumata toimingute teostamise viisist ja kasutatavatest vahenditest.

Isikuandmete töötlemise definitsioon IKS-s vastab direktiivi 95/46/EÜ vastavale sättele. Erinevusena saab välja tuua, et IKS-s ei ole isikuandmete töötlemisjuhtumite näidiskataloogis esindatud isikuandmete levitamine ja avaldamine. Rõhutatakse isikuandmete avalikustamise kui andmesubjekti eraelu puutumatus ilmselt kõige ulatuslikumalt kahjustada võiva töötlemistoimingu eraldi reguleerimise vajalikkust,⁸⁴ on selle asemel IKS-s toimingute näidisloetelus eraldi välja toodud isikuandmete avalikustamine. Avalikustamise kui töötlemistoimingu eraldi väljatoomine väljendab IKS-i üldist suundumust näha andmesubjektidele ette avaramad võimalused oma avalikustatud andmete ebasoovitava töötlemise kaitseks. Avalikustamine hõlmab igasuguse andmete määratlemata isikute ringile kättesaadavaks tegemise, sõltumata kasutatud vahenditest ja viisidest (nt Internetis avalikustamine, massiteabevahendite kaudu informatsiooni levitamine jne).⁸⁵

Isikuandmete kaitse määruse eelnõu art 4 punktis 3 on sätestatud töötlemise mõiste kui isikuandmete või nende kogumitega tehtav automatiseeritud või automatiseerimata toiming või toimingute kogum nagu kogumine, salvestamine, korrastamine, struktureerimine, säilitamine, kohandamine ja muutmine, päringute teostamine, lugemine, kasutamine, üleandmine, levitamine ja muul moel kättesaadavaks tegemine, ühitamine või ühendamine, kustutamine ja hävitamine. Võrreldes direktiiviga 95/46/EÜ ei ole eelnõus rõhutatud, et töötlemiseks loetakse igasugust isikuandmetega tehtavat toimingut. Samuti ei ole eelnõus viidatud, et kirjeldatud töötlemissituatsioonide näol on tegemist töötlemisjuhtumite näidiskataloogiga. Eelnõusse on lisatud töötlemiselementidena struktureerimine ja lugemine, samas on välja jäetud direktiivi 95/46/EÜ art 2 punktis b kirjeldatud andmetest väljavõtete

---

⁸³ Handbook on European data protection law (viide 81), p 47.

⁸⁴ Isikuandmete kaitse seaduse eelnõu seletuskiri (1026 SE). 2006, lk 6. Kättesaadav: [https://www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/IKS%20SELETUSKIRI%20\(1\).rtf](https://www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/IKS%20SELETUSKIRI%20(1).rtf) (28.02.2014).

⁸⁵ Samas.

tegemine ja andmete sulgemine. „Muul moel avaldamine” on asendatud väljendiga „muul moel kättesaadavaks tegemine”.

Kokkuvõttes saab asuda seisukohale, et isikuandmete töötlemise mõiste hõlmab endas nii käsitsi tehtavat kui automatiseeritud andmetöötlust. IKS-s kehtestatud isikuandmete töötlemise definitsioon on direktiiviga 95/46/EÜ kooskõlas. Käesoleva töö autori hinnangul on isikuandmete kaitse määruse eelnõus isikuandmete töötlemise mõistet kitsendatud, sest eelnõus puudub rõhuasetus, et töötlemiseks loetakse igasugust isikuandmetega tehtavat toimingut. Samuti räägib kitsama tõlgenduse poolt asjaolu, et määruse eelnõus ei ole võrreldes varasema regulatsiooniga viidatud, et eelnõus kirjeldatud töötlemissituatsioonide näol on tegemist töötlemisjuhtumite näidiskataloogiga.

1.3. Isikuandmete kaitse ulatus

Isikuandmete kaitse olemuse ja edaspidi analüüsimisele tulevate põhimõtete kontekstis on oluline määratleda, millistele andmetöötlussituatsioonidele erinevad reguleerimisinstrumendid laienevad.

OECD juhendi art 2 punkti a kohaselt laieneb juhend igasugusele andmetöötlusele (nii automatiseeritud kui mitte), mida korraldab avalik või erasektor.

Konventsiooni nr 108 kohaldatakse tulenevalt art-st 3 isikuandmete automatiseeritud kogudele ning isikuandmete automatiseeritud töötlemisele era- ja avalikus sektoris. Kuigi konventsioon nr 108 võimaldab ulatuslikke reservatsioone ja avaraid tõlgendusi,⁸⁶ ei kohaldata konventsiooni andmete käsitsi töötlemisele. Seda eelkõige seetõttu, et infoühiskonnas ei kujuta andmete mitteautomatiseeritud töötlemine erilist ohtu isiku privaatsusele ning käsitsi töödeldavate andmete maht ja osakaal andmetöötluses on liiga väike, et mitteautomatiseeritud võtetega töödeldavat informatsiooni oleks võimalik olulisel määral väärkasutada.⁸⁷

Kõige olulisem areng võrreldes konventsiooniga nr 108 on isikuandmete direktiiviga 95/46/EÜ reguleeritud andmetöötluse kaitseala laiendamine.⁸⁸ Direktiivi 95/46/EÜ art 3 lg 1 kohaselt kohaldatakse direktiivi isikuandmete täielikult või osaliselt automatiseeritud töötlemise suhtes ja isikuandmete automatiseerimata töötlemise suhtes, kui kõnealused isikuandmed kuuluvad kataloogi⁸⁹ või kui nad kavatakse hiljem sellesse kanda. Direktiivi 95/46 EÜ art 3 lg 2 järgi on direktiivi reguleerimisest välja jäetud selline isikuandmete

⁸⁶ A. Nõmper, E. Tikk (viide 1), lk 68.

⁸⁷ Samas, lk 70.

⁸⁸ M. Männiko (viide 6), lk 72.

⁸⁹ Isikuandmete kataloogiks loetakse direktiivi 95/46/EÜ art 2 punkti c kohaselt kõiki isikuandmete korrastatud kogumeid, millest võib andmeid saada teatavate kriteeriumite põhjal, olenemata sellest, kas kõnealune andmete kogum on tsentraliseeritud, detsentraliseeritud või funktsionaalsetel või geograafilistel põhimõtetel hajutatud.

töötlemine, mis jääb väljapoole ühenduse õigust, näiteks Euroopa Liidu lepingu V ja VI jaotises osutatud tegevused⁹⁰. Igal juhul ei rakendata direktiivi sellise töötlemise suhtes, mis on seotud avaliku korra, riigikaitse, riigi julgeoleku (sealhulgas riigi majandusliku heaoluga, kui töötlemine on seotud riigi julgeoleku küsimustega) ja riigi toimingutega kriminaalõiguse valdkonnas. Samuti ei kohaldata direktiiv 95/46/EÜ isikuandmete töötlemise suhtes, kui seda teeb füüsiline isik isiklikel või kodustel eesmärkidel.

Saab asuda seisukohale, et OECD juhendi reguleerimisala on ulatuslikum kui konventsioonil nr 108. Samuti saab öelda, et direktiivi ja sellega kooskõlas olevate riiklike õigusaktide reguleerimisala on laiem kui andmekaitsekonventsioonil nr 108.⁹¹

IKS-s on seaduse kohaldamisala reguleeritud seaduse kohaldamist välistavate sätete kaudu. IKS-i ei kohaldata, kui isikuandmeid töötleb füüsiline isik isiklikul otstarbel (IKS § 2 lg 1 p 1) või kui isikuandmeid üksnes edastatakse läbi Eesti territooriumi, ilma et neid Eestis muul viisil töödeldaks (IKS § 2 lg 1 p 2). Reeglina ei kohaldata IKS-i ka isikuandmeid sisaldava riigisaladuse töötlemisele, välja arvatud juhul, kui selline kohustus tuleneb Schengeni konventsioonist või Europoli konventsioonist (IKS § 2 lg 3). Seadus kohaldub IKS § 2 lg 2 alusel ka kriminaalmenetlusele ja kohtumenetlusele, arvestades menetlusseadustikes ette nähtud vastavate erisustega.

Seega ei sõltu IKS-i üldine kohaldatavus isikuandmete töötlemise viisist (automatiseeritud või mitteautomatiseeritud) ega andmete korrastatuse astmest, mistõttu võib väita, et seadus kohaldub vaikumisi kõigile andmetöötlusjuhtudele, kui selles ei ole sätestatud teisiti.⁹² Vastupidisel juhul ei tagaks tänapäevase arvutitehnoloogia võimalusi ning praktikas isikuandmete eelkõige elektroonilisel kujul töötlemist arvestades selline kitsendamine piisavat isikute õiguste kaitset.⁹³

Kavandatava isikuandmete kaitse üldmääruse kohaldamisala on sisuliselt sarnane direktiivi 95/46/EÜ vastavate sätetega. Uuendusena võib välja tuua, et lisaks sellele, et määrust ei kohaldata, kui füüsiline isik töötleb isikuandmeid üksnes isikliku või koduse tegevuse käigus, kohaldatakse eelnõu art 2 lg 2 punkti d järgi nimetatud erandit ka isikuandmete avaldamise suhtes, mille puhul võib mõistlikult eeldada, et nendele juurdepääs piirdub vähesel arvul isikutega. Märkimist väärib on ka asjaolu, et määruse eelnõu 2012. aasta versiooni alusel kavandati määrust mittekohaldada liidu institutsioonide, organite ja asutuste

---

⁹⁰ Euroopa Liidu lepingu V jaotis käsitleb üldsätteid Liidu välistegevuse kohta ning erisätteid ühtse välis- ja julgeolekupoliitika kohta. VI jaotis käsitleb lepingu lõppsätteid, sh Euroopa Liidu juriidilist staatust, liikmesriigiks saamise ning liidust väljaastumise küsimusi.

⁹¹ M. Männiko (viide 6), lk 72.

⁹² A. Nõmper, E. Tikk (viide 1), lk 70.

⁹³ Isikuandmete kaitse seaduse eelnõu seletuskiri (viide 84), lk 2.

poolse isikuandmete töötlemise⁹⁴ suhtes. Euroopa Parlamendi raporti kohaselt peavad ka Euroopa Liidu institutsioonid kuuluma uue määruse reguleerimisalasse, et tagada kogu liidus järjepidev ja ühetaoline raamistik,⁹⁵ mille tagajärjel on Komisjoni 07.03.2014. aasta muudatusettepanekute kohaselt antud säte eelnõust välja jäetud.

Ulatuslikum muudatus on toimunud regulatsiooni territoriaalse kohaldamisala osas. Määruse eelnõu art 3 lg 1 järgi kohaldatakse määrust liidu territooriumil paikneva vastutava ja volitatud töötleja asutuse tegevuse raames toimuva isikuandmete töötlemise suhtes sõltumata sellest, kas töötlemine toimub liidus või väljaspool. Samuti kohaldatakse määrust eelnõu art 3 lg 2 alusel teatud juhtudel, kui liidu andmesubjektide isikuandmeid töötleb väljaspool liitu asuv vastutav või volitatud töötleja.

Otsekohalduva määruse juures võib välja tuua veel ühe asjaolu. Hetkel rakendatakse direktiivi 95/46/EÜ Euroopa Liidu liikmesriikide andmekaitsealaste regulatsioonide kaudu, mille tagajärjel kohaldub direktiiv andmekaitsealase järelevalve teostaja või andmetöötleja institutsioonilise asukoha alusel, mitte aga andmesubjekti alalise elukoha põhjal. Seevastu uue regulatsiooni alusel kohaldatakse määrust vaatamata sellele, kus asub järelevalve teostaja. Eelnõu art 73 kohaselt on igal andmesubjektil õigus esitada järelevalveasutusele kaebus mis tahes liikmesriigis, kui nad leiavad, et nendega seotud isikuandmete töötlemine ei ole kooskõlas käesoleva määrusega. Nii on andmesubjektidel lihtsam rikutud õigusi kaitsta.⁹⁶

Kokkuvõtvalt saab öelda, et erinevate reguleerimisvahendite ulatus on kohaldamisala seisukohast järk-järgult laienenud. IKS-i kohaldamisala sarnaneb direktiivis 95/46/EÜ sätestatule, kuid kavandatav andmekaitse reform muudab olulisel määral seni kehtivat territoriaalset kohaldamisala. Muudatus territoriaalse kohaldamisala osas suurendab tõenäoliselt andmesubjekti õiguste kaitset. Iseküsimus on, kuidas hakatakse praktikas realiseerima määruse eelnõu art 2 lg 2 punktis d sätestatud põhimõtet, mille alusel ei kohaldata määrust isikuandmete avaldamise suhtes, mille puhul võib mõistlikult eeldada, et nendele juurdepääs piirdub vähesel arvul isikutega. Nimetatud piirangu tagajärjel võib tekkida oht, et andmesubjekti õigused vähenevad.

---

⁹⁴ Hetkel on valdkond reguleeritud Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrusega nr 45/2001/EÜ üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ühenduse institutsioonides ja asutustes ning selliste andmete vaba liikumise kohta.

⁹⁵ Euroopa Parlament. Raport A7-0402/2013. Ettepanek võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta (isikuandmete kaitse üldmaarus) (COM(2012)0011 – C7-0025/2012 – 2012/0011(COD)). 21.11.2013, lk 192. Kättesaadav: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A7-2013-0402+0+DOC+PDF+V0//ET> (12.04.2014).

⁹⁶ R. Wong. The Data Protection Directive 95/46/EC: Idealisms and realisms. - International Review of Law, Computers & Technology. Volume 26. Issue 2/3. 2012, p 233. Available: <http://www.tandfonline.com.ezproxy.utlib.ee/doi/full/10.1080/13600869.2012.698453#.UwxH7xPk1VU> (28.02.2014).

2. ANDMETE TÖÖTLEMISEGA SEOTUD PÕHIMÕTTED

2.1. Õiglaselise ja seadusliku töötlemise põhimõte

OECD juhendi art-s 7 on sätestatud, et isikuandmeid tohib hankida vaid seaduslikul ja õiglasel teel. Nii Euroopa Liidu kui ka Euroopa Nõukogu õigusaktides on seadusliku töötlemise põhimõtte esimesena nimetatud põhimõtte, mida on väljendatud peaaegu identses sõnastuses nii konventsiooni nr 108 art-s 5 kui ka direktiivi 95/46/EÜ art-s 6.⁹⁷ Konventsiooni nr 108 art 5 punkti a kohaselt tuleb automatiseeritud töödeldavaid isikuandmeid hankida ja töödelda ausal ja seaduslikul teel. Sarnane sõnastus on ka direktiivi 95/46/EÜ art 6 lg 1 punktil a, mis kohustab liikmesriike sätestama põhimõtte, mille kohaselt isikuandmeid töödeldakse õiglaselt ja seaduslikult. Seega lisatakse direktiiviga 95/46/EÜ kirjeldatud põhimõttele juba OECD juhendis (kuid mitte konventsioonis nr 108) kirjeldatud õigluse element. Ka direktiivi 95/46/EÜ põhjenduste p-s 28 on selgitatud, et isikuandmete igasugune töötlemine peab olema seaduslik ja andmesubjekti suhtes õiglane.

Erialakirjandusest võib seaduslikkuse põhimõtte kohta leida erinevaid käsitlusi. Ühe käsitluse kohaselt ei sisalda konventsiooni nr 108 ega ka direktiivi 95/46/EÜ sätteid definitsiooni selle kohta, mida seaduslik töötlemine tähendab ning selleks, et nimetatud terminit mõista, tuleb pöörduda EIÕK art 8 ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta art 52⁹⁸ juurde.⁹⁹ Teise käsitluse kohaselt sätestavad ainult direktiivi 95/46/EÜ art-d 6 ja 7 koostoimes tingimused, mille täitmisel on isikuandmete töötlemine seaduslik. Kuigi direktiivis 95/46/EÜ pole selget seost artiklite 6 ja 7 vahel, peaks neid lugema koos: teatud andmetöötlusprotsess on seaduslik vaid juhul, kui täidetud on andmete kvaliteedi tingimused ja töötlemiseks on seaduslik alus. Nimetatud põhimõtteid tuleks rakendada korraga, mitte valikuliselt.¹⁰⁰

Direktiivi 95/46/EÜ art-ga 7 sätestatakse andmetöötluse seaduslikkuse kriteeriumid, mille kohaselt tohib üldreeglina isikuandmeid töödelda juhul, kui andmesubjekt on andnud selleks oma ühemõttelise nõusoleku (art 7 punkt a). Ilma andmesubjekti nõusolekuta on isikuandmete töötlemine lubatud järgmistel juhtudel:

- töötlemine on vajalik sellise lepingu täitmiseks, mille osapool on andmesubjekt, või lepingu sõlmimisele eelnevate meetmete võtmiseks vastavalt andmesubjekti taotlusele (art 7 punkt b);

⁹⁷ Handbook on European data protection law (viide 81), p 65.

⁹⁸ Harta art 52 käsitleb õiguste ja põhimõtete ulatust ja tõlgendamist.

⁹⁹ Handbook on European data protection law (viide 81), p 65.

¹⁰⁰ P. Gutwirth, V. De Hert, V. Papakonstantinou, D. Wright. The proposed Regulation and the construction of a principles-driven system for individual data protection. - The European Journal of Social Science Research. Volume 26. Issue 1/2. 2013, p 137. Available: <http://www.tandfonline.com.ezproxy.utlib.ee/doi/full/10.1080/13511610.2013.734047#.U0Q9TNLkmQE> (07.04.2014).

- töötlemine on vajalik vastutava töötleja seadusjärgse kohustuse täitmiseks (art 7 punkt c);
- töötlemine on vajalik andmesubjekti eluliste huvide kaitsmiseks (art 7 punkt d);
- töötlemine on vajalik üldiste huvidega seotud ülesande täitmiseks või sellise avaliku võimu teostamiseks, mis on tehtud ülesandeks volitatud töötlejale või andmeid saavale kolmandale isikule (art 7 punkt e);
- töötlemine on vajalik vastutava töötleja või andmeid saava kolmanda isiku või kolmandate isikute õigustatud huvide elluviimiseks, kui selliseid huve ei kaalu üles kaitstavate andmesubjekti põhiõiguste ja -vabadustega seotud huvid (art 7 punkt f).

Eesti õiguses on vaatluse all olev põhimõte kehtestatud mõnevõrra erinevalt. IKS § 6 p-s 1 sätestatakse, et isikuandmete töötleja on kohustatud isikuandmete töötlemisel järgima seaduslikkuse põhimõtet, mille kohaselt võib isikuandmeid koguda vaid ausal ja seaduslikul teel. Seega, IKS § 6 p-ga 1 pannakse küll isikuandmete töötlejale kohustus järgida isikuandmete töötlemisel seaduslikkuse põhimõtet, kuid samas määratletakse põhimõte isikuandmete kogumisega seotud põhimõttena. Teise erinevusena ei ole IKS-s kehtestatud isikuandmete õiglase töötlemise nõuet. Seaduslikkuse põhimõtet on täpsustatud IKS eelnõu seletuskirjas, mille kohaselt seaduslikkuse põhimõte tähendab, et isikuandmeid võib koguda ausal ja seaduslikul teel. Sama seletuskiri viitab ka terminile õiglus. Isikuandmeid tuleb töödelda õiglaselt ja seaduslikult ning isikuandmete töötlemisega ei tohi ülemääraselt ega seadusliku aluseta piirata andmesubjektide õigust eraelu puutumatusel.¹⁰¹ Käesoleva töö autori hinnangul ei saa antud juhul IKS § 6 p-s 1 kirjeldatud normi sisu selgitamist seletuskirjas lugeda piisavaks, kuivõrd antud dokumendis ei ole võimalik lisada sättele täiendavaid kriteeriumeid ega laiendada normi kohaldamisala.

Kuigi õigluse mõiste sisaldab endas laialdast tõlgendusruumi, loetakse, et õiglase on andmetöötlus juhul, kui andmetöötleja arvestab töötlemisel andmesubjekti õiguspäraste ootustega privaatsuse kaitse osas. Õiglase töötlemise põhimõte tähendab esmajärjekorras seda, et andmetöötlus on andmesubjekti jaoks läbipaistev – mis tähendab, et andmesubjekt teab ja mõistab, millisel eesmärgil andmeid kogutakse. Erilise tähtsusega on seaduslikkuse ja õigluse põhimõte kaasuste puhul, kus andmesubjektil on tegelikult õigus otsustada, kas ta soovib või ei soovi anda oma andmeid töötlejale, aga töötleja ei informeerigi teda võimalusest andmetöötluse tingimuste üle läbi rääkida.¹⁰²

Kui võrrelda direktiivi 95/46/EÜ art-s 7 kehtestatud andmetöötluse seaduslikkuse kriteeriumeid Eesti õigusega, siis IKS § 10 lg 1 kohaselt on sarnaselt direktiivile 95/46/EÜ

¹⁰¹ Isikuandmete kaitse seaduse eelnõu seletuskiri (viide 84), lk 6.

¹⁰² M. Männiko (viide 6), lk 45.

isikuandmete töötlemine lubatud reeglina üksnes andmesubjekti nõusolekul. Isikuandmete töötlemine andmesubjekti nõusolekuta on sätestatud IKS §-s 14, mille vastavad sätted on direktiiviga 95/46/EÜ kooskõlas. Teatud juhtudel on IKS regulatsioon isegi piiravam. Näiteks võimaldab IKS § 14 lg 1 p 3 üksikjuhtumil andmesubjekti või muu isiku elu, tervise või vabaduse kaitseks andmesubjekti nõusolekuta andmeid töödelda vaid juhul, kui andmesubjektilt ei ole võimalik nõusolekut saada. Osundatud sätet on võimalik vaadelda ka direktiivi 95/46/EÜ art 7 punkti d laiendava normina. Kui direktiiv lubab isikuandmeid nõusolekuta töödelda vaid andmesubjekti enda eluliste huvide kaitseks, siis IKS-i vastav säte võimaldab vastavat tegevust ka muude isikute elu, tervise või vabaduse kaitseks.

Kui pöörduda kavandatava andmekaitserreformiga seotud määruse eelnõu juurde, siis ei ole seaduslikkuse põhimõtte muudetud kujul kadunud ka välja pakutud Euroopa Liidu andmekaitseraamistikust.¹⁰³ Nimelt sätestatakse määruse eelnõu art 5 lg 1 punktis a, et isikuandmete töötlemisel tagatakse töötlemise seaduslikkus, õiglus ja andmesubjektile läbipaistvus. Seega on seaduslikkuse ja õigluse konstruktsioonidele lisatud uus element: läbipaistvus. Kuigi direktiiv 95/46/EÜ läbipaistvuse põhimõtet otseselt ei sisalda, ei ole siiski tegemist täiesti uue põhimõttega. Läbipaistvust kui andmetöötlemise põhimõtet on varasemalt defineerinud nii OECD kui ka art 29 töörihm. Täpsemalt tuleb nimetatud põhimõttest juttu käesoleva töö 3. peatükis (alapeatükk 3.1). Määruse eelnõu art-s 6 sätestatakse ka töötlemise seaduslikkuse kriteeriumid, mis suures osas kattuvad direktiivi 95/46/EÜ vastavate sätetega. Nimetatud sätet on kritiseeritud ning leitud, et selgete juhiste puudumine selle osas, millistel tingimustel isikuandmete töötlemisel seaduslikkuse põhimõtet järgitakse on Euroopa Komisjoni mõõdalaskmine, millega peab tulevikus tegelema.¹⁰⁴

Uuendusena võib välja tuua eelnõu art 6 lg 3, mille viimase lõigu kohaselt tuleb liikmesriigi õiguses lähtuda avalikust huvist või teiste isikute õiguste ja vabaduste kaitsmise eesmärgist ning arvestada isikuandmete kaitse õiguse olemust ja see peab olema proportsionaalne taotletava õiguspärase eesmärgiga. Käesoleva töö autori hinnangul on antud sätte näol tegemist proportsionaalsuse põhimõtet sisaldava normiga, mis nõuab vastava olukorra esinemisel erinevate kaitstud väärtuste kaalumist (ühelt poolt andmesubjekti isikuandmete kaitse ja teiselt poolt teiste isikute õiguste ja vabaduste kaitse). Samuti on eelnõus art-s 7 uuendusena sätestatud andmesubjekti nõusoleku andmise tingimused, mille kohaselt peab vastutav töötleja suutma tõendada, et andmesubjekt on andnud nõusoleku töödelda oma isikuandmeid teatavatel eesmärkidel. Siiski ei too nimetatud uuendus kaasa muudatusi Eesti õiguskorras, kuivõrd IKS § 12 sisaldab ka praegu andmesubjekti nõusoleku

---

¹⁰³ The proposed Regulation (viide 100), p 133.

¹⁰⁴ Samas, p 137.

detailset kirjeldust, kaasa arvatud nõuet, et reeglina peab andmesubjekti nõusolek olema antud kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis (IKS § 12 lg 2).

Kokkuvõttes saab öelda, et seaduslikkuse põhimõte on IKS-s küll fikseeritud, kuid ei ole võrreldes direktiivi 95/46/EÜ art 6 lg 1 punktiga a samas mahus Eesti õiguskorda üle võetud. IKS-s defineeritakse seaduslikkuse põhimõtet kui isikuandmete kogumisega seotud printsiipi ning see ei sisalda nõuet, et isikuandmete töötlemine peab toimuma õiglaselt. Kavandatava määruse eelnõu art 5 lg 1 punkti a sõnastus kõrvaldab eelnimetatud probleemi Eesti õiguskorras, kuivõrd määrus saab olema otsekohaldatav. Samuti lisandub seaduslikkuse põhimõttele uus läbipaistvuse element, mis ei ole küll tundmatu põhimõte, kuid on siiani õigusaktides sõnaselgel kujul fikseerimata. Määruse eelnõus andmesubjekti nõusoleku andmise tingimuste täpsustamine Eestis kehtivat olukorda ei muuda, kuivõrd andmesubjekti nõusoleku kirjaliku vormi nõue on ka praegu IKS-s sätestatud.

2.2. Eesmärgikohasuse ja kasutamise piiramise põhimõte

Eesmärgikohasuse põhimõte tähendab seda, et andmeid tuleb koguda konkreetsetel ja seaduslikel eesmärkidel ning kogutud andmeid tuleb töödelda ainult kogumise aluseks olnud eesmärkidel. Eesmärk peab olema selge ja andmesubjektile arusaadav.¹⁰⁵ Andmetöötamise eesmärk peab olema kindlaks määratud juba enne andmete kogumist ning sama eesmärgiga peab seonduma ka järgnev andmete töötlemine.¹⁰⁶ Nimetatud põhimõttega on lähedalt seotud ka kasutuse piiramise põhimõte, mis nõuab, et isikuandmeid tohib kasutada ainult kogumise aluseks olnud eesmärgil ning muudel eesmärkidel võib isikuandmeid kasutada üksnes andmesubjekti nõusolekul või selleks pädeva organi loal.¹⁰⁷

Nimetatud põhimõtteid peetakse andmekaitse olulisteks aluspõhimõteteks,¹⁰⁸ millel peab olema tugev tuum, et keelata isikuandmete sekundaarne kasutamine. Põhimõtteid tuleb rakendada olukorras, kus andmete edasine töötlemine rikub potentsiaalselt andmesubjekti õigust informatsioonilisele enesemääramisele.¹⁰⁹

OECD juhendi art-ga 9 sätestatud eesmärgikohasuse põhimõtte alusel tuleb eesmärkidest, milleks isikuandmeid kogutakse ja kasutatakse, teada anda andmekogumise ajal. Järgnev andmekasutus peab jääma eespool nimetatud eesmärkide täitmise piiridesse või panustama eesmärkidesse, mis ei ole eelnevalt nimetatud kasutuseesmärkidega vastuolus.

¹⁰⁵ M. Männiko (viide 6), lk 45.

¹⁰⁶ A. Nõmper, E. Tikk (viide 1), lk 92.

¹⁰⁷ M. Männiko (viide 6), lk 46.

¹⁰⁸ A. Bapat, B. Treacy. Purpose limitation – clarity at last? – Privacy & Data Protection. Volume 13. Issue 6. 2013, p 11. Available: http://www.hunton.com/files/Publication/69673176-4bf9-4750-bdf8-c13070034eb0/Presentation/PublicationAttachment/4ed90f71-91dc-408f-8b99-c588468a07d5/Purpose_limitation-clarity_at_last.pdf (04.04.2014).

¹⁰⁹ M. Tzanou (viide 39), p 97.

Samuti sätestatakse OECD juhendiga andmetöötleja kohustus teavitada andmesubjekti igast kasutuseesmärgi muutusest. Seega võimaldab OECD juhend hilisemat kasutust teisel eesmärgil niikaua, kui see sobib algse eesmärgiga ja kasutust täpsustatakse iga kord pärast eesmärgi muutmist.¹¹⁰ Nimetatud eesmärgikohasuse põhimõttest saab teha erandeid OECD juhendi art 10 alusel (kasutuse piiramise põhimõte), millega lubatakse isikuandmeid avaldada, avalikustada või kasutada muudel kui esialgsetel eesmärkidel juhul, kui selleks saadakse andmesubjekti nõusolek või kui nimetatud kasutus on lubatud seaduse alusel.

Konventsiooni nr 108 art 5 punktis b sätestatakse, et automatiseeritult töödeldavaid isikuandmeid tuleb koguda seaduspärastel ja täpselt määratletud eesmärkidel ning kasutada vastavalt nimetatud eesmärkidele.

Direktiivis 95/46/EÜ on väljendatud nii eesmärgikohasuse kui ka kasutuse piiramise põhimõte. Direktiivis 95/46/EÜ ei ole eesmärgi piirangu põhimõtte sõnastamisel kasutatud varasemate instrumentidega sama sõnastust. Direktiivis 95/46/EÜ lisati eesmärgikohasuse põhimõttele uus nõue, mida ei ole konventsioonis nr 108 ega OECD juhendis: eesmärk peab olema selge.¹¹¹ Nii ongi direktiivi 95/46/EÜ art 6 lg 1 punktis b toodud põhimõte, et isikuandmeid kogutakse täpselt ja selgelt kindlaksmääratud ning õiguspärastel eesmärkidel ega töödelda hiljem viisil, mis on vastuolus kõnealuste eesmärkidega. Täiendavat töötlemist ajaloo, statistika või teadusega seotud eesmärkidel ei peeta vastuolus olevaks tingimusel, et liikmesriigid kannavad hoolt vajalike tagatiste eest. Direktiiv 95/46/EÜ põhjenduste p-s 29 on selgitatud, et nimetatud tagatistega tuleb eelkõige kindlustada, et andmeid ei kasutataks ühegi konkreetse isikuga seotud meetmete või otsuste toetamiseks.

Art 29 töögrupp on analüüsitanud põhimõtet kokkuvõtvalt nimetatud kasutuseesmärgi piiramise põhimõtteks, millel on kaks alust: isikuandmeid peab koguma määratletud, selgel ja seaduslikul kasutuseesmärgil (eesmärgikohasus) ning andmeid ei tohi töödelda viisil, mis ei ühildu määratletud kasutuseesmärgiga (kasutuseesmärgiga ühilduv kasutus).¹¹² Osundatud põhimõtte teine pool tähendab, et juhul, kui andmeid soovitakse töödelda muul kui esialgsel eesmärgil, peaks andmetöötleja hindama, kas esialgsete eesmärkide ja kavandatava töötlemise vahel on vastuolu.¹¹³

Lühidalt väljendatuna ei ole määratlemata eesmärkidel andmetöötlus andmekaitse põhimõtetega kooskõlas ning andmete edasine kasutamine muul kui esialgsel eesmärgil vajab

---

¹¹⁰ Opinion 03/2013 on purpose limitation. Article 29 data protection working party. WP 203. 2013, p 9. Available: http://ec.europa.eu/justice/data-protection/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2013/wp203_en.pdf (04.04.2014).

¹¹¹ Samas.

¹¹² Opinion 03/2013 on purpose limitation (viide 110), p 38.

¹¹³ A. Bapat, B. Treacy (viide 108), p 11.

täiendavat õiguslikku alust. Sisuliselt tähendab põhimõtte seda, et õiguspärase andmetöötluse legitiimsus sõltub töötlemise eesmärgist.¹¹⁴

Kasutuseesmärgi määratlemine on isikuandmete töötlemise peamine eeltingimus ja eeldus teiste kvaliteedinõuete rakendamiseks. Kasutuseesmärgi määratlemine ning teabe kasutamine antud eesmärkide saavutamiseks kohasel viisil muudab andmetöötluse läbipaistvamaks, õiguskindlamaks ja rutiinsemaks; selle eesmärk on kaitsta andmesubjekti, piiritledes, kuidas andmete töötlejal on võimalik isikuandmeid kasutada ning toetades seeläbi õiglast töötlusprotsessi. Piirangud peaksid näiteks takistama isikuandmete kasutamist viisil (või mis tahes muul eesmärgil), mida isik peab ootamatuks, kohatuks või mis tahes muul moel vaidlustatavaks. Samal ajal võimaldab määratletud eesmärkidega ühilduv kasutus olla andmete töötlejal enda tegevuses ka teatud määral paindlikum.¹¹⁵

Eesti õiguses ei ole eesmärgikohasuse põhimõtte sõnastamisel võrreldes direktiiviga 95/46/EÜ kasutatud väljendeid „täpselt ja selgelt”. IKS § 6 p-s 2 sätestatakse eesmärgikohasuse põhimõtte, mis kohustab isikuandmete töötlejat isikuandmeid koguma üksnes määratletud ja õiguspärase eesmärkide saavutamiseks ning keelab neid töödelda viisil, mis ei ole andmetöötluse eesmärkidega kooskõlas. Käesoleva töö autori hinnangul on nimetatud normi sõnastus ebaõnnestunud, sest IKS § 6 p-s 2 üksnes määratletud eesmärkidele viitamine võimaldab praktikas andmetöötlejal määratleda andmetöötluse eesmäärke ka andmesubjekti õigusi mitte kõige paremini tagaval moel.

Mis puudutab isikuandmete täiendavat töötlemist, siis IKS § 16 lg 4 lubab kogutud isikuandmeid töödelda teadusuuringu või riikliku statistika vajadusteks, olenemata sellest, milleks isikuandmeid algselt koguti. Võrreldes direktiiviga 95/46/EÜ ei ole IKS-s otseselt väljendatud täiendava töötlemise lubatavust ajalooa seotud eesmärkidel. Paralleelselt IKS-ga reguleerib riikliku statistika valdkonnas isikuandmete töötlemist riikliku statistika seadus¹¹⁶. Riikliku statistika mõiste on avatud RStS§ 1 lg-s 1, mille kohaselt on riiklik statistika kvantitatiivne, kvalitatiivne, kokkuvõtlik ja üldistav teave, mis iseloomustab massnähtust vaatlusaluses kogumis ja mis saadakse riikliku statistika programmi raames andmete statistilise töötlemise tulemusena. RStS § 1 lg 2 järgi on riikliku statistika eesmärk kajastada ühiskonna olukorda ja muutusi ning varustada ühiskonda rahvastiku, sotsiaalvaldkonna, majanduse ja keskkonna arengu seisukohalt olulise teabega, sealhulgas arengukavade ja prognooside koostamiseks, erinevate poliitikate kujundamiseks, teadus- ja rakendusuuringute tegemiseks ning teadmuspõhiste otsuste langetamiseks. Teadusuuringu all tuleks IKS

---

¹¹⁴ Handbook on European data protection law (viide 81), p 70.

¹¹⁵ Opinion 03/2013 on purpose limitation (viide 110), p 11.

¹¹⁶ RT I 2010, 41, 241; RT I, 13.03.2014, 60.

kontekstis silmas pidada teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse¹¹⁷ § 2 p-s 7 nimetatud teadustegevuse eesmärgil korraldatavaid uuringuid.¹¹⁸ TAKS § 2 p 7 kohaselt on teadustegevus isiku loomevabadusel põhinev tegevus, mille eesmärk on teaduslike uuringute abil uute teadmiste saamine inimese, looduse ja ühiskonna ning nende vastastikuse toime kohta. Kui lähtuda nimetatud seaduse ülesandest, mis on TAKS § 1 kohaselt muuhulgas kindlustada teadus- ja tehnoloogialoome kui eesti kultuuri ja majanduse koostisosa säilimise ning edasise arengu õiguslikud vahendid, võib pidada ka ajaloolist eesmärki sellega kaetuks. Antud kontekstis saab ajalooliste eesmärkidega seonduvaks pidada ka muuseumite tegevust. Muuseumite ülesanne on muuseumiseaduse¹¹⁹ § 2 lg 1 kohaselt koguda, säilitada, uurida ning vahendada inimese ja tema elukeskkonnaga seotud vaimset ja materiaalselt kultuuripärandit hariduslikel, teaduslikel ja elamuslikel eesmärkidel. Isikuandmete töötlemist puudutavad sätted on reguleeritud MuuS § 15 lg-ga 8 ja §-ga 16.

IKS § 6 p-ga 4 sätestatakse kasutuse piiramise põhimõte, mille kohaselt isikuandmeid võib muudel eesmärkidel kasutada üksnes andmesubjekti nõusolekul või selleks pädeva organi loal. Kasutuse piiramise põhimõte väljendab andmete töötlemise eesmärgikohasuse põhimõtte teist poolust, võimaldades enne andmete kogumist määratletud töötlemiseesmärkidest hiljem kõrvale kalduda üldjuhul vaid andmesubjekti nõusolekul. Ka siin tuleb märkida, et kasutuse piiramise põhimõtte ei piira siiski kogutud andmete täiendavat töötlemist teadusuuringu või statistika vajadusteks.¹²⁰

Praktikas tekitab eesmärgikohasuse ja kasutuse piiramise põhimõtte järgimine probleeme eelkõige veebikeskkonnas. Senise praktika kohaselt on eesmärgikohasuse põhimõtte järgimine isikuandmete töötlemisel veebikeskkonnas pigem erand kui reegel. Kui paberkandjatel talletatud informatsiooni edasist kasutamist on võimalik füüsiliselt piirata, siis informatsioon, mille isikud on kättesaadavaks teinud, on juba algselt digitaalne ja kättesaadav igasuguseks edasiseks kasutuseks. Internetis loob inimene endast tohutu hulga isikustatud informatsiooni, mille edasist kasutust ei saa algse eesmärgiga piirata.¹²¹ Seega on andmesubjektil endal internetikeskkonnas andmetöötlejate eesmärke ja andmetöötamise mahtu peaaegu võimatu kontrollida.¹²²

Seoses kavandatava andmekaitse reformiga on isikuandmete kaitse üldmääruse eelnõu art 5 lg 1 punktis b väljendatud eesmärgi piiritlemise põhimõte, mille kohaselt isikuandmeid

¹¹⁷ RT I 1997, 30, 471; RT I, 13.03.2014, 65.

¹¹⁸ Isikuandmete kaitse seaduse eelnõu seletuskiri (viide 84), lk 19.

¹¹⁹ RT I, 10.07.2013, 1; RT I, 22.12.2013, 3.

¹²⁰ Isikuandmete kaitse seaduse eelnõu seletuskiri (viide 84), lk 7.

¹²¹ J.-R. Reidenberg, P.-M. Schwartz. Study: Data protection law and on-line services: regulatory responses. 1998, p 5. Available: http://ec.europa.eu/justice/data-protection/document/studies/files/19981201_dp_law_online_regulatory_en.pdf (05.04.2014).

¹²² M. Männiko (viide 6), lk 125.

kogutakse täpselt ja selgelt kindlaksmääratud ning õigusparastel eesmärkidel ning neid ei töödelda hiljem viisil, mis on antud eesmärkidega vastuolus. Nimetatud sätte osas esitas art 29 töögrupp soovitus¹²³ lisada määruse art-sse 5 konkreetsed kriteeriumid¹²⁴, mis aitaksid hinnata, kas edasine isikuandmete töötlemine on vastuolus eesmärkidega, milleks neid andmeid koguti,¹²⁵ kuid määruse eelnõu art-t 5 nimetatud kriteeriumite osas täiendatud ei ole. Siiski on mõningate ettepanekus nimetatud kriteeriumitega täpsustatud määruse eelnõu p-s 38 esitatud töötlemise õiguslikke aluseid käsitlevaid põhjendusi ning art 6 lg 1 punktis f nimetatud seadusliku töötlemise kriteeriumeid.

Võrreldes direktiiviga 95/46/EÜ ei ole isikuandmete kaitse üldmääruse eelnõu art 5 lg 1 punktis b täpsustatud, et täiendavat töötlemist ajaloo, statistika või teadusega seotud eesmärkidel ei peeta esialgsete eesmärkidega vastuolus olevaks. Määruse eelnõu põhjenduste p 126 kohaselt ei tohi isikuandmete töötlemine ajaloo- ja statistikauurimuste ning teadustöö eesmärgil põhjustada isikuandmete töötlemist muudel eesmärkidel, välja arvatud andmesubjekti nõusolekul või liidu või liikmesriigi õiguse alusel. Eelnõu art 6 lg 2 kohaselt on isikuandmete töötlemine ajaloo- ja statistikauurimuste ning teadustöö eesmärgil seaduslik, kui art-s 83 osutatud tingimused on täidetud ja kaitsemeetmed võetud. Eelnõu art 83 lg 1 alusel võib isikuandmeid töödelda ajaloo- ja statistikauurimuste ning teadustööeesmärgil üksnes juhul, kui seda eesmärki ei ole võimalik muul viisil saavutada, töödeldes andmeid, mis ei võimalda või mis enam ei võimalda andmesubjekti tuvastada. Andmed, mis võimaldavad seostada teavet tuvastatud või tuvastatava andmesubjektiga, tuleb hoida muust teabest eraldi rangeimate tehniliste standardite alusel ning võtta kõik vajalikud meetmed, et vältida põhjendamatu andmesubjektide taastuvastamist.

Analüüsides kokkuvõtvalt IKS-s sätestatud eesmärgikohasuse ja kasutuse piiramise põhimõtteid, tuleb asuda seisukohale, et eesmärgikohasuse põhimõtte ülevõtmisel ei ole kasutatud direktiiviga 95/46/EÜ sama sõnastust. Võrreldes direktiivi 95/46/EÜ vastava sättega ei ole IKS-s reguleeritud, et isikuandmete töötleja kohustub isikuandmeid koguma täpselt ja selgelt määratletud eesmärkidel. IKS § 6 p-s 2 viidatakse üksnes määratletud eesmärkidele, mis võimaldab praktikas isikuandmete töötlejal määratleda andmetöötlemise eesmarke ka andmesubjekti õigusi mitte kõige paremini tagaval moel. Samuti puudub IKS-s viide sellele, et ajaloolistel eesmärkidel andmete töötlemist ei peeta esialgsete eesmärkidega

---

¹²³ Opinion 03/2013 on purpose limitation (viide 110), p 43.

¹²⁴ Art 29 töögrupi arvamuse kohaselt tuleks eelnõu art-sse 5 lisada järgmised kriteeriumid: suhe kogumise eesmärgi ja edasise töötlemise vahel; kontekst, mille käigus andmeid koguti ja andmesubjekti mõistlikud ootused andmete edasise kasutamise suhtes; kogutud isikuandmete olemus ja mõju edasisele töötlemisele andmesubjekti jaoks; vastutava töötleja kaitsemeetmed, et tagada õiglane töötlemine ja vältida põhjendamatu mõju andmesubjektile.

¹²⁵ A. Bapat, B. Treacy (viide 108), p 13.

vastuolus olevaks. Samas on võimalik asuda seisukohale, et ajaloolistel eesmärkidel andmete töötlemine on hõlmatud teadusuuringute vajadustega ning muuseumite tegevusega, mille kohta on MuuS-s täiendavad isikuandmete töötlemist reguleerivad sätted.

Kavandatava andmekaitse reformi raames valminud isikuandmete kaitse üldmääruse eelnõus sätestatakse eesmärgi piiritlemise põhimõte, mille sõnastus on sarnane direktiivi 95/46/EÜ art 6 lg 1 punktile b. Siiski ei ole eelnõus põhimõttena sätestatud, et täiendavat töötlemist ajaloo, statistika või teadusega seotud eesmärkidel ei peeta esialgsete eesmärkidega vastuolus olevaks. Nimetatud eesmärkidel töötlemine on küll lubatud, kuid võrreldes direktiiviga 95/46/EÜ mitte enam nii enesestmõistetavalt.

2.3. Andmete kvaliteedi ja minimaalsuse põhimõte

Andmete kvaliteedi põhimõtte eesmärk on kehtestada töödeldavatele andmetele kvaliteedikriteeriumid. Kui töödeldavad andmed ei vasta ühele või mitmele kehtestatud kvaliteedinäitajale, siis on tegemist andmete kvaliteedi põhimõtet rikkuva töötlemisega.¹²⁶ Minimaalsuse põhimõte seondub andmete kvaliteedi põhimõttega¹²⁷ ning selle eesmärk on andmetöötluse eesmärgist lähtudes ebavajalike andmete töötlemise ja võimalike väärkasutuste vältimine, sest praktikas töötlevad paljud andmetöötlejad isikuandmeid n-ö igaks juhuks, mis on kindlasti vastuolus minimaalsuse põhimõttega.¹²⁸

OECD juhendi art-s 8 on sätestatud kaks andmekaitse aluspõhimõtet. Kogutud andmed peavad olema täpsed, terviklikud ja ajakohased (andmete kvaliteedi põhimõte). Samuti peavad kogutud isikuandmed vastama eesmärgile, milleks neid kasutatakse (minimaalsuse¹²⁹ põhimõte). Ka konventsiooni nr 108 art 5 punkti c kohaselt peavad töödeldavad isikuandmed vastama kogumise eesmärkidele ning olema adekvaatsed, asjakohased ja piisavad. Ühtlasi sätestatakse konventsiooni nr 108 art 5 punktis d, et andmed peavad olema õiged ja vajadusel täiendatavad. Konventsiooni nr 108 art 5 punktis e sätestatakse andmete säilitamise kriteeriumid, mille kohaselt peavad need olema säilitatud vormis, mis lubab andmesubjekti tuvastada ainult selle perioodi jooksul, mis on vajalik andmete kogumise eesmärgi saavutamiseks.

Direktiiv 95/46/EÜ art 6 lg 1 punkti c kohaselt kohustab direktiiv liikmesriike sätestama, et isikuandmed peavad olema piisavad ja asjakohased ega tohi ületa selle otstarbe piire, mille tarvis neid kogutakse ja/või hiljem töödeldakse. Andmed peavad olema täpsed ja

---

¹²⁶ M. Männiko (viide 6), lk 46.

¹²⁷ A. Nõmper, E. Tikk (viide 1), lk 92.

¹²⁸ M. Männiko (viide 6), lk 45.

¹²⁹ OECD juhendi art 7 alusel, mis kannab pealkirja „minimaalsuse põhimõte”, peab isikuandmete kogumine olema lisaks ka piiritletud. OECD juhendi art-s 7 kirjeldatakse siiki enam seadusliku töötlemise põhimõtet, mida on kajastatud käesoleva töö alapeatükis 2.1.

vajaduse korral ajakohastatud. Tarvitusele tuleb võtta kõikmõistlikud meetmed, et kustutada või parandada andmete kogumisevõi hilisema töötlemise eesmärgi seisukohast ebaõiged või mittetäielikud andmed (art 6 lg 1 punkt d). Ka direktiivis 95/46/EÜ on esitatud isikuandmete säilitamise kriteeriumid, millega nõutakse, et isikuandmeid säilitatakse kujul, mis võimaldab andmesubjekte tuvastada ainult seni, kuni see on vajalik seoses andmete kogumise või hilisema töötlemise eesmärkidega (art 6 lg 1 punkt e). Nimetatud sättest tuleneb, et ebavajalike andmete õiguspärane säilitamine on saavutatav juhul, kui andmesubjekt ei ole tuvastatav.¹³⁰ Erandid sellest on lubatud üksnes seoses ajaloo, statistika või teaduse tarbeks andmete kasutamisega.

IKS § 6 p-s 5 kehtestatakse andmete kvaliteedi põhimõte, mille kohaselt peavad isikuandmed olema ajakohased, täielikud ja vajalikud seatud andmetöötluse eesmärgi saavutamiseks. Ühest küljest väljendab see põhimõte, et kui isikuandmeid juba töödeldakse, siis tuleks seda teha korrektselt. Põhjendamatu oleks isikuandmete töötlemisega sekkumine isiku eraellu, kui kas kogutud andmete ebapiisavuse või nende ebatäpsuse või mitteajakohasuse tõttu jääks saavutamata see oluline töötlemise eesmärk, mis sellist isiku privaatsfääri sekkumist õigustas. Teisest küljest piirab see põhimõte aga isikuandmete kogumist suuremas ulatuses, kui on vältimatult vajalik andmetöötluse eesmärgi saavutamiseks.¹³¹

Seega on andmete kvaliteedi põhimõttega lähedalt seotud IKS § 6 p 3, millega kehtestatakse minimaalsuse põhimõtte. Selle kohaselt võib isikuandmeid koguda vaid ulatuses, mis on vajalik määratletud eesmärkide saavutamiseks. Kuigi IKS eelnõu seletuskirja kohaselt toetub põhimõte direktiivi 95/46/EÜ art 6 lg 1 punktile c,¹³² on käesoleva töö autori hinnangul antud põhimõte IKS-s sätestatud kitsendavamalt. Võrreldes direktiivi 95/46/EÜ vastava sättega ei sisalda põhimõte tingimust, et kogutud isikuandmed peaksid olema piisavad ja ajakohased. Samuti ei väljenda IKS otseselt põhimõtet, et andmed ei tohi ületada selle otstarbe piire, mille tarvis neid kogutakse ja/või hiljem töödeldakse.

Isikuandmete töötlemise nõuded on täpsustatud IKS §-s 24, mille kohaselt on isikuandmete töötleja isikuandmete töötlemisel muuhulgas kohustatud eesmärkide saavutamiseks mittevajalikud isikuandmed viivitamata kustutama või sulgema; tagama, et isikuandmed on õiged ja, kui see on eesmärkide saavutamiseks vajalik, viimases seisus; mittetäielikud ja ebaõiged isikuandmed sulgema ning nende täiendamiseks ja parandamiseks võtma viivitamata kasutusele vajalikud abinõud. Nimetatud tingimused on kooskõlas direktiivi 95/46/EÜ art 6 lg 1 punktiga d.

---

¹³⁰ Handbook on European data protection law (viide 81), p 75.

¹³¹ Isikuandmete kaitse seaduse eelnõu seletuskiri (viide 84), lk 7.

¹³² Samas.

IKS ei sisalda otseselt ka direktiivi 95/46/EÜ art 6 lg 1 punktis e kirjeldatud nõuet, mis kohustab liikmesriike sätestama tingimuse, mille kohaselt isikuandmeid säilitatakse kujul, mis võimaldab andmesubjekte tuvastada ainult seni, kuni see on vajalik seoses andmete kogumise või hilisema töötlemise eesmärkidega. Siiski on IKS-s ette nähtud direktiiviga lubatud erand, mis väljendub IKS § 16 lg-s 2. Osutatud sätte kohaselt on teadusuuringu või riikliku statistika vajadusteks andmesubjekti tuvastamist võimaldaval kujul tema kohta käivate andmete töötlemine andmesubjekti nõusolekuta lubatud üksnes juhul, kui pärast tuvastamist võimaldavate andmete eemaldamist ei oleks andmetöötlemise eesmärgid enam saavutatavad või nende saavutamine oleks ebamõistlikult raske.

Kavandatava andmekaitseriformi raames seadis Euroopa Komisjon eesmärgiks tugevdada võimalikult väheste andmete kogumise põhimõtet.¹³³ Seoses sellega ongi isikuandmete kaitse üldmääruse eelnõu art 5 lg 1 punktis c kehtestatud minimaalse andmehulga põhimõte, mille kohaselt isikuandmete töötlemisel tagatakse, et isikuandmed on asjakohased, olulised ja neid on piisavalt, kuid mitte rohkem, kui on minimaalselt vaja töötlemise otstarbe seisukohalt, ning et neid töödeldakse ainult sel juhul ja seni, kuni isikuandmeteta teabe töötlemine ei võimalda saavutada seatud eesmäärke.

Seega on eelnõus võrreldes direktiiviga 95/46/EÜ täpsustatud, et isikuandmed, mida töödeldakse peavad olema töötlemise otstarbe seisukohalt olulised ja piisavad (minimaalselt vajalikud). Ühtlasi piiratakse nimetatud põhimõtte raames andmete töötlemise lubatavust sellega, et töötlemine on õiguspärane ainult seni ja juhul, kui kuni isikuandmeteta teabe töötlemine ei võimalda saavutada seatud eesmäärke.

Sarnaselt direktiivi 95/46/EÜ art 6 lg 1 punktiga d on määruse eelnõu art 5 lg 1 punktis d sätestatud, et isikuandmed on alati täpsed ja vajaduse korral ajakohased ning võetakse kõik mõistlikud meetmed, et töötlemise eesmärgi seisukohalt ebatäpsed isikuandmed kustutada või viivitamata parandada. Põhimõttelisi muudatusi ei kaasne ka isikuandmete säilitamise kriteeriumitega seoses. Eelnõu art 5 lg 1 punkt e on sarnane direktiivi 95/46/EÜ art 6 lg 1 punktiga e ning sisaldab isikuandmete säilitamise kriteeriumeid, millest on lubatud teha erandeid ajaloo, statistika või teaduse eesmärkidel. Eelnõu kohaselt kannab art 5 lg 1 punktis e sätestatud põhimõtte nimetust „minimaalne säilitamine”.

Käesolevas peatükis analüüsitud põhimõttega seondub ka määruse eelnõus sätestatud andmete vaikimisi kaitse põhimõte. Eelnõu art 23 lg 2 alusel on andmete vastutav töötleja kohustatud tagama, et vaikimisi töödeldakse vaid töötlemise konkreetse eesmärgi seisukohalt olulisi isikuandmeid, ning et andmeid ei koguta rohkem ega säilitata ja levitata kauem kui kõnealusel otstarbel minimaalselt vajalik. Nende mehhanismidega tagatakse eelkõige see, et

---

¹³³ Komisjoni teatis terviklik lähenemisviis isikuandmete kaitsele Euroopa Liidus (viide 25), lk 7.

isikuandmed ei ole vaikumisi üldiselt kättesaadavad ja et andmesubjektidel on võimalik kontrollida oma isikuandmete levikut.

Kokkuvõttes saab öelda, et andmete kvaliteedi põhimõte seab töödeldavatele andmetele kvaliteedikriteeriumid ning minimaalsuse põhimõte, mis reguleerib andmetöötluse eesmärgist lähtudes ebavajalike andmete töötlemise ja võimalike väärkasutuste vältimist, seondub andmete kvaliteedi põhimõttega. Eesti õiguses on nimetatud põhimõtteid kajastatud, kuid võrreldes direktiiviga 95/46/EÜ ei sisalda IKS tingimust, et kogutud isikuandmed peaksid olema piisavad ja asjakohased. Samuti ei väljenda IKS otseselt põhimõtet, et andmed ei tohi ületada selle otstarbe piire, milleks neid kogutakse ja/või hiljem töödeldakse. Nimetatud puudus Eesti õiguses kõrvaldatakse isikuandmete kaitse üldmääruse rakendumisel, kui määruse art 5 lg 1 punktis c kehtestatakse minimaalse andmehulga põhimõte. Antud põhimõtte kohaselt tuleb tagada, et isikuandmete töötlemisel on andmed asjakohased, olulised ja neid on piisavalt, kuid mitte rohkem, kui on minimaalselt vaja töötlemise otstarbe seisukohalt, ning et neid töödeldakse ainult sel juhul ja seni, kuni isikuandmeteta teabe töötlemine ei võimalda saavutada seatud eesmärgi. Samuti tuleb Eestis tulevikus rakendada andmete vaikumisi kaitse põhimõtet, mille alusel ei ole lubatud andmeid koguda rohkem ega säilitada ja levitada kauem kui kõnealusel otstarbel minimaalselt vajalik. Nimetatud mehhanismi eesmärk on tõhustada andmesubjekti õiguste kaitset selle kaudu, et isikuandmed ei ole vaikumisi üldiselt kättesaadavad ning andmesubjektidel on võimalik paremini kontrollida oma isikuandmete levikut.

2.4. Andmete turvalise töötlemise põhimõte

OECD juhendi art 11 kohaselt peab isikuandmeid mõistlike turvameetmete abil kaitsma turvariskide eest. Juhendis on näidiskataloogina toodud välja ka võimalikud turvariskid: isikuandmete kaotamine või omavoliline juurdepääs andmetele, nende hävitamine, kasutamine, muutmine või avalikustamine.

Vaatamata sellele, et on tehtud jõupingutusi vältimaks ebavajalikke erinevusi kahe organisatsiooni loodud samasuunaliste regulatsioonide vahel ning kuigi põhiprintsiipide pakett on OECD juhendis ja konventsioonis nr 108 sisult sarnane paljude aspektide poolest,¹³⁴ on konventsioon nr 108 läinud andmeturbega seotud reeglite kehtestamisel kaugemale. Kui OECD juhendi kohaselt tuleb kasutada mõistlikke turvameetmeid, siis konventsiooni nr 108 art 7 kohustab kasutama kohaseid turvameetmeid. Konventsiooni nr 108 art-s 7 on turvariskidena nimetatud automatiseeritud andmekogudes säilitatavate isikuandmete tahtmatut

---

¹³⁴ Are the OECD Guidelines at 30 Showing Their Age (viide 10), p 120.

või tahtlikku hävitamist, kaotsiminekut, aga ka omavolilist juurdepääsu andmetele, nende muutmist või levitamist.

Isikuandmete kaitse suurem tähtsustamine on tingitud sellest, et isiku eraelu ei olnud varasematel aegadel võimalik rünnata nõnda, nagu tänapäeval, kui saab luua andmebaase ning isikuandmeid automatiseeritult töödelda.¹³⁵ Pole kahtlust, et tehnoloogia arenguga kaasnevad ka suuremad turvariskid andmete töötlemisel. Sellest tulenevalt on direktiivis 95/46/EÜ kehtestatud andmete turvalist töötlemist reguleeriv põhimõte eelkäijatega võrreldes detailsemalt. Direktiiv 95/46/EÜ art 17 lg-s 1 kohustatakse liikmesriike sätestama tingimused, mille kohaselt vastutav töötleja peab rakendama nii vajalikke tehnilisi kui ka organisatsioonilisi meetmeid, kaitsmaks isikuandmeid juhusliku või ebaseadusliku hävitamise või juhusliku kaotsimineku, muutmise, ebaseadusliku avalikustamise või juurdepääsu eest (eelkõige juhul, kui töötlemine hõlmab andmete edastamist võrgu kaudu) ning igasuguse muu võimaliku ebaseadusliku töötlemise eest.

Direktiivi 95/46/EÜ art 17 lg 1 teise lõigu sätted kohustavad andmete turvalisusega seotud meetmete rakendamisel otsesõnu võtma arvesse tehnika taset ja kaitstavate andmete laadiga kaasnevaid ohte. Samas võimaldab osundatud säte arvestada ka selliste meetmete elluviimise kuludega. Turvalisuse põhimõtet on selgitatud direktiivi 95/46/EÜ põhjenduste p-s 46, milles on öeldud, et andmesubjektide õiguste ja vabaduste kaitsmine isikuandmete töötlemisel eeldab vajalike tehniliste ja korralduslike meetmete võtmist nii töötlemissüsteemi kavandamise kui töötlemise ajal, eelkõige selleks, et tagada turvalisus ja seega välistada võimalik omavoliline töötlemine.

Vahekokkuvõttena saab asuda seisukohale, et käesoleva põhimõtte alusel tuleb isikuandmete kaitstes lisaks õiguslikele kaitsemeetmetele rakendada ka tehnilisi ja organisatoorseid kaitsemeetmeid.¹³⁶ Samas ei konkretiseerita rahvusvahelise õiguse normides ega direktiivis 95/46/EÜ, millised need kaitsemeetmed on. Vajaliku andmete turvalisuse taseme kindlaks määramiseks on erialakirjanduses välja pakutud teatud parameetrid, mille hulka kuuluvad nii mis tahes tüüpi töötlemise tarbeks turul saadaolevad turvaelemendid ja töötlemise kulud kui ka töödeldavate andmete tundlikkus. Samas rõhutatakse, et andmetöötluse turvalisust ei ole võimalik saavutada ainult õige varustuse (tarkvara ja riistvara) kasutuselevõttuga, sellega peavad kaasnema ka sobivad organisatsioonilised meetmed ja reeglid nende elluviimiseks. Organisatsiooniliste turvameetmetena on erialakirjanduses välja toodud näiteks regulaarne töötajate koolitamine ja teavitamine

---

¹³⁵ Isikuandmete kaitse olemus ja arengusuunad (viide 37), lk 435.

¹³⁶ M. Männiko (viide 6), lk 46.

andmeturbe valdkonnas, selge ülesannete ja pädevuste jaotus isikuandmete töötlemisel, juurdepääsuõiguste reguleerimine ja auditite korraldamine.¹³⁷

IKS § 6 p-s 6 sätestatakse turvalisuse põhimõte, mille kohaselt on isikuandmete töötleja kohustatud rakendama isikuandmete kaitseks turvameetmeid, et kaitsta neid tahtmatu või volitamata töötlemise, avalikuks tuleku või hävimise eest. Võrreldes direktiivi vastava sättega on IKS-s sätestatud turvalisuse põhimõte veelgi abstraktsemalt sõnastatud. Enamik IKS § 6 p-s 6 nimetatud turvariske on võimalik siiski paigutada tahtmatu või volitamata töötlemise kategooriasse. Kuigi esmapilgul jääb lahtiseks, kas IKS § 6 p-s 6 nimetatud turvameetmete termin hõlmab nii tehnilisi kui organisatoorseid meetmeid, on IKS § 25 kohaselt isikuandmete töötleja kohustatud järgima nii organisatsioonilisi, füüsilisi kui ka infotehnoloogilisi turvameetmeid. Samuti on täpsustatud, milliste riskide eest kaitsmiseks eespool nimetatud meetmeid tuleb rakendada. IKS § 25 lg 1 kohaselt on isikuandmete töötleja kohustatud võtma isikuandmete kaitseks organisatsioonilisi, füüsilisi ja infotehnoloogilisi turvameetmeid:

- andmete terviklust peab kaitsma juhusliku või tahtliku volitamata muutmise eest;
- andmete käideldavuse osas tuleb rakendada kaitset juhusliku hävimise ja tahtliku hävitamise eest ning õigustatud isikule andmete kättesaadavuse takistamise vastu;
- konfidentsiaalsuse osas tuleb andmeid kaitsta volitamata töötlemise eest.

Analüüsidest nimetatud loetelu, jääb arusaamatuks, milline on olnud seadusandja eesmärk erinevatele tegevustele erinevate turvariskide seadmisel. IKS § 25 lg 1 on võrreldes direktiivi 95/46/EÜ art 17 lg 1 loeteluga killustatum ning käesoleva töö autori hinnangul valitseb oht, et IKS § 25 lg 1 ei kata koostoimes IKS § 6 p-ga 6 kõiki potentsiaalseid andmetöötlustegevusi ja nendega seotud turvariske. Nii võib isiku kaitstuse tase isikuandmete töötlemisel väheneda. Ühtlasi ei selgu IKS-s sätestatud turvameetmetega seotud normidest, kas IKS sisaldab direktiivis 95/46/EÜ nimetatud kohustust rakendada vajalikke turvameetmeid ning kas nimetatud meetmeid tuleb rakendada nii töötlemissüsteemi kavandamise kui töötlemise ajal. Kuigi IKS eelnõu seletuskirjas on nimetatud tingimustele viidatud,¹³⁸ ei tulene see üheselt IKS-i vastavatest sätetest. Mis puudutab IKS § 25 lg 1 sätestatud turvameetmete liigitust, tuleb käesoleva töö autori hinnangul vaadata positiivsena asjaolu, et isikuandmete töötleja on kohustatud lisaks organisatsioonilistele ja füüsilistele meetmetele järgima ka

---

¹³⁷ Handbook on European data protection law (viide 81), p 94.

¹³⁸ IKS eelnõu seletuskirjas selgitatakse § 6 p 1 sisu järgmiselt: „/.../nii andmetöötlussüsteemi kavandamise kui ka andmete töötlemise ajal tuleb rakendada vajalikke tehnilisi ja korralduslikke meetmeid, et tagada andmete turvalisus ja eelkõige välistada andmete omavolilise töötlemise võimalus. Tuleb rõhutada, et turvameetmete piisavus on dünaamiline näitaja, mis tehnika taset ja meetmete rakenduskulusid arvestades on ajas muutuv. See tähendab, et igal ajal tuleb andmete töötlemisel tagada selline turvalisuse tase, mis on võimalik saavutada parimat mõistlike kulutustega kättesaadavat tehnoloogiat kasutades.”

infotehnoloogilisi turvameetmeid. Meetmete detailsem kirjeldus on sätestatud IKS § 25 lg-s 2, mille kohaselt on isikuandmete töötleva isikuandmete töötlemisel kohustatud:

- vältima kõrvaliste isikute ligipääsu isikuandmete töötlemiseks kasutatavatele seadmetele;
- ära hoidma andmete omavolilist lugemist, kopeerimist ja muutmist andmetöötlussüsteemis, samuti andmekandjate omavolilist teistsaldamist;
- ära hoidma isikuandmete omavolilist salvestamist, muutmist ja kustutamist ning tagama, et tagantjärele oleks võimalik kindlaks teha, millal, kelle poolt ja milliseid isikuandmeid salvestati, muudeti või kustutati või millal, kelle poolt ja millistele isikuandmetele andmetöötlussüsteemis juurdepääs saadi;
- tagama, et igal andmetöötlussüsteemi kasutajal oleks juurdepääs ainult temale töötlemiseks lubatud isikuandmetele ja temale lubatud andmetöötluseks;
- tagama andmete olemasolu isikuandmete edastamise kohta: millal, kellele ja millised isikuandmed edastati, samuti selliste andmete muutusteta säilimise;
- tagama, et isikuandmete edastamisel andmesidevahenditega ja andmekandjate transportimisel ei toimuks isikuandmete omavolilist lugemist, kopeerimist, muutmist või kustutamist;
- kujundama ettevõtte, asutuse või ühenduse töökorralduse niisuguseks, et see võimaldaks täita andmekaitse nõudeid.

Samuti on isikuandmete töötleva IKS § 25 lg 3 alusel kohustatud pidama arvestust isikuandmete töötlemisel kasutatavate tema kontrolli all olevate seadmete ja tarkvara üle, dokumenteerides nii seadme nimetuse, tüübi, asukoha ning seadme valmistaja nime kui tarkvara nimetuse, versiooni, valmistaja nime ja kontaktandmed.

Kavandatav isikuandmete kaitse määruse eelnõu art 30 lg-s 1 kohustatakse vastutavat ja volitatud töötlevat rakendama vajalikke tehnilisi ja organisatsioonilisi meetmeid, et tagada töötlemisest tulenevatele ohtudele vastav turvalisus, võttes arvesse nii eelnõu art 33 kohast isikuandmete kaitsele avaldatava mõju hinnangut kui tehnika taset ja selliste meetmete rakendamise kulusid.

Määruse eelnõu seletuskirja kohaselt kohustuvad nii vastutav kui volitatud töötleva rakendama kohaseid meetmeid töötlemise turvalisuse tagamiseks, tuginedes direktiivi 95/46/EÜ art 17 lg-le 1. Kõnealust kohustust laiendatakse volitatud töötlevatele vastutava töötlevajaga sõlmitud lepingust olenemata.¹³⁹

---

¹³⁹ Isikuandmete kaitse üldmääruse eelnõu seletuskiri, lk 10. Kättesaadav: http://ec.europa.eu/justice/data-protection/document/review2012/com_2012_11_et.pdf (28.02.2014).

Eelnev ei ole ainus töötlemise turvalisuse põhimõttega seonduv muudatus. Lisaks pannakse määruse eelnõu art 33 lg-ga 1 isikuandmete vastutavale töötlejale piiratud juhtudel¹⁴⁰ kohustus korraldada isikuandmete kaitsele avaldatava mõju hindamine, millega hinnatakse kavandatavate töötlemistoimingute mõju andmesubjekti õigustele ja vabadustele, eriti nende õigusele isikuandmete kaitsele. Käesoleva töö autori hinnangul suurendab isikuandmete kaitsele avaldatava mõju hindamine isikuandmete töötleja halduskoormust. Kuigi teatud andmesubjektide osas (näiteks laste) võib hindamise tulemusel andmesubjekti õiguste kaitse tulevikus ka suurened, võib samas tekkida oht, et hinnangu mõjusfääri mittekuuluvate andmesubjektide õigus isikuandmete kaitsele pigem nõrgeneb.

Uuendusena võtab isikuandmete kaitse üldmääruse eelnõu kasutusele turbepoliitika mõiste. Võttes arvesse tehnika arengut ja juurutamise kulusid on turbepoliitika hõlmatud valdkonnadart 30 lg 1 punkti a kohaselt järgmised:

- võime tagada, et isikuandmete terviklus on valideeritud;
- võime tagada isikuandmeid töötlevate süsteemide ja teenuste kestev konfidentsiaalsus, terviklus, kättesaadavus ja vastupidavus;
- võime taastada õigeaegselt andmete kättesaadavus ja juurdepääs andmetele füüsilise või tehnilise vahejuhtumi korral, mis mõjutab infosüsteemide ja -teenuste kättesaadavust, terviklust ja konfidentsiaalsust;
- tundlike isikuandmete töötlemise korral lisaturvameetmed, et tagada ülevaade olukorra ohtudest ja võime võtta peaaegu reaalajas ennetus-, parandus- ja leevendusmeetmeid tuvastatud nõrkuste või vahejuhtude puhul, mis võiksid endast andmetele ohtu kujutada;
- kehtiva andmeturbe alase poliitika, korra ja kavade tõhususe korrapärase testimise ja hindamise menetlus kestva tõhususe tagamiseks.

On raske hinnata, kui palju sisulisi muudatusi tekitab määruse eelnõu art 30 lg 1 punktis a toodud turbepoliitika rakendamise kohustus isikuandmete töötlejate tavapärasesse töökorraldusse. Võrreldes IKS § 25 lg 2 sätetega hakkab olulise erinevusena silma lisanduv andmeturbealase poliitika tõhususe hindamise kohustus. Samuti võib tulevikus praktikas kitsaskohti tekitada mõistete „isikuandmete tervikluse valideerimine” ja „võime võtta peaaegu reaalajas vastavaid meetmeid” sisustamine, mis võib lisaks andmetöötleja halduskoormuse kasvule nõrgendada andmesubjekti õiguste kaitset.

---

¹⁴⁰Art 32 a lg 2 ja 3 alusel tuleb isikuandmete kaitsele avaldatava mõju hindamine korraldada näiteks juhul kui: töödeldakse rohkem kui 5000 andmesubjekti andmeid iga järjestikuse 12-kuulise ajavahemiku jooksul; suurtes toimikusüsteemidest töödeldakse mõne isikuandmete erikategooria asukohaandmeid või laste ja töötajate isikuandmeid; tehakse profiilianalüüsi; töödeldakse tervishoiuteenuse osutamiseks vajalikku teavet; jälgitakse ulatuslikult ja automatiseeritult avalikke alasid.

Lisaks on märkimist vääriv asjaolu, et kui direktiivi 95/46/EÜ art 17 lg 1 kohaselt tuleb kõiki isikuandmeid kaitsta tehniliste ja organisatsiooniliste meetmete abil juhusliku või ebaseadusliku hävitamise või juhusliku kaotsimineku, muutmise, ebaseadusliku avalikustamise või juurdepääsu eest, siis määruse eelnõu art 30 lg 2 punktiga b kohustatakse kaitsma juhusliku või ebaseadusliku hävimise, juhusliku kadumise või muutmise ja loata või ebaseadusliku säilitamise, töötlemise, juurdepääsu või avalikustamise eest ainult salvestatud või edastatud isikuandmeid.

Seoses andmetöötluse turvalisusega kehtestatakse varasemaga võrreldes isikuandmete kaitse üldmääruses mitmed uued põhimõtted. Eelnõu art 5 lg 1 punktise (b) kehtestatakse tervikluse põhimõte, mis kohustab isikuandmeid töötleva viisil, mis kaitseb neid loata või ebaseadusliku töötlemise eest ning juhusliku kaotamise, hävitamise või kahjustamise eest, kasutades nõuetekohaseid tehnilisi või organisatsioonilisi meetmeid.

Teine uus põhimõte isikuandmete kaitse üldmääruses on isikuandmete lõimitud kaitse põhimõte. Määruse eelnõu art 23 lg 1 alusel on andmete töötleja tehnika arengut, praegust tehnilist asjatundlikkust, parimaid rahvusvahelisi tavasid ja andmetöötlemisest tulenevaid riske arvesse võttes kohustatud võtma töötlemise eesmärkide ja vahendite valikul ja töötlemise käigus selliseid proportsionaalseid tehnilisi ja organisatsioonilisi meetmeid, millega tagatakse nii töötlemise vastavus määruse nõuetele kui andmesubjekti õiguste kaitsmine. Isikuandmete lõimitud kaitsel pööratakse erilist tähelepanu isikuandmete kogu olulusringi haldamisele alates andmete kogumisest ja töötlemisest kuni nende kustutamiseni, keskendudes ulatuslikele menetluslikele tagatistele, mis puudutavad isikuandmete täpsust, konfidentsiaalsust, puutumatumust, füüsilist kaitset ja kustutamist. Lõimitud andmekaitse põhimõtte osas on avaldatud arvamust, et tegemist on spetsiifiliste tehnoloogilisi valdkondi puudutava regulatsiooniga, mille rakendamine mõjutab nii tehnoloogiadisainereid, tootjaid kui ka järelevalve teostajaid. Teoorias muutub lõimitud andmekaitse info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamisel reegliks, mitte erandiks, kuid selle põhimõtte mõistmine praktikas võib osutuda keerukaks.¹⁴¹

Kolmanda uue põhimõttena saab isikuandmete kaitse määruse eelnõust välja tuua vastutuse põhimõtte. See paneb määruse eelnõu põhjenduse p 60 kohaselt vastutavale töötlejale laialdase vastutuse tema korraldatava ja tema nimel toimuva isikuandmete mis tahes töötlemise eest, muuhulgas seoses andmete turvalisuse ja mõjuhinnangutega. Määruses sätestatud reeglite kaudu peaks vastutav töötleja tagama eelkõige iga töötlemistoiminguga kooskõla isikuandmete kaitse üldmäärusega, samuti peaks ta suutma antud kooskõla tõendada.

---

¹⁴¹ R. Wong (viide 96), p 235.

On väidetud, et Eesti ettevõtjatel on kavandatavast andmekaitsereformist palju kaotada. Seda eeskätt uute nõuete täitmise kulude suurenemise tõttu. Arvatakse, et mida väiksem ettevõtte, seda suurem on proportsionaalselt halduskoormus ja sellega kaasnev kulu ettevõtjale. Samuti rõhutatakse õigusabikulude eeldatavat kasvu, kuna uues normiderägistikus orienteerumisel on tõenäoliselt vaja enam abi kui senise küllalt lihtsa ja lakoonilise seaduse alusel tegutsemisel.¹⁴²

Andmetöötluse turvalise töötlemise põhimõtet analüüsides selgub, et alates OECD juhendi vastuvõtmisest on nimetatud põhimõtte teinud reguleerimise detailsuses märgatava hüppe. IKS vastab rahvusvahelise õiguse normides ning teatavate reservatsioonidega ka direktiivis 95/46/EÜ sätestatud turvalise andmetöötluse põhimõtetele, sisaldades muuhulgas detailseid organisatsioonilisi, füüsilisi ja infotehnoloogilisi turvameetmeid. Kavandatav andmekaitsereform toob kaasa veelgi detailsemad nõuded, samuti andmetöötleja kohustuste ja vastutuse suurenemise. Määruse eelnõus on andmetöötluse turvalisuse tagamiseks sätestatud mitmed uued põhimõtted: tervikluse, lõimitud ja vaikimisi kaitse ning andmetöötleja vastutuse põhimõtte. Samas tuleb märkida, et kuigi määrusandja üritab turbepoliitika ja efektiivsemate mehhanismide seadmise kaudu andmekaitset tõhustada, ei pruugi detailne regulatsioon viia andmesubjekti õiguste tõhusama kaitseni. Andmetöötlejate suurenev halduskoormus ja määratlemata õigusmõisted on märksõnad, millega tulevikus kindlasti tegeleda tuleb. See, kas määruse eelnõus uute põhimõtete ning andmete turvalisusega seonduvate detailsete reeglite kehtestamine on õigustatud ja praktiline, selgub alles määruse rakendamisel.

---

¹⁴² A. Piik. Andmekaitse uued tuuled Eestis ja Euroopas. Advokaadibüroo Borenius. 19.03.2013. Kättesaadav: <http://borenius.ee/2013/03/andmekaitse-uued-tuuled-euroopas-ja-eestis/> (16.04.2014).

3. ANDMESUBJEKTIGA SEOTUD PÕHIMÕTTED

3.1. Läbipaistvuse põhimõte

OECD juhendi art-s 12 on sätestatud läbipaistvuse põhimõte, mille kohaselt peavad isikuandmeid puudutavad arengud, praktikad ja poliitikad olema üldiselt avalikkusele teada. Peab olema võimalik kindlaks teha, kus isikuandmed paiknevad, milline on nende iseloom, milleks neid kasutatakse, kes neid töötleb ja kus andmetöötleja avalikult asub.

Konventsioon nr 108 läbipaistvuse põhimõtet otseselt ei nimeta, kuid art 8 punktis a, mis sätestab lisatagatised andmesubjektile, on märgitud et isikule peab olema võimaldatud teha kindlaks automatiseeritud isikuandmete kogu olemasolu, selle peamine eesmärk, samuti selle andmekogu vastutava töötleja isikuandmed ja alaline elukoht või peamine töökoht. Samas on art 29 töögrupp oma arvamuses märkinud, et kuna konventsiooni nr 108 art 8 punkt a ei pruugi endas sisaldada aktiivse teavitamise kohustust, võivad esineda mõned kahtlused konventsioonis läbipaistvuse põhimõtte kehtestamise osas.¹⁴³ Siiski on art 29 töögrupp sõnastanud läbipaistvuse põhimõtte andmekaitse sisu keskse põhimõttena ning leidnud, et nimetatud põhimõte peaks võimaldama andmesubjektile olla teadlik eesmärkidest, milleks tema andmeid võidakse töödelda. Täpne viis, kuidas seda teha, peaks tulenema direktiivi 95/46/EÜ art-st 10 ja 11.¹⁴⁴

Direktiivi 95/46/EÜ art-s 10 kohustatakse andmetöötlejat juhul, kui andmeid kogutakse andmesubjektilt ja tingimusel, kui ta seda juba ei tea, esitama andmesubjektile järgmise teabe:

- vastutava töötleja ja tema võimaliku esindaja andmed;
- andmete töötlemise eesmärk;
- täiendav teave, näiteks andmete vastuvõtjad või vastuvõtjate kategooriad; kas küsimustele vastamine on kohustuslik või vabatahtlik ja vastamata jätmise võimalikud tagajärjed; isiku enda kohta käivate andmetega tutvumise ja nende parandamise õiguse olemasolu.

Täiendav teave on direktiivi 95/46/EÜ art 10 viimase lõigu kohaselt vajalik, et tagada andmesubjekti suhtes õiglane andmete töötlemine, võttes arvesse andmete kogumise konkreetseid asjaolusid.

Direktiivi 95/46/EÜ art 11 lg 1 kohaselt tuleb juhul, kui andmeid ei ole saadud andmesubjektilt, hiljemalt andmete salvestamise ajal või kui andmed kavatsetakse

---

¹⁴³ Transfers of personal data to third countries (viide 43), p 8.

¹⁴⁴ Samas, p 6.

avalikustada kolmandale isikule, hiljemalt andmete esmakordse avaldamise ajal, esitada andmesubjektile järgmine teave:

- vastutava töötleja ja tema võimaliku esindaja andmed;
- töötlemise eesmärk;
- täiendav teave, näiteks asjaomaste andmete liik; vastuvõtjad või vastuvõtjate kategooriad; isiku enda kohta käivate andmetega tutvumise ja nende parandamise õiguse olemasolu.

Nimetatud teave tuleb direktiivi 95/46/EÜ art 11 lg 1 kohaselt esitada juhul, kui andmesubjekt vastavat teavet eelnevalt ei tea. Direktiivi 95/46/EÜ art 11 lg-s 2 on märgitud, et täiendav teave on vajalik selleks, et tagada andmesubjektide suhtes õiglane andmete töötlemine, võttes arvesse andmete töötlemise konkreetseid asjaolusid.

Andmesubjekti teavitamise eesmärk on tagada igale isikule ülevaade tema isikuandmete töötlemisest. Sellise info omamine isiku enda käitumise adekvaatseks kavandamiseks on väga oluline, samuti on see andmetöötluse üle teostatava kontrolli vältimatuks eelduseks.¹⁴⁵ Praktikas on eelkõige problemaatiline olukord, kus isegi juhul, kui esmane andmetöötleja, kellele on isikuandmed teatavaks teinud andmesubjekt ise ning kes võimaldab andmesubjektil andmetöötlust ja selle seaduslikkust jälgida ja kontrollida, puudub andmesubjektil igasugune võimalus kontrollida oma isikuandmeid ja nende töötlemist, kui need on esmase andmetöötleja käest kas seaduslikult või ebaseaduslikult välja läinud.¹⁴⁶

Kuigi direktiivi 95/46/EÜ analüüsidest võib tunduda, et läbipaistvuse põhimõte, mille abil oleks kindlustatud, et andmesubjektid teavad, miks nende andmeid töödeldakse ning kes seda teeb, on direktiivis kajastatud, siis praeguse sõnastuse kohaselt võib jagatav teave jääda ebaselgeks. Üksikisikule antav teave ei pruugi olla kättesaadav, lihtsalt mõistetav ning väljendatud selges ja lihtsas keeles. Seeläbi ei pruugi olla tagatud üksikisikute õiguste kaitse.¹⁴⁷

Kui vaadata Eestis kehtivat regulatsiooni, siis IKS § 6, mis väljendab isikuandmete töötlemise põhimõtteid, mida isikuandmete töötleja on kohustatud isikuandmete töötlemisel järgima, läbipaistvuse põhimõtet otseselt ei nimeta. IKS § 6 p-s 7 sätestatakse individuaalse osaluse põhimõtte, mille üheks osaks on isikuandmete töötlejale pandud kohustus teavitada andmesubjekti tema kohta kogutavatest andmetest.

IKS § 12 lg 3 alusel on isikuandmete töötleja enne andmesubjektilt nõusoleku küsimist kohustatud andmesubjektile teatavaks tegema isikuandmete töötleja või tema esindaja nime ning isikuandmete töötleja aadressi ja muud kontaktandmed. Mis puudutab

¹⁴⁵ Andmesubjekti osaluse põhimõte (viide 3), lk 524.

¹⁴⁶ M. Männiko (viide 6), lk 125.

¹⁴⁷ R. Wong (viide 96), p 235.

muud direktiivi art-s 10 nimetatud teavet, siis IKS § 12 lg 1 kohaselt peab andmesubjekti nõusolekus tema isikuandmete töötlemiseks olema selgelt määratletud andmed, mille töötlemiseks luba antakse, andmete töötlemise eesmärk ning isikud, kellele andmete edastamine on lubatud, samuti andmete kolmandatele isikutele edastamise tingimused ning andmesubjekti õigused tema isikuandmete edasise töötlemise osas. Käesoleva töö autori hinnangul ei tule nimetatud sättest siiski otsest andmetöötleja kohustust andmesubjektile vastav teave esitada.

IKS § 15 lg 1 kohaselt peab juhul, kui isikuandmete allikas ei ole andmesubjekt, isikuandmete töötleja pärast isikuandmete saamist, parandamist või enne isikuandmete edastamist kolmandale isikule tegema andmesubjektile viivitamata teatavaks töödeldavate isikuandmete koosseisu ja allikad. Samuti peab isikuandmete töötleja andmesubjektile teatavaks tegema isikuandmete töötleja või tema esindaja nime ning isikuandmete töötleja aadressi ja muud kontaktandmed. IKS ei sisalda sätet selle kohta, et taolises olukorras on töötleja kohustatud isikule andma teavet töötlemise eesmärkide kohta.

Andmekaitse reformi kavandamisel seadis Euroopa Komisjon eesmärgiks kaaluda isikuandmete läbipaistva töötlemise üldpõhimõtte lisamist õigusraamistikku, kuivõrd andmesubjektile antavat teavet käsitlevad sätted ei ole praeguses regulatsioonis piisavad. Komisjoni selgituste kohaselt, selleks, et üksikisikud saaksid kasutada kontrolli enda kohta kogutud andmete üle ja et oleks tagatud isikuandmete tõhus kaitse, on vaja läbipaistvust. Komisjoni hinnangul on oluline, et andmete vastutavad töötlejad teavitaksid üksikisikuid läbipaistval viisil põhjalikult ja selgelt nii sellest, kes kogub ja töötleb nende kohta kogutud andmeid, millisel viisil, millisel eesmärgil ja kui kaua seda tehakse. Samuti üksikisiku õigustest, kui ta soovib enda kohta kogutud andmetega tutvuda või neid parandada või kustutada. Läbipaistvuse peamiseks eelduseks on selgelt ja arusaadavalt sõnastatud teabe lihtne kättesaadavus. See kehtib eelkõige Interneti kohta, kus isikuandmete kaitse eeskirjad ei ole sageli selged ega läbipaistvad, neid on keeruline leida ning sageli ei vasta need täiel määral kehtivatele õigusaktidele. Nii võib see olla näiteks käitumispõhise Interneti-reklaami puhul, kus nii sellega seotud inimeste arvukuse kui ka tehnoloogilise keerukuse tõttu on üksikisikul keeruline saada teada ja mõista, kas selle raames kogutakse isikuandmeid, kes neid kogub ja millisel eesmärgil seda tehakse.¹⁴⁸

Kavandatav isikuandmete kaitse määruse eelnõu kehtestab täiendava uue elemendina¹⁴⁹ läbipaistvuse põhimõtte. Eelnõu art 5 lg 1 punkti a kohaselt peab isikuandmete töötlemine olema nii seaduslik, õiglane kui ka andmesubjektile läbipaistev. Eelnõu art 10 a

---

¹⁴⁸ Komisjoni teatis terviklik lähenemisviis isikuandmete kaitsele Euroopa Liidus (viide 25), lk 6.

¹⁴⁹ Isikuandmete kaitse üldmääruse eelnõu seletuskiri (viide 139), lk 7.

lg 1 kohaselt on andmekaitse aluseks andmesubjekti selged ja ühemõttelised õigused, mida vastutav töötleja peab austama. Määruse eesmärk on neid õigusi tugevdada, täpsustada, tagada ja vajaduse korral kodifitseerida. Täiendavalt on eelnõus sätestatud läbipaistvusega seotud üksikasjalikud eeskirjad. Eelnõu artikliga 11 kehtestatakse vastutavate töötlejate kohustus tagada läbipaistev, kergesti juurdepääsetav ja arusaadav teave. Nimetatu põhineb eelkõige Madridi resolutsioonil¹⁵⁰ isikuandmete kaitse ja eraelu puutumatuse rahvusvaheliste standardite kohta.¹⁵¹

Eelnõu art 11 lg 1 kohaselt on vastutav töötleja kohustatud kehtestama täpsed, läbipaistvad ja selged isikuandmete töötlemise ja andmesubjektide õiguste kaitsmise põhimõtted. Samuti on ta kohustatud need põhimõtted tegema lihtsalt kättesaadavaks. Eelnõu art 11 lg 2 sätestab, et vastutav töötleja peab esitama andmesubjektile kogu teabe isikuandmete töötlemise ja sellega seotud teabevahetuse kohta, tehes seda arusaadavas vormis ning selges ja lihtsas keeles, eelkõige juhul, kui teave esitatakse lapsele.

Ka eelnõu põhjenduste p-s 30 on rõhutatud, et isikuandmete igasugune töötlemine peaks olema andmesubjektide suhtes läbipaistev. Eelkõige peaksid olema selged ja õiguspärased andmete töötlemise konkreetsed eesmärgid. Osundatud põhjenduse osas on märkimist vääriv, et isikuandmete kaitse määruse eelnõu kohta on reformi käigus tehtud märkimisväärne hulk parandusettepanekuid. Euroopa Komisjoni poolt esitati 07.03.2014. a 207 muudatusettepanekut¹⁵², mis puudutasid enamikke eelnõu artikleid ja nende põhjendusi. Põhjenduste punkt 30 oli üks väheseid, mis jäi muudatustest puutumata.

Uuendusena on määruse eelnõus kehtestatud kaheastmeline andmesubjekti teavitamise kord. Eelnõu art 13 a lg 1 kohaselt on vastutav töötleja kohustatud juhul, kui kogutakse andmesubjektiga seotud isikuandmeid, esitama andmesubjektile enne art 14 kohaselt teabe esitamist järgnevad üksikasjad:

- kas töötlemise iga erieesmärgi saavutamiseks kogutakse isikuandmeid minimaalsest vajalikust hulgast rohkem;
- kas töötlemise iga erieesmärgi saavutamiseks säilitatakse isikuandmeid minimaalsest vajalikust ajavahemikust kauem;
- kas isikuandmeid töödeldakse muudel eesmärkidel kui need eesmärgid, milleks neid koguti;

---

¹⁵⁰ Vastu võetud isikuandmete kaitse ja eraelu puutumatuse eest vastutavate volinike rahvusvaheliselkonverentsil 5. novembril 2009.

¹⁵¹ Isikuandmete kaitse üldmääruse eelnõu seletuskiri (viide 139), lk 8.

¹⁵² Euroopa Komisjon. Muudatusettepanekud 001-207 (A7-0402/001-207). Ettepanek võtta vastu määrus (COM(2012)0011 – C7-0025/2012 – 2012/0011(COD)). 07.03.2014. Kättesaadav: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+AMD+A7-2013-0402+001-207+DOC+PDF+V0//ET> (20.03.2014).

- kas isikuandmeid levitatakse äritegevusega seotud kolmandatele isikutele;
- kas isikuandmeid müüakse või renditakse välja;
- kas isikuandmeid säilitatakse krüptitud vormingus.

Nimetatud teave esitatakse art 13 a lg 2 kohaselt andmesubjektile määruse lisas ettenähtud ühtlustatud tabeli kujul, kasutades teksti ja sümbolit graafiliste kujutiste näol. Art 13 a lg 3 alusel tuleb teave kujutada selgelt nähtaval ja loetaval viisil ning seda esitatakse keeles, mida mõistavad hästi liikmesriigi tarbijad, kellele teavet pakutakse.

Alles pärast eelnõu art-s 13 a kirjeldatud teabe esitamist tuleb andmesubjektile art 14 lg 1 alusel esitada edasine teave. Nimetatud teave sarnaneb direktiivi 95/46/EÜ art-s 10 kirjeldatud teabega. Uuendusena tuleb andmesubjektile anda teavet näiteks isikuandmete töötlemise turvalisuse ja isikuandmete säilitamise tähtaja kohta.

Kavandatav eelnõu ei vähenda mingil määral isikute kaitset olukorras, kui andmed ei ole kogutud andmesubjektilt. Juhul kui isikuandmed ei ole kogutud andmesubjektilt, teeb vastutav töötaja andmesubjektile teatavaks muuhulgas nii töötaja andmed, töötlemise eesmärgi, isikuandmete liigid kui ka konkreetse isikuandmete allika (eelnõu art 14 lg 3). Eelnõu põhjenduste p-s 48 on selgitatud, et läbipaistva töötlemise põhimõtte nõuab, et andmesubjekti tuleks muuhulgas teavitada eelkõige töötlemistoimingu tegemisest ja selle eesmärkidest kui andmed edastatakse kolmandatele isikutele.

Eelnõu art 14 lg 5 näeb ette ka erandid juhaks, kui art 14 lg-s 1-4 esitatud teavet ei tule andmesubjektile esitada. Näiteks juhul, kui andmesubjekt on juba saanud vastava teabe või kui andmeid töödeldakse ajaloo-, statistika- või teadusuuringute tarbeks.

Erialakirjanduses on väljendatud läbipaistvuse põhimõtte kohta erinevaid seisukohti. Ühe käsitluse kohaselt hõlmab läbipaistvuse põhimõtte andmetöötaja kohustust võtta vastu läbipaistvad sisereeglid, mis on andmesubjektile kergesti kättesaadavad ning mille teostamine aitab selle kaudu suurendada andmesubjektide õigusi. Seeläbi läheb uus regulatsioon kaugemale pelgalt põhimõttest, mille kohaselt tuleb andmesubjektile teavet anda, mis oli reguleeritud juba direktiivis 95/46/EÜ. Uuena sätestatud läbipaistvuse põhimõtte võimaldab pakkuda tulemust – andmesubjektile on tagatud kergem juurdepääs.¹⁵³ Samas on läbipaistvuse põhimõtet ka kritiseeritud ning väidetud, et teavitamiskohustus on asjaosalistele tarbetuks koormaks, mõõndes samas, et põhimõttel on siiski märkimisväärne väärtus andmesubjektidele läbipaistvuse meetmena, vastutavatele andmetöötajatele teadlikkust tõstva tegevusena ja ametiasutustele järelevalvemehhanismina.¹⁵⁴

¹⁵³ Y. Padova. What the European Draft Regulation on Personal Data is going to change for companies. – International Data Privacy Law. Volume 4, No 1. 2014, p 40. Available: <http://idpl.oxfordjournals.org.ezproxy.utlib.ee/content/4/1/39.full.pdf+html> (28.02.2014).

¹⁵⁴ Komisjoni teatis direktiivi parema rakendamise tööprogrammi järelemeetmete kohta (viide 16), lk 6.

Kokkuvõtvalt saab öelda, et kuigi läbipaistvuse põhimõte ei olnud enamikes varasemates õigusaktides keskse põhimõttena sätestatud, muutub nimetatud olukord isikuandmete kaitse üldmääruse kehtestamisega, milles on läbipaistvuse põhimõte sõnaselgelt sätestatud. Direktiivis 95/46/EÜ seonduvad läbipaistvuse põhimõttega andmesubjektile esitatava teabega seotud klauslid, mis on sätestatud direktiivi art-s 10 ja art-s 11. IKS-s on vastavad sätted üle võetud, kuid puuduvad sõnaselged reeglid andmetöötaja kohustuse kohta esitada andmesubjektile teave andmete töötlemise eesmärkide kohta. IKS-i alusel on isikuandmete töötlemise eesmärgid kirjeldatud andmesubjekti nõusolekus tema isikuandmete töötlemiseks. Isikuandmete kaitse üldmääruse kehtestamisel kaasnevad muudatused ka Eesti õiguskorras. Detailsete reeglite kehtestamisel suurenevad andmetöötaja kohustused. Kaheastmelise teavitamissüsteemi rakendamisega kaasneb suurem halduskoormus, mida peab kompenseerima tõhusam üksikisiku õiguste kaitse.

3.2. Andmesubjekti osaluse põhimõte

3.2.1. Andmetega tutvumise õigus

Sarnaselt andmesubjekti teavitamise põhimõttega on isikuandmetega tutvumise õigus suunatud andmesubjekti teadlikkuse suurendamisele, ent siin on andmesubjekti kontroll viidud veelgi kaugemale – eesmärgiks on võimaldada isikul saada konkreetne ülevaade, kes ja kui palju tema kohta teab.¹⁵⁵

Euroopa Liidu põhiõiguste harta art 8 lg 2 kohaselt on igaühel õigus tutvuda tema kohta kogutud andmetega. Nimetatud põhimõte kajastub ka harta art 41 lg 2 punktis b (õigus heale haldusele), mis sätestab samuti igaühe õiguse tutvuda teda puudutavate andmetega, võttes samal ajal arvesse konfidentsiaalsuse ning ameti- ja ärisaladusega seotud õigustatud huve.

OECD juhendi art 13 punktis b on öeldud, et isikul peab olema õigus saada andmete töötlejalt või muust allikast teavet selle kohta, kas töötlejal on tema kohta andmeid. Nimetatud teavet on isikul õigus saada mõistliku aja jooksul; tasuta või tasu eest (mis pole ülemäärane); mõistlikul kujul ja endale arusaadavas formaadis. Samuti on isikul õigus saada põhjendatud tagasisidet selle kohta, kui tema poolt esitatud teabe saamise palvet ei täideta.

Sarnane põhimõte on kajastatud ka konventsiooni nr 108 art 8 punktis b, mille kohaselt on isikul õigus saada määratletud ajavahemike järel, ilma liigse viivitusega või kuluta ja talle mõistetavas vormis teavet selle kohta, kas tema isikuandmeid säilitatakse automatiseeritud andmekogus ning saada neid andmeid talle mõistetavas vormis.

---

¹⁵⁵ Andmesubjekti osaluse põhimõte (viide 3), lk 525.

Direktiivi 95/46/EÜ art 12 punktis a pannakse liikmesriigile kohustus tagada, et andmesubjektil peab olema õigus nõuda vastutavalt töötlejalt mõistliku aja tagant, ilma piiranguteta ja ilma liigsete viivituste ja kulutusteta järgmist:

- kinnitust selle kohta, kas isikut ennast käsitlevaid andmeid töödeldakse ja teavet vähemalt töötlemise eesmärkide, asjaomaste andmete liikide ja nende vastuvõtjate või vastuvõtjate kategooriate kohta, kellele andmed avalikustatakse;
- arusaadaval kujul teavet töödeldavate andmete ja nende allika kohta;
- informatsiooni isikut ennast käsitlevate andmete igasuguse automatiseeritud töötlemise loogika kohta, vähemalt automatiseeritud otsuste puhul.

Direktiivi 95/46/EÜ põhjenduste punktis 41 on selgitatud, et igal juhul peab olema võimalik kasutada õigust tutvuda teda käsitlevate töödeldavate andmetega, et kontrollida eelkõige andmete õigsust ja töötlemise seaduslikkust. Samadel põhjustel peab igal andmesubjektil olema õigus teada teda käsitlevate andmete automatiseeritud töötlemise loogikat, seda vähemalt automatiseeritud otsuste puhul. Artikkel 29 töögrupp on seoses andmetega tutvumise õigusega täpsustanud, et andmekaitse miinimumtaseme tagamiseks peab andmesubjektil olema õigus saada koopia kõigest teda käsitlevatest andmetest.¹⁵⁶

Andmetega tutvumise õiguse käsitlemisel on Euroopa Kohus kohtuasja C-553/07¹⁵⁷ selgitanud, et õigus eraelu puutumatusel eeldab, et andmesubjekt saab veenduda, et tema isikuandmeid töödeldakse õigesti ja seaduslikult. Vajaliku kontrolli teostamiseks peab andmesubjektil olema võimalik kasutada õigust tutvuda teda käsitlevate töödeldavate andmetega. Andmesubjekti õigusi selgitades on kohus pööranud tähelepanu ka isikuandmete töötleja huvide kaitsele ning leidnud, et liikmesriikide ülesanne on kehtestada teabe säilitamise tähtaeg ja sellele vastav õigus teabega tutvuda, mis väljendab õiglast tasakaalu ühelt poolt andmesubjekti huvi vahel kaitsta oma eraelu puutumatus ning teiselt poolt koormuse vahel, mis selle teabe säilitamise kohustuse tõttu vastutava töötleja jaoks kaasneb.¹⁵⁸

Kui vaadata Eestis kehtivat regulatsiooni, siis IKS § 6 p-s 7 sätestatud individuaalse osaluse põhimõtte üheks osaks on isikuandmete töötlejale pandud kohustus võimaldada andmesubjektile juurdepääs tema kohta käivatele andmetele. Lisaks andmesubjekti osaluse põhimõtte tunnustamisele sätestab IKS § 19 andmesubjekti õiguse saada teavet ja tema kohta käivaid isikuandmeid. Õigus küsida iseenda kohta kogutud andmeid tuleneb lisaks direktiivile

---

¹⁵⁶ Transfers of personal data to third countries (viide 43), 6.

¹⁵⁷ EKO 07.05.2009, C-553/07, *Rijkeboer*, p 49.

¹⁵⁸ Isikuandmete kaitse küsimused Euroopa Kohtu eelotsustes (viide 13), lk 28.

95/46/EÜ ka PS § 44 lg-st 2,¹⁵⁹ mille kohaselt on Eesti kodanikul õigus seaduses sätestatud korras tutvuda tema kohta riigiasutustes ja kohalikes omavalitsustes ning riigi ja kohalike omavalitsuste arhiivides hoitavate andmetega. IKS §-s 19 sätestatud andmesubjekti õigus on laiem kui PS § 44 kohaldamisala. Õigus küsida iseenda kohta kogutud andmeid hõlmab nii avalikku sektorit kui ka äri- ja mittetulundussektorit.¹⁶⁰

IKS § 19 sätestatud tingimused on sarnased direktiivi 95/46/EÜ vastavate sätetega. Andmesubjekti soovil peab isikuandmete töötleja IKS § 19 lg 1 kohaselt sarnaselt direktiivi 95/46/EÜ art 12 punktile a andma teavet muuhulgas töötlemise eesmärkide, andmete koosseisu ja allikate ning andmete vastuvõtjate, muuhulgas nende kontaktandmete kohta. Lisaks on IKS § 19 lg 1 p 5 sätestatud, et andmesubjekti tuleb teavitada ka konkreetsetest kolmandatest isikutest, kellele tema isikuandmeid on edastatud. Säte annab andmesubjektile paremad võimalused soovi korral isikuandmete töötleja vastu IKS §-s 21 sätestatud nõuete esitamiseks. Samal põhjusel peab isikuandmete töötleja tegema andmesubjektile teatavaks töötleja või tema esindaja nime, aadressi ja muud kontaktandmeid, et andmesubjektil oleks võimalik vajaduse korral esitada vastuväiteid oma isikuandmete töötlemise suhtes.¹⁶¹

IKS § 19 lg 2 kohaselt on andmesubjektil õigus saada isikuandmete töötlejalt enda kohta käivaid isikuandmeid. Mis puudutab direktiivis sätestatud tingimust, et andmeid on võimalik saada arusaadaval kujul, siis nimetatud tingimust IKS otseselt ei sätesta. IKS § 19 lg 2 alusel väljastatakse isikuandmed võimaluse korral andmesubjekti soovitud viisil, kuid nimetatud tingimust ei ole käesoleva töö autori hinnangul võimalik samastada arusaadavuse kriteeriumiga. Samuti on IKS § 19 lg 2 sätestatud, et andmete väljastamise eest paber kandjal võib isikuandmete töötleja alates 21. leheküljest nõuda tasu kuni 0,19 eurot iga väljastatud lehekülje eest, kui seadusega ei ole teabe väljastamise eest riigilõivu ette nähtud. IKS § 19 lg 3 järgi on isikuandmete töötleja kohustatud reeglina andma andmesubjektile teavet ja väljastama nõutavad isikuandmed või põhjendama andmete väljastamisest või teabe andmisest keeldumist avalduse saamise päevale järgneva viie tööpäeva jooksul. Viimased kaks nimetatud tingimust on käesoleva töö autori hinnangul kooskõlas direktiivis sätestatud tingimustega, mis nõuavad, et teave tuleb esitada ilma liigsete viivituste ja kulutusteta.

Mis puudutab 95/46/EÜ direktiivis sätestatud nõuet, et andmesubjektil on õigus nõuda teavet „mõistliku aja tagant”, siis IKS sellist piirangut andmesubjektile kehtestanud ei ole.

---

¹⁵⁹ Avaliku teabe seaduse üldjuhend. Andmekaitseinspeksioon. Tallinn: 2010, lk 8. Kättesaadav: <http://www.aki.ee/et/juhised/avaliku-teabe-seaduse-uldjuhend>. (10.04.2014).

¹⁶⁰ Samas.

¹⁶¹ Isikuandmete kaitse seaduse eelnõu seletuskiri (viide 84), lk 23.

Samas on selliseid piiranguid sätestatud eriseadustega. Näiteks riikliku statistika seaduse § 6 lg 3 annab andmesubjektile õiguse saada tema kohta käivaid andmeid vaid üks kord aastas.¹⁶²

Võrreldes direktiiviga 95/46/EÜ sätestab IKS § 19 lg 4 lisaks, et pärast andmesubjekti surma on tema kohta käivate andmete kohta teabe ja andmete saamise õigus tema pärijal, abikaasal, alanejal või ülenejal sugulasel, õel või vennal. IKS eelnõu seletuskirjas on selgitatud, et pärast andmesubjekti surma realiseerivad tema pärijad ka muid IKS 3. peatükis sätestatud andmesubjekti õigusi (sh õigus nõuda andmete parandamist jne). Loomulikult tuleb seejuures silmas pidada ka sellise olukorra erisusi võrreldes elusoleva andmesubjekti isikuandmete töötlemisega. Näiteks õiguste rikkumise või kahju hüvitamise aluste olemasolu hindamisel ei saa otsustust rajada surnu õiguste rikkumise ettekujutamisele, vaid tuleb selgitada, kas puudused isikuandmete töötlemisel rikuvad surnud andmesubjekti pärija õigusi või mitte. IKS antud säte on vajalik, kuivõrd IKS laieneb ka surnu isikuandmete töötlemisele kuni 30 aastat pärast tema surma, siis peab nende andmete töötlemiseks nõusoleku andmiseks pädevatel isikutel olema tagatud ka juurdepääs vastavatele andmetele.¹⁶³

Mis puudutab direktiivis 95/46/EÜ art 12 punktis a sätestatud nõuet anda isikule teavet automatiseeritud töötlemise loogika kohta, siis IKS §17 lg 2 kohaselt peab andmesubjekti enne automaatse otsuse vastuvõtmist teavitama mõistetaval viisil automaatse otsuse vastuvõtmise aluseks olevast andmete töötlemise protsessist ja tingimustest. Nimetatud säte on direktiiviga 95/46/EÜ kooskõlas.

Isikuandmete kaitse üldmääruse eelnõu koostamisel seadis Euroopa Komisjon eesmärgiks muuhulgas parandada andmetega tutvumise ning nende muutmise, kustutamise ja sulgemise õiguse tegelikke kasutusviise (näiteks kehtestada üksikisikute taotlusele vastamise tähtaeg, lubada kasutada nimetatud õigust elektroonilisel teel ja sätestada, et andmetega tutvumise õigust peaks saama kasutada üldjuhul tasuta).¹⁶⁴

Määruse eelnõu art-ga 15 sätestatakse andmesubjekti õigus tutvuda oma isikuandmetega, tuginedes direktiivi 95/46/EÜ art 12 punktile a, lisades uued elemendid, näiteks andmesubjektide teavitamine andmete salvestamise perioodi kohta.¹⁶⁵ Määruse eelnõu art 15 kohaselt on andmesubjektil õigus igal ajal saada vastutavalt töötlejalt taotluse alusel kinnitus selle kohta, kas tema isikuandmeid töödeldakse või mitte ning õigus saada teavet selges ja lihtsas keeles. Seega ei ole eelnõus võrreldes varasema regulatsiooniga piiratud teabe küsimise aega ning puudub säte selle kohta, et nimetatud õigust on võimalik realiseerida

---

¹⁶² Isikuandmete kaitse seaduse eelnõu seletuskiri (viide 84), lk 23.

¹⁶³ Samas, lk 24.

¹⁶⁴ Komisjoni teatis terviklik lähenemisviis isikuandmete kaitsele Euroopa Liidus (viide 25), lk 7.

¹⁶⁵ Isikuandmete kaitse üldmääruse eelnõu seletuskiri (viide 139), lk 8.

„mõistlike kulutustega”.¹⁶⁶ Sarnaselt direktiivi 95/46/EÜ sätetele tuleb isikule anda teavet töötlemise eesmärgist iga isikuandmete liigi puhul. Teatavaks tuleb teha töödeldavate isikuandmete liigid; millistele vastuvõtjatele isikuandmeid avalikustatakse või on avalikustatud, sealhulgas tuleb esitada teave kolmandates riikides olevate vastuvõtjate kohta. Võrreldes direktiiviga 95/46/EÜ tuleb isikule lisaks anda teavet selle kohta, et andmesubjektil on õigus taotleda vastutavalt töötlejalt oma isikuandmete parandamist või kustutamist, ning vaidlustada oma isikuandmete töötlemine (art 15 lg 1 punkt e). Samuti selle kohta, et andmesubjektil on õigus esitada kaebus järelevalveasutusele ning järelevalveasutuse kontaktandmed (art 15 lg 1 punkt f). Uuendusena tuleb eelnõu art 15 lg 1 punkti d kohaselt isikule teatavaks teha isikuandmete säilitamise tähtaeg või, kui see ei ole võimalik, sellise tähtaja määramise kriteeriumid. Samuti tuleb andmesubjekti art 15 lg 1 punkti h kohaselt teavitada töötlemise tähtsusest ja ettenähtavatest tagajärgedest.

Määruse eelnõu kohaselt on täpsustatud ka teabele vastavamise vormi. Eelnõu art 15 lg 2 kohaselt tuleb juhul, kui andmesubjekt ei taotle teisiti ja esitab oma taotluse elektrooniliselt, anda ka teave elektrooniliselt ja struktureeritud vormingus. Samuti paneb osundatud säte andmetöötlejale kohustuse võtta kõik mõistlikud meetmed, et kontrollida, kas andmetega tutvumist taotleb isik on andmesubjekt. Lisaks on eelnõu art 15 lg 2 punktis a kehtestatud nõue, et kui andmesubjekt on andnud isikuandmeid nende elektroonilise töötlemise korral, on tal õigus saada vastutavalt töötlejalt esitatud isikuandmete elektrooniline koostalitlusvõimelises üldkasutatavas vormingus koopia, mis võimaldab andmesubjektil seda kasutada, ilma etseda takistaks vastutav töötleja, kellelt isikuandmed on võetud. Isikuandmeid edastatakse ühelt vastutavalt töötlejalt otse teisele vastutavale töötlejale andmesubjekti taotlusel, kui see on tehniliselt teostatav ja andmed on kättesaadavad.

Eraldi sätted on määruse eelnõuga ette nähtud ka andmesubjekti õiguste kasutamise korra ja mehhanismide kohta. Eelnõu art-ga 12 nõutakse vastutavalt töötlejalt menetluste ja mehhanismide tagamist andmesubjekti õiguste kaitsmiseks, sealhulgas elektrooniliste taotluste esitamise vahendid, kohustus vastata andmesubjekti taotlusele kindlaksmääratud tähtaja piires ning põhjendada taotluse rahuldamisest keeldumist.¹⁶⁷ Näiteks tuleb eelnõu art 12 lg 2 kohaselt andmesubjektile esitada küsitud teave põhjendamatu viivitusega, kuid mitte hiljem kui 40. kalendripäeva jooksul pärast taotluse kättesaamist. Eelnõu võimaldab seda tähtaega pikendada ühe kuu võrra juhul, kui oma õigust kasutavad mitu andmesubjekti ja mõistlikus ulatuses on vajalik nendepoolne koostöö, et vältida vastutava töötleja jaoks

---

¹⁶⁶ Eelnõu art 12 lg 4 alusel teave andmise eest tasu ei võeta. Välja arvatud juhul, kui andmesubjekti taotlused on selgelt põhjendamatud, võib vastutav töötleja võtta taotletud teave andmise eest mõistlikku tasu, võttes arvesse halduskulusid. Sellisel juhul lasub vastutaval töötlejal kohustus tõendada, et taotlus on selgelt põhjendamatu.

¹⁶⁷ Isikuandmete kaitse üldmääruse eelnõu seletuskiri (viide 139), lk 8.

ebavajalikke ja ebaproportsionaalseid jõupingutusi. Kui vastutav töötleja ei tee andmesubjekti taotletud toimingut, tuleb eelnõu art 12 lg 3 kohaselt andmesubjektile teatada tegevusetuse põhjused ning selgitada talle võimalusi esitada järelevalveasutusele kaebus ja kasutada õiguskaitsevahendeid.

Analüüsides kokkuvõtvalt andmetega tutvumise õiguse põhimõtet, siis IKS-s sätestatud regulatsioon on põhimõtteliselt direktiiviga 95/46/EÜ kooskõlas. Ainsa erinevusena saab välja tuua, et IKS ei sisalda nõuet selle kohta, et teave andmesubjektile tuleb esitada arusaadaval kujul. Kavandatava andmekaitsereformiga kaasneb senisest märgatavalt detailsem regulatsioon, mille rakendamise, sarnaselt töö eelmistes peatükis kirjeldatud põhimõtetega kaasneb andmetöötleja halduskoormuse tõus. Võrreldes IKS sätetega tuleb andmetöötlejal edaspidi esitada andmesubjektile teavet ka andmete säilitamise tähtsaja, töötlemise tähtsuse ja tagajärgede kohta. Samuti tuleb anda teavet vaidlustamisõiguse olemasolu kohta, muuhulgas tuleb teada anda järelevalve asutuse kontaktandmed. Arvestades Eurobaromeetri eriuuringu tulemusi¹⁶⁸, on ainult kolmandik eurooplastest (33%) teadlik oma isikuandmete kaitsega seotud õiguste eest vastutava riikliku ametiasutuse olemasolust. Nimetatud teabe esitamise kohustus peaks andmesubjekti teadlikkust suurendama ning võimaldama oma õigusi seeläbi tõhusamalt kaitsta. Andmetega tutvumise õiguse kontekstis saab võrreldes seni kehtiva regulatsiooniga erinevusena välja tuua, et kui IKS võimaldab võtta andmesubjektilt tasu andmete väljastamise eest, siis määruse eelnõu reeglina sellist võimalust ette ei näe. Samas pikeneb võrreldes IKS-ga oluliselt andmesubjekti teabenõudele vastamise tähtaeg.

3.2.2. Andmete parandamise ja kustutamise õigus

Nagu eelmises peatükis analüüsitud andmetega tutvumise õigus, tagab õigus nõuda andmete parandamist või kustutamist samuti andmesubjektile võimaluse kontrollida enda isikuandmete töötlemise seaduslikkust. Põhimõtte eesmärk on kaitsta isikut väärinfo levimise eest, mille põhjal omakorda võidakse langetada valesti kaalutud otsuseid isiku kohta. Lisaks ei ole sugugi väheoluline isiksusõiguse aspekt: isiku kohta väärkujutuse loomine valeandmete põhjal võib põhiseadusega kaitstud üldist isiksusõigust oluliselt riivata.¹⁶⁹

OECD juhendi art 13 punkti d kohaselt on isikul esmalt õigus vaidlustada endaga seotud teavet. Juhul, kui vaidlustamine osutub edukaks, on isikul õigus nõuda andmete kustutamist, parandamist või muutmist.

---

¹⁶⁸ Attitudes on Data Protection and Electronic Identity in the European Union. European Commission. Special Eurobarometer. 2010, p 174. Available: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_359_en.pdf (19.04.2014).

¹⁶⁹ Andmesubjekti osaluse põhimõte (viide 3), lk 525.

Konventsiooni nr 108 art 8 punkti c kohaselt peab isikule olema tagatud võimalus nõuda andmete parandamist või kustutamist. Seda tingimusel, et andmete töötlemine on olnud vastuolus siseriikliku õigusega, millega on kehtestatud andmete kvaliteeti ja andmete eriliike puudutavad põhimõtted.

Euroopa Liidu põhiõiguste harta art 8 lg 2 sätestab igäihe õiguse nõuda tema kohta kogutud andmete parandamist. Direktiiv 95/46/EÜ art 12 punkt b kohustab liikmesriike tagama andmesubjekti õiguse nõuda vastutavalt töötlejalt võimalust vastavalt vajadusele parandada, kustutada või sulgeda need andmed, mille töötlemine ei vasta direktiivi sätetele, eelkõige seetõttu, et andmed on ebatäielikud või ebaõiged. Samuti sätestab direktiiv 95/46/EÜ art 12 punkti c andmesubjekti õiguse nõuda vastutavalt töötlejalt teatise saatmist kolmandatele isikutele, kellele andmed on avalikustatud, kõigi art 12 punkti b kohaste paranduste, kustutamiste või sulgemiste kohta, kui see ei ole võimatu või kui sellega ei kaasne ülemääraseid jõupingutusi. Andmete parandamise õiguse põhimõtet on täpsustanud ka art 29 töögrupp ning leidnud, et isikule peab olema tagatud õigus nõuda tõendatult ebaõigete andmete parandamist.¹⁷⁰

IKS § 6 p-s 7 sätestatud individuaalse osaluse põhimõte on hõlmatud andmesubjekti õigusega nõuda ebatäpsete või eksitavate andmete parandamist. Nimetatud põhimõte kajastub ka IKS § 21 lg 1, mis sätestab, et andmesubjektil on õigus oma isikuandmete töötlejalt nõuda ebaõigete isikuandmete parandamist. Juhul, kui isikuandmete töötlemine ei ole lubatud seaduse alusel, on andmesubjektil IKS § 21 lg 2 kohaselt õigus nõuda nii isikuandmete töötlemise lõpetamist, isikuandmete avalikustamise või neile juurdepääsu võimaldamise lõpetamist kui ka kogutud isikuandmete kustutamist või sulgemist. IKS § 21 lg 3 kohustab isikuandmete töötlejat sooritama isikuandmete töötlemise lõpetamise, isikuandmete parandamise, sulgemise või kustutamise toimingu andmesubjekti nõudel üldjuhul viivitamata (välja arvatud juhul, kui esinevad IKS § 20 lõikes 1¹⁷¹ sätestatud asjaolud või kui andmesubjekti nõue on põhjendamatu). Isikuandmete töötleja on kohustatud andmesubjekti teavitama tema nõude rahuldamisest. Nõude rahuldamata jätmist tuleb andmesubjektile põhjendada.

Õigusega nõuda andmete kustutamist, on riigikohus otsuses nr 3-3-1-46-10¹⁷² nõustunud Tallinna Ringkonnakohtuga selles, et kaebajal puudub subjektiivne õigus nõuda tema kohta kinnipeeturegistrisse kogutud andmete kustutamist, sest andmete kogumine

---

¹⁷⁰ Transfers of personal data to third countries (viide 43), p 6.

¹⁷¹ IKS § 20 lg 1 võimaldab andmesubjekti õigust saada teavet ja enda kohta käivaid isikuandmeid isikuandmete töötlemisel piirata juhul, kui see võib kahjustada teise isiku õigusi ja vabadusi; ohustada lapse põlvnemise saladuse kaitset; takistada kuriteo tõkestamist või kurjategija tabamist; raskendada kriminaalmenetluses tõe väljaselgitamist.

¹⁷² RKHK, 3-3-1-46-10, p 9 ja p 14.

toimub seaduse alusel. Tulenevalt IKS § 14 lg 1 p-st 1, on sellisel juhul õigus töödelda andmeid ilma andmesubjekti nõusolekuta. IKS § 21 lg 2 p 3 annab andmesubjektile õiguse nõuda andmete kustutamist üksnes juhul, kui isikuandmete töötlemine pole seadusega lubatud.

Mis puudutab direktiivi 95/46/EÜ art 12 punktis c sätestatud andmesubjekti õigust nõuda vastutavalt töötlejalt teatise saatmist kolmandatele isikutele, kellele andmed on avalikustatud, kõigi paranduste, kustutamiste või sulgemiste kohta, kui see ei ole võimatu või kui sellega ei kaasne ülemääraseid jõupingutusi, siis vastavat võimalust IKS otseselt ette ei näe. IKS § 24 p 6 paneb isikuandmete töötlejale küll kohustuse viivitamata teavitada kolmandaid isikuid, kellelt isikuandmed saadi või kellele isikuandmeid edastati, kuid seda ainult isikuandmete parandamise korral ning seda vaid juhul, kui see on tehniliselt võimalik ega too kaasa ebaproportsionaalselt suuri kulutusi.

Kavandatava andmekaitse reformi raames seadis Euroopa Komisjon eesmärgiks täpsustada nn õigust olla unustatud, st üksikisiku õigust nõuda enda kohta kogutud andmete töötlemise lõpetamist ja selliste andmete kustutamist, kui neid ei ole õiguspärastel eesmärkidel enam vaja.¹⁷³ 2012. a määruse eelnõus soovis Euroopa Liit uuenduslikuna sätestada eelnõu art-s 17¹⁷⁴ andmesubjekti õiguse olla unustatud. Eelnõu seletuskirja kohaselt oli eesmärgiks sätestada tingimused õiguse kohta olla unustatud, sealhulgas isikuandmed avaldanud vastutava töötleja kohustus teavitada kolmandaid isikuid andmesubjekti taotlusest kustutada mis tahes lingid isikuandmetele, isikuandmete koopiad või paljundused.¹⁷⁵

Õigus olla unustatud põhimõte ei ole saanud sooja vastuvõtu osaliseks. Erialakirjanduses on tõstatatud erinevaid küsimusi ning toodud välja erinevaid rakendusprobleeme. Näiteks, millisel määral rakenduks põhimõte uudistearhiivi kontekstis, milles sisalduv teave inimese kohta oleks avalikkuse huvides? Teha vahet sellel, mis on ühiskonna huvides ning mis on lihtsalt ühiskonnale huvitav, pole alati lihtne ning konflikti sõnavabaduse ja isikliku elu puutumatus vahel, mis väljapakutud põhimõtte puhul tekib, pole lihtne lahendada.¹⁷⁶

Esineb ka seisukohti, mille kohaselt õigus olla unustatud põhimõte ei ole määruse eelnõus sugugi innovaatiline. Kuigi selline väljend direktiivis 95/46/EÜ puudub, võivad

¹⁷³ Komisjoni teatis terviklik lähenemisviis isikuandmete kaitsele Euroopa Liidus (viide 25), lk 8.

¹⁷⁴ Eelnõu art 17 lg 1 sõnastus oli esialgses määruse eelnõu versioonis järgmine: Andmesubjektile on õigus nõuda vastutavalt töötlejalt enda isikuandmete kustutamist ning levitamisest hoidumist, eriti kui tegemist on isikuandmetega, mille andmesubjekt tegi teatavaks lapsena, järgmistel põhjustel: andmeid ei ole enam vaja sellel eesmärgil, millega seoses need on kogutud või muul viisil töödeldud; andmesubjekt tühistab töötlemiseks antud nõusoleku või kui nõusolekukohane andmete talletamise tähtaeg lõppenud ning puudub muu õiguslik alus andmete töötlemiseks; andmesubjekt vaidlustab isikuandmete töötlemise; andmete töötlemine ei vasta määrusele muudel põhjustel.

¹⁷⁵ Isikuandmete kaitse üldmääruse eelnõu seletuskiri (viide 139), lk 8.

¹⁷⁶ R. Wong (viide 96), p 236.

teatud õiguslikud mehhanismid kaudselt siiski olemas olla ja põhimõtte võib olla kaetud andmete juurdepääsuõiguse piiramise ning andmete parandamise õiguse põhimõttega. Art 29 tööühm leidis, et viis, kuidas õigus olla unustatud on uude määrusesse configureeritud ja reaalsus, kuidas Internet töötab, võib märkimisväärselt piirata põhimõtte tegelikku efektiivsust.¹⁷⁷

Samuti on avaldatud arvamust, et õigus olla unustatud ei ole olemasoleva isikuandmete puutumatus õiguse tagasihoidlik laiendus, vaid suurim oht Interneti sõnavabadusele. Nimetatud põhimõtte võib põhjustada ranga vastuolu Euroopa ja Ameerika arusaamade vahel õigest eraelu ja sõnavabaduse tasakaalust, mille tulemuseks on märksa piiratum Internet. Tegeledes teoorias ühe digitaalajastu põletavaima probleemiga, luuakse reformi raames justkui õigus nõuda näiteks iseene postitatud mistahes fotode või videote kustutamist isegi pärast seda, kui need on saavutanud Internetis laialdase populaarsuse.¹⁷⁸

Euroopa Komisjoni 07.03.2014. a esitatud muudatusettepanekute kohaselt on määruse eelnõus loobutud otsesõnalisest viitest õigusele olla unustatud ning eelnõu art 17 reguleerib andmesubjekti õigust andmete kustutamisele. Art 17 lg 1 kohaselt on andmesubjektil õigus nõuda vastutavalt töötlejalt enda isikuandmete kustutamist ning levitamisest hoidumist ning saavutada niisugustele andmetele osutavate linkide ning andmekoopiate ja -korduste kustutamine kolmandate isikute poolt määruses toodud põhjustel.¹⁷⁹ Seega ei ole õigus olla unustatud eelnõust välja jäetud, vaid see on määruses sätestatud kaudsemal kujul. Osundatud sätte kohaldamine on eelnõu art 17 lg 1 a kohaselt seatud sõltuvusse vastutava töötleja suutlikkusest kontrollida, kas andmete kustutamist taotleb isik on andmesubjekt.

Eelnõu art 17 lg 3 alusel on vastutaval töötlejal ning vajaduse korral kolmandal isikul kohustus isikuandmed viivitamatult kustutada. Nimetatud reegel ei kehti andmete osas, mida tuleb seaduse alusel säilitada. Määruse eelnõus on esitatud ka säilitamisele kuuluvate andmete kataloog, milleks on näiteks sõnavabaduse õiguse teostamiseks vajalikud andmed; avaliku huvi kaitsmiseks tervishoiu valdkonnas vajalikud andmed; ajaloo- ja statistikaurimuste ning teadustöö jaoks vajalikud andmed.

Eelnõu art 16 sätestab andmete parandamise õiguse, mille kohaselt on andmesubjektil õigus vastutavalt töötlejalt taotleda ebatäpsete isikuandmete parandamist. Andmesubjektil on õigus taotleda ka mittetäielike isikuandmete täiendamist, sealhulgas parandusandmetega

---

¹⁷⁷ Y. Padova (viide 153), p 42.

¹⁷⁸ J. Rosen. The right to be forgotten. - Stanford Law Review, 64 STAN. L. REV. ONLINE 88. 2012, p 88. Available: <http://www.stanfordlawreview.org/online/privacy-paradox/right-to-be-forgotten> (28.02.2014).

¹⁷⁹ Eelnõu art 17 lg 1 järgi on kustutamist ja levitamisest hoidumist õigus nõuda juhul, kui andmeid ei ole enam vaja sellel eesmärgil, millega seoses need on kogutud või muul viisil töödeldud; andmesubjekt tühistab töötlemiseks antud nõusoleku või kui nõusolekukohane andmete talletamise tähtaeg on lõppenud ning puudub muu õiguslik alus andmete töötlemiseks; andmesubjekt vaidlustab isikuandmete töötlemise või kui andmeid on töödeldud ebaseaduslikult.

õiendi esitamise teel. Eelnõus on ette nähtud eraldi võimalus ka vastutava töötleva poolt isikuandmete töötlemise piiramiseks nende kustutamise asemel, vältides siinjuures ebaselget terminit „andmete sulgemine”.¹⁸⁰ Art 16 lg 4 alusel tuleb seda teha viisil, et vastutav töötlev ei saa enam tavapärasel viisil nende andmetega tutvuda, teha nendega töötlemistoiminguid ega andmeid muuta. Selline võimalus on ette nähtud olukordades, kui:

- andmesubjekt seab kahtluse alla nende täpsuse, täpsemalt piiratakse siis andmete töötlemine nii kauaks, kuni vastutav töötlev on kontrollinud nende täpsust;
- vastutav töötlev ei vaja enam isikuandmeid oma ülesande täitmiseks, kuid andmeid tuleb säilitada tõendamise eesmärgil;
- töötlemine on ebaseaduslik, kuid andmesubjekt ei taotle nende kustutamist, vaid nende kasutamise piiramist;
- Euroopa Liidus asuva kohtu või reguleeriva asutuse lõpliku otsuse kohaselt tuleb asjaomaseid andmeid piirata;
- andmesubjekt taotleb oma isikuandmete edastamist teise automatiseeritud töötlemise süsteemi;
- konkreetne säilitamistehnoloogia ei võimalda kustutamist ja oli installeeritud enne käesoleva määruse jõustumist.

Kirjeldatud isikuandmete töötlemine, välja arvatud säilitamine, on eelnõu art 16 lg 5 alusel lubatud ainult tõendamise eesmärgil või andmesubjekti nõusolekul ja teise füüsilise või juriidilise isiku õiguste või avaliku huvi kaitsmiseks. Pisut arusaamatuna on eelnõu art 16 lg 8 kehtestatud nõue, et juhul kui isikuandmed kustutatakse, ei töötle vastutav töötlev neid enam muul viisil.

Antud peatükis analüüsitud põhimõtte kokkuvõtteks saab märkida, et õigus oma andmete parandamisele ja kustutamisele on läbi teinud märkimisväärse arengu. IKS-s on direktiivi 95/46/EÜ sätted üle võetud. Välja arvatud osas, mis võimaldab andmesubjektil nõuda vastutavalt töötlejalt teatise saatmist kolmandatele isikutele, kellele andmed on avalikustatud, kõigi paranduste, kustutamiste või sulgemiste kohta, sest IKS § 24 p 6 paneb isikuandmete töötlejale kohustuse viivitamata teavitada kolmandaid isikuid, kellelt isikuandmed saadi või kellele isikuandmeid edastati isikuandmete parandamise korral. Kavandatava andmekaitse reformi käigus muutub regulatsioon oluliselt põhjalikumaks. Ühtlasi luuakse määruse eelnõu art 17 lg-s 1 andmesubjektile võimalus nõuda vastutavalt töötlejalt enda isikuandmete kustutamist ning levitamisest hoidumist ning saavutada niisugustele andmetele osutavate linkide ning andmekoopiate ja -korduste kustutamine kolmandate isikute poolt.

---

¹⁸⁰ Isikuandmete kaitse üldmääruse eelnõu seletuskiri (viide 139), lk 8.

3.2.3. Vastuväidete esitamise õigus

Andmesubjekti osaluse põhimõtte viimane analüüsiv komponent on andmesubjekti õigus esitada vastuväiteid oma andmete töötlemise kohta.

OECD juhendi art 13 punkti d kohaselt peab isikul olema õigus vaidlustada nii enda andmetega tutvumise õigusest keeldumist kui ka õigust vaidlustada endaga seotud teavet. Konventsiooni nr 108 art 8 punkt d nõuab, et isikule peab olema võimaldatud kasutada õiguskaitsevahendeid olukorras, kui andmesubjekti poolt esitatud taotlust andmete töötlemise kinnituse, edastamise, parandamise või kustutamise kohta ei ole rahuldatud.

Andmesubjekti õigus esitada vastuväiteid on sätestatud direktiivi 95/46/EÜ art-s 14. Art 14 punkti a kohaselt peab liikmesriik andma andmesubjektidele õiguse esitada konkreetse olukorraga seotud õigustatud ja veenvatel põhjustel vastuväiteid teda käsitlevate andmete töötlemise suhtes vähemalt juhul, kui töötlemine on vajalik üldiste huvidega seotud ülesande täitmiseks või sellise avaliku võimu teostamiseks, mis on tehtud ülesandeks volitatud töötlejale või andmeid saavale kolmandale isikule. Samuti juhul, kui töötlemine on vajalik vastutava töötleja või andmeid saava kolmanda isiku või kolmandate isikute õigustatud huvide elluviimiseks, kui selliseid huve ei kaalu üles kaitstava andmesubjekti põhiõiguste ja -vabadustega seotud huvid.

Seega ei kehtesta direktiiv 95/46/EÜ andmesubjektile üldist õigust¹⁸¹ andmetöötleja juures enda andmete töötlemist vaidlustada. Andmesubjektile on vaidlustamisõigus juhul, kui vaidlustamiseks on mõjuv ja seaduslik põhjus, mis seondub andmesubjekti teatava eriolukorraga. Taoliste sätetega soovitakse leida tasakaal andmesubjekti andmekaitseõiguste ning teiste isikute õiguste vahel, kellel on seadusest tulenev õigus andmesubjekti andmeid töödelda. Kui vaidlustamine on edukas, ei tohi andmetöötleja enam eelnevalt nimetatud andmeid töödelda. Samas on endiselt seaduslik andmete töötlemine, mida tehti enne vaidlustamist.¹⁸²

Teise võimalusena sätestab direktiivi 95/46/EÜ art 14 punkt b andmesubjekti õiguse vaidlustada andmete edasine kasutamine turunduseks. Nii kohustab direktiivi 95/46/EÜ art 14 punkt b liikmesriike andma andmesubjektile õiguse avaldada soovi korral ja selle eest maksmata vastuväiteid andmesubjekti ennast käsitlevate andmete töötlemise suhtes juhul, kui vastutav töötleja kavatab neid töödelda otseturustamisel kasutamiseks. Nimetatud õiguse raames on andmesubjektile õigus saada teavet enne, kui isikuandmed esmakordselt

---

¹⁸¹ Andmesubjekti osaluse põhimõtte raames vastuväidete õiguse esitamisest tuleb eristada direktiivi 95/46/EÜ art 28 lg 4 sätestatud igapäevast õigust esitada järelevõttesutusele avaldusi õiguste ja vabaduste kaitsmise kohta seoses isikuandmete töötlemisega.

¹⁸² Handbook on European data protection law (viide 81), p 118.

avalikustatakse kolmandatele isikutele või kui neid kasutatakse nende nimel otseturustamiseks, ning saada selgelt õigus avaldada ilma selle eest maksmata vastuväiteid sellise avalikustamise või kasutamise suhtes. Samuti kohustab direktiiv 95/46/EÜ võtma liikmesriike vajalikke meetmeid tagamaks, et andmesubjektid on teadlikud sellise vastuväidete esitamise õiguse olemasolust.

Lisaks eeltoodule sätestab direktiivi 95/46/EÜ automatiseeritud töötlusel põhinevate üksikotsuste vaidlustamise võimaluse. Direktiivi 95/46/EÜ art 15 lg 1 kohustab liikmesriike tagama igale üksikisikule õiguse, et tema kohta ei tehta õiguslike tagajärgedega või märkimisväärse mõjuga otsuseid, mis toetuvad ainult selliste andmete automatiseeritud töötlemisele, mille eesmärk on anda hinnang andmesubjekti teatavatele isikuomadustele, näiteks tööviljakusele, krediitvõimelisusele, usaldusväärssusele, käitumisele jms. Juhul, kui automatiseeritud otsuse tegemise võimalus on siseriiklikus õiguses teatavatel tingimustel ette nähtud, tuleb art 15 lg 2 kohaselt ette näha on andmesubjekti õigustatud huvide kaitsmiseks sobivad meetmed, näiteks oma arvamuse avaldamise kord. Nimetatud õigus on vajalik selleks, et automatiseeritud töötlusel põhinevaid otsuseid võetakse vastu, kasutades andmeid, mida on töödeldud ainult automaatselt. Kuna taolised otsused mõjutavad arvestatavalt üksikisiku õigusi, seondudes näiteks isiku krediiditehingu, professionaalse tegevuse või usaldusväärssusega, on kohatute tagajärgede vältimiseks vajalik eriliste kaitsemeetmete rakendamine.¹⁸³

Vastuväidete esitamise õigus on lähedalt seotud andmesubjekti õigusega tutvuda oma andmetega. Ka Euroopa Kohus on otsuses C-553/07 märkinud, et õigus tutvuda andmetega on vajalik muuhulgas selleks, et andmesubjekt saaks kasutada direktiivi 95/46/EÜ artiklis 14 sätestatud õigust esitada vastuväiteid tema isikuandmete töötlemisele või kasutada direktiivi artiklites 22 ja 23 ette nähtud õiguskaitsevahendeid, kui ta on kandnud kahju.¹⁸⁴

Kui vaadata Eesti õiguses kajastatud vastuväidete esitamise õigust puudutavaid sätteid, siis direktiivi 95/46/EÜ art 14 punktis a sätestatud andmesubjekti teatava eriolukorraga seotud vastuväidete esitamise õigust puudutavaid normid on IKS eelnõu seletuskirja kohaselt üle võetud IKS §-ga 21 ja § 12 lg-ga 3¹⁸⁵.

IKS § 12 lg 3 sätestab isikuandmete töötleva kohustuse enne andmesubjektilt isikuandmete töötlemiseks nõusoleku küsimist andmesubjektile teatavaks tegema isikuandmete töötleva või tema esindaja nime ning isikuandmete töötleva aadressi ja muud kontaktandmed. IKS § 21 sätestab andmesubjekti õiguse nõuda isikuandmete töötlemise lõpetamist ning isikuandmete parandamist, sulgemist ja kustutamist. Osundatud sätete

¹⁸³ Handbook on European data protection law (viide 81), p 117.

¹⁸⁴ EKO 07.05.2009, C-553/07, *Rijkeboer*, p –d 51-52.

¹⁸⁵ Isikuandmete kaitse seaduse eelnõu seletuskiri (viide 84), lk 67.

tõlgendamise kaudu on võimalik jõuda järeldusele, et andmesubjektil on võimalik esitada vastuväiteid, kuid selgesõnalist viidet, nagu on esitatud direktiivis, IKS ei sätesta.

Direktiivi 95/46/EÜ art 14 punktil b põhineb IKS § 12 lg 5, mille kohaselt on andmesubjektil õigus igal ajal keelata teda käsitlevate andmete töötlemine tarbijaharjumuste uurimiseks või otseturustuseks ja andmete üleandmine kolmandatele isikutele, kes soovivad neid kasutada tarbijaharjumuste uurimiseks või otseturustuseks. IKS eelnõu seletuskirja kohaselt poleks üldisest isikuandmete kaitse seisukohast sellist otseturustamise kohta käivat sätet eraldi tarvis, sest see on hõlmatud üldise õigusega anda nõusolek isikuandmete töötlemiseks konkreetsel eesmärgil (ja mitme eesmärgi puhul jätta mõne osas andmata), see igal ajal tagasi võtta ja sellele vastandub töötleja kohustus kasutada isikuandmeid vaid eesmärgil, milleks nõusolek olemas. Küsimus on aga andmesubjektide teavitamises, mida direktiiv nõuab. Seaduses nimetatud reegli ettenägemine on ilmselt efektiivseim võimalus andmesubjekte sellise õiguse olemasolust teavitada. Põhimõtteliselt on nii tarbijaharjumuste uurimine kui ka otseturustamine üksnes üks töötlemise liik ning töötlemise eesmärgid tuleb nõusoleku küsimise ajal andmesubjektile teatavaks teha. Seega on andmesubjektil alati võimalik juba nõusoleku andmisel keelata oma andmete töötlemine tarbijaharjumuste uurimiseks või otseturustamise eesmärgil kas üldse või üksnes nende andmete üleandmine kolmandatele isikutele, kes sooviksid andmeid kasutada tarbijaharjumuste uurimiseks või otseturustamiseks. Andmesubjektile tuleb selgitada võimalust takistada nii temale kommertsteadaannete saatmist (otseturustamist) kui ka tema tarbijaharjumuste uurimist üldse.¹⁸⁶

Ainus IKS säte, kus otsesõnu vastuväidete esitamise õigusele viidatakse, on IKS § 17 lg 1 p 1, mis sätestab, et automaatse otsuse tegemine on lubatud juhul, kui automaatne otsus tehakse lepingu sõlmimise või täitmise käigus tingimusel, et andmesubjekti taotlus lepingu sõlmimiseks või täitmiseks rahuldatakse või talle on antud võimalus esitada tehtava otsuse suhtes vastuväide oma õigustatud huvide kaitseks. Nimetatud säte tagab andmesubjektile selgesõnalise vastuväidete esitamise võimaluse ning on seeläbi direktiivi 95/46/EÜ vastavate sätetega kooskõlas.

Kavandatava isikuandmete kaitse määruse eelnõu art 5 lg 1 punkt e (a) kohustab isikuandmete töötlemisel tagama, et isikuandmeid töödeldakse viisil, mis võimaldab andmesubjektil oma õigusi tõhusalt kasutada (tõhusus). Määruse eelnõu art 19 lg 1 kohaselt on andmesubjektil õigus igal ajal vaidlustada isikuandmete töötlemine, kui töötlemine on vajalik andmesubjekti eluliste huvide kaitseks või avalike ülesannete täitmiseks või vastutava töötleja avaliku võimu teostamiseks. Nimetatud õigus on piiratud, kui vastutav töötleja

---

¹⁸⁶ Isikuandmete kaitse seaduse eelnõu seletuskiri (viide 84), lk 15.

tõendab, et töötlemine toimub täiesti õiguspärasel alusel, mis kaalub üles andmesubjekti huvid ning põhiõigused ja vabadused.

Andmesubjekti õigusi on laiendatud eelnõu art 19 lg 2 alusel, mille kohaselt juhul, kui isikuandmete töötlemine on vajalik vastutava töötleja või avaldamise puhul selle kolmanda isiku, kellele andmed avaldatakse, õigustatud huvi korral, mis vastab andmesubjekti mõistlikele ootustele, mis põhinevad tema suhtel vastutava töötlejaga, on andmesubjektil õigus igal ajal ja täiendava põhjenduseta tasuta vaidlustada oma isikuandmete töötlemine üldiselt või mis tahes konkreetsel eesmärgil. Nimetatud õigus on piiratud juhul, kui sellise huvi kaaluvad üles andmesubjekti põhiõigused ja vabadused, mille nimel tuleb kaitsta isikuandmeid. Nimetatud tingimust ei kohaldata, kui andmeid töötleb avaliku sektori asutus oma ülesannete täitmiseks. Eelnõu kohaselt tuleb vaidlustamise õigus andmesubjektile teada anda arusaadaval viisil ja arusaadavas vormis, kasutades selget ja lihtsat keelt, eelkõige konkreetselt lapsele antava teabe puhul, ja muust teabest selgelt eraldi.

Mis puudutab automatiseeritud üksikotsuste vaidlustamist, siis kavandatava määruse eelnõu kohaselt on automatiseeritud üksikotsused ümber nimetatud profiilanalüüsiks. Eelnõu art 20 lg 1 kohaselt on füüsilisel isikul õigus vaidlustada profiilanalüüs kooskõlas artikliga 19. Andmesubjekt tuleb teavitada õigusest profiilanalüüs vaidlustada väga hästi nähtaval viisil (art 20 lg 1).

Kokkuvõttes saab asuda seisukohale, et kuigi IKS-s puuduvad üldjuhul selgesõnalised viited vastuväidete esitamise õiguse olemasolu kohta, on nimetatud õigus andmesubjektile võimaldatud. Seega on Eesti õigusesse direktiivi 95/46/EÜ vastuväidete esitamise õigust puudutavad sätted üle võetud. Kavandatava isikuandmete kaitse üldmääruse alusel laiendatakse andmesubjekti õiguseid eelkõige sellega, et vaidlustamisõiguse olemasolust tuleb andmesubjekti teavitada arusaadaval viisil ja arusaadavas vormis.

KOKKUVÕTE

Käesoleva magistr töö eesmärk oli leida vastus küsimusele, kas Eesti õigusaktides kehtestatud isikuandmete kaitse põhimõtted on vastavuses rahvusvahelise ja Euroopa Liidu õigusega ning Euroopa Liidus kavandatava andmekaitse reformiga. Samuti oli töö eesmärk uurida, kas Euroopa Liidus kavandatav andmekaitse reform laiendab olemasolevaid isikuandmete kaitse põhimõtteid ja näeb ette uute põhimõtete kehtestamist.

Töö esimeses peatükis uuris autor, milline on isikuandmete kaitse olemus. Selleks analüüsis autor isikuandmete kaitse eesmärki ning leidis, et isikuandmete kaitsmise eesmärk on kaitsta üksikisikut, kelle andmeid töödeldakse. Tänapäevase isikuandmete kaitse ja seeläbi informatsioonilise enesemääramise õiguse sisuliseks lähtekohaks on eeskätt isiku õigus privaatsusele ehk eraelu kaitsele, mis tuleneb EIÕK art-st 8 kui ka harta art-st 7. Samuti on harta art-s 8 õigus isikuandmete kaitsele sätestatud iseseisva põhiõigusena. Üksikisiku kaitse saavutatakse eelkõige andmesubjekti õiguseid ja andmetöötaja kohustusi kombineerides. Need õigused ja kohustused on sätestatud direktiivis 95/46/EÜ, tuginedes sellele, kuidas need on sätestatud konventsioonis nr 108, mis omakorda ei ole kuigi erinev OECD suunistest. IKS eesmärk on sarnaselt direktiivile 95/46/EÜ ja rahvusvahelise õiguse normidele kaitsta isikuandmete töötlemisel füüsilise isiku põhiõigusi ja -vabadusi, eelkõige õigust eraelu puutumatusse. Isikuandmete kaitse määruse eelnõu kohaselt kaitstakse määrusega füüsiliste isikute põhiõigusi ja -vabadusi, eriti nende õigust isikuandmete kaitsele.

On võimalik asuda seisukohale, et määruse eesmärk on võrreldes direktiiviga 95/46/EÜ muutunud. Käesoleva töö autori hinnangul on isikuandmete kaitse üldmääruse eesmärkides sätestatud muudatuse näol tegemist isikuandmete kaitset konkretiseeriva ja fokuseeriva sättega, millega rõhutatakse määruses õigust isikuandmete kaitsele kui iseseisvat põhiõigust. Nimetatud muudatus ei tähenda, et määruse kaitsealast oleks välja jäänud igaihe õigus sellele, et austataks tema era- ja perekonnaelu, kodu ja edastatavate sõnumite saladust. Muudatus tähendab, et nimetatud õigust tuleb vaadata tasakaalus õigusega isikuandmete kaitsele. Nii õigus eraelu puutumatusse kui ka õigus isikuandmete kaitsele on otseselt defineerimata mõisted ning nende tähendust andmekaitse kontekstis tuleb otsida andmekaitse põhimõtete olemuslikust sisust. Isikuandmete töötlemisel tuleb järgida kindlaid põhimõtteid, mis aitavad saavutada isikuandmete kaitse eesmarke. Põhimõtted on vajalikud, et paremini mõista õigusaktide eesmarke ning vajaduse korral tõlgendada isikuandmete töötlejale õigusaktidega pandud õiguseid ja kohustusi.

Isikuandmete põhimõtete analüüsimiseks avas autor olulisemaid töös kasutatud mõisted nagu isikuandmed ja isikuandmete töötlemine. Isikuandmete definitsioon ei ole direktiivis 95/46/EÜ võrreldes OECD juhendi ja konventsiooniga nr 108 oluliselt muutunud. Direktiivi 95/46/EÜ järgi käsitletakse isikuandmetena igasugust teavet tuvastatud või tuvastatava füüsilise isiku (andmesubjekt) kohta. Isikuandmete mõiste osas on aegade jooksul toimunud muudatused Eesti õiguses. Kehtiv IKS on rahvusvahelise õiguse normidega ja direktiiviga 95/46/EÜ kooskõlas, kuid lisades mõistele klausli „sõltumata sellest, mis kujul või vormis need andmed on”, võimaldab isikuandmete mõiste võrreldes direktiiviga 95/46/EÜ ulatuslikumat tõlgendamist.

Kavandatava andmekaitseriformi raames võttis Euroopa Komisjon kaalumisele isikuandmete definitsiooni muutmise, ning sätestas 2012. aasta eelnõu versioonis isikuandmed kui igasuguse teabe andmesubjekti kohta. Nimetatud isikuandmete definitsiooni osas leiti, et taoline määratlus on liialt ebaselge, mitmetõlgendatav ning liialt laiendav. Euroopa Komisjoni esitatud isikuandmete määruse eelnõu muudatusettepanekute alusel defineeritakse isikuandmeid sarnaselt direktiivile 95/46/EÜ kui igasugust teavet tuvastatud või tuvastatava füüsilise isiku (andmesubjekti) kohta.

Isikuandmete töötlemise all mõistetakse direktiivi 95/46/EÜ kohaselt igasugust isikuandmetega tehtavat toimingut või toimingute kogumit, olenemata sellest, kas see on automatiseeritud või mitte. IKS-s kehtestatud isikuandmete töötlemise definitsioon on direktiiviga 95/46/EÜ kooskõlas. Käesoleva töö autori hinnangul on isikuandmete kaitse määruse eelnõus isikuandmete töötlemise mõistet kitsendatud, sest eelnõus puudub rõhuasetus, et töötlemiseks loetakse igasugust isikuandmetega tehtavat toimingut. Samuti räägib kitsama tõlgenduse poolt asjaolu, et määruse eelnõus ei ole võrreldes varasema regulatsiooniga viidatud, et määruses kirjeldatud töötlemissituatsioonide näol on tegemist töötlemisjuhtumite näidiskataloogiga.

Isikuandmete kaitse põhimõtete analüüsimiseks määratles töö autor, millistele andmetöötlusjuhtudele erinevad reguleerimisinstrumendid laienevad. Kokkuvõtvalt saab öelda, et erinevate reguleerimisvahendite ulatus on kohaldamisala seisukohast järk-järgult laienenud. IKS-i kohaldamisala sarnaneb direktiivis 95/46/EÜ sätestatule, kuid kavandatav andmekaitseriform muudab olulisel määral seni kehtivat territoriaalset kohaldamisala. Määruse eelnõu järgi kohaldatakse määrust liidu territooriumil paikneva vastutava ja volitatud töötleja asutuse tegevuse raames toimuva isikuandmete töötlemise suhtes sõltumata sellest, kas töötlemine toimub liidus või väljaspool. Muudatus territoriaalse kohaldamisala osas suurendab tõenäoliselt andmesubjekti õiguste kaitset. Iseküsimus on, kuidas hakatakse praktikas realiseerima määruse eelnõu art 2 lg 2 punktis d uuenduslikuna sätestatud

põhimõtet, mille alusel ei kohaldata määrust isikuandmete avaldamise suhtes, mille puhul võib mõistlikult eeldada, et nendele juurdepääs piirdub vähesel arvul isikutega. Nimetatud piirangu tagajärjel võib tekkida oht, et andmesubjekti õigused vähenevad. Väärrib märkimist, et uuendusena hakatakse määrust kohaldama ka liidu institutsioonide, organite ja asutuste poolse isikuandmete töötlemise suhtes, mis hetkel on reguleeritud eraldiseisva määrusega.

Töö teises peatükis analüüsis autor andmete töötlemisega seonduvaid põhimõtteid ning leidis, et nendeks põhimõteteks on õiglase ja seadusliku töötlemise põhimõte; eesmärgikohasuse ja kasutamise piiramise põhimõte; andmete kvaliteedi ja minimaalsuse põhimõte ning andmete turvalise töötlemise põhimõte.

Õiglase ja seadusliku töötlemise põhimõtte nii rahvusvahelise kui ka Euroopa Liidu käsitluse kohaselt nõuab, et isikuandmeid töödeldakse õiglaselt ja seaduslikult. Eesti õiguses on seadusliku töötlemise põhimõtte IKS-s fikseeritud, kuid ei ole võrreldes direktiiviga 95/46/EÜ samas mahus Eesti õiguskorda üle võetud. IKS-s defineeritakse seaduslikkuse põhimõtet kui isikuandmete kogumisega seotud põhimõtet ning see ei sisalda nõuet, et isikuandmete töötlemine peab toimuma õiglaselt. Kavandatava isikuandmete kaitse üldmääruse eelnõu kõrvaldab eelnimetatud probleemi Eesti õiguskorras, kuivõrd määrus saab olema otsekohalduv. Samuti lisandub seaduslikkuse põhimõttele uus läbipaistvuse element, mis ei ole küll tundmatu põhimõtte, kuid on siiani õigusaktides sõnaselgel kujul fikseerimata.

Eesmärgikohasuse põhimõtte tähendab seda, et andmeid tuleb koguda täpselt ja selgelt kindlaksmääratud seaduslikel eesmärkidel ning kogutud andmeid tuleb töödelda ainult kogumise aluseks olnud eesmärkidel. Nimetatud põhimõttega on lähedalt seotud ka kasutuse piiramise põhimõtte, mis nõuab, et isikuandmeid tohib kasutada ainult kogumise aluseks olnud eesmärgil ning muudel eesmärkidel võib isikuandmeid kasutada üksnes andmesubjekti nõusolekul või selleks pädeva organi loal. IKS §-s 6 on sätestatud eesmärgikohasuse ja kasutuse piiramise põhimõtteid, kuid eesmärgikohasuse põhimõtte ülevõtmisel ei ole kasutatud direktiiviga 95/46/EÜ sama sõnastust. Võrreldes direktiivi 95/46/EÜ vastava sättega ei ole IKS-s reguleeritud, et isikuandmete töötleja kohustub isikuandmeid koguma täpselt ja selgelt määratletud eesmärkidel. IKS § 6 p-s 2 sätestatakse eesmärgikohasuse põhimõtte, mis kohustab isikuandmete töötlejat isikuandmeid koguma üksnes määratletud ja õiguspäraste eesmärkide saavutamiseks ning keelab neid töödelda viisil, mis ei ole andmetöötlemise eesmärkidega kooskõlas. Käesoleva töö autori hinnangul on nimetatud normi sõnastus ebaõnnestunud, sest IKS § 6 p-s 2 üksnes määratletud eesmärkidele viitamine võimaldab praktikas andmetöötlejal määratleda andmetöötlemise eesmarke ka andmesubjekti õigusi mitte kõige paremini tagaval moel. Teise erinevusena saab välja tuua, et võrreldes direktiiviga 95/46/EÜ ei ole IKS-s otseselt väljendatud täiendava töötlemise lubatavust ajalooga seotud

eesmärkidel. Samas on võimalik asuda seisukohale, et ajalooline töötlemine on hõlmatud teadusuuringute vajadustega ning muuseumite tegevusega, mille kohta on MuuS-s täiendavad isikuandmete töötlemist reguleerivad sätted. Kavandatava andmekaitse reformi raames valminud isikuandmete kaitse üldmääruse eelnõus sätestatakse eesmärgi piiritlemise põhimõtte, mille sõnastus on sarnane direktiivile 95/46/EÜ. Siiski ei ole eelnõus põhimõttena sätestatud, et täiendavat töötlemist ajaloo, statistika või teadusega seotud eesmärkidel ei peeta esialgsete eesmärkidega vastuolus olevaks. Nimetatud eesmärkidel töötlemine on küll lubatud, kuid üksnes juhul, kui eesmärki ei ole võimalik muul viisil saavutada, töödeldes andmeid mis ei võimalda andmesubjekti tuvastada.

Andmete kvaliteedi põhimõtte seab töödeldavatele andmetele kvaliteedikriteeriumid nagu piisavus, asjakohasus, otstarbe piiride mitteületamine. Minimaalsuse põhimõtte, mis reguleerib andmetöötluse eesmärgist lähtudes ebavajalike andmete töötlemise ja võimalike väärkasutuste vältimist, seondub andmete kvaliteedi põhimõttega. Eesti õiguses on nimetatud põhimõtted kajastatud, kuid võrreldes direktiiviga 95/46/EÜ ei sisalda IKS tingimust, et kogutud isikuandmed peaksid olema piisavad ja asjakohased. Samuti ei väljenda IKS otseselt põhimõtet, et andmed ei tohi ületada selle otstarbe piire, milleks neid kogutakse ja/või hiljem töödeldakse. Nimetatud puudus Eesti õiguses kõrvaldatakse isikuandmete kaitse üldmääruse rakendumisel, kuna määruses kehtestatakse minimaalse andmehulga põhimõtte. Antud põhimõtte kohaselt tuleb tagada, et isikuandmete töötlemisel on andmed asjakohased, olulised ja neid on piisavalt, kuid mitte rohkem, kui on minimaalselt vaja töötlemise otstarbe seisukohalt, ning et neid töödeldakse ainult sel juhul ja seni, kuni isikuandmeteta teabe töötlemine ei võimalda saavutada seatud eesmarke. Samuti tuleb Eestis tulevikus rakendada isikuandmete kaitse üldmääruse eelnõus uuendusena sätestatud andmete vaikimisi kaitse põhimõtet, mille alusel ei ole lubatud andmeid koguda rohkem ega säilitada ja levitada kauem kui kõnealusel otstarbel minimaalselt vajalik. Nimetatud mehhanismi eesmärk on tõhustada andmesubjekti õiguste kaitset selle kaudu, et isikuandmed ei ole vaikimisi üldiselt kättesaadavad ning andmesubjektidel on võimalik paremini kontrollida oma isikuandmete levikut.

Andmete turvalise töötlemise põhimõtte alusel tuleb isikuandmete kaitses lisaks õiguslikele kaitsemeetmetele rakendada ka tehnilisi ja organisatoorseid kaitsemeetmeid selleks, et kaitsta isikuandmeid juhusliku või ebaseadusliku hävitamise või juhusliku kaotsimineku, muutmise, ebaseadusliku avalikustamise või juurdepääsu eest ning igasuguse muu võimaliku ebaseadusliku töötlemise eest. Samas ei konkretiseerita rahvusvahelise õiguse normides ega direktiivis 95/46/EÜ, millised need kaitsemeetmed on. IKS vastab rahvusvahelise õiguse normides ning üldjoontes ka direktiivis 95/46/EÜ sätestatud turvalise

andmetöötluse põhimõtetele. Siiski jääb arusaamatuks, milline on olnud seadusandja eesmärk erinevatele tegevustele erinevate turvariskide seadmisel. IKS § 25 lg 1 on võrreldes direktiivi 95/46/EÜ art 17 lg 1 loeteluga killustatum ning käesoleva töö autori hinnangul valitseb oht, et IKS ei kata kõiki potentsiaalseid andmetöötlustegevusi ja nendega seotud turvariske. Nii võib isiku kaitstuse tase isikuandmete töötlemisel väheneda. Ühtlasi ei selgu IKS-s sätestatud turvameetmetega seotud normidest, kas IKS sisaldab direktiivis 95/46/EÜ nimetatud kohustust rakendada vajalikke turvameetmeid ning kas nimetatud meetmeid tuleb rakendada nii töötlemissüsteemi kavandamise kui töötlemise ajal. Mis puudutab IKS § 25 lg 1 sätestatud turvameetmete liigitust, tuleb käesoleva töö autori hinnangul vaadata positiivsena asjaolu, et isikuandmete töötleja on kohustatud lisaks organisatsioonilistele ja füüsilistele meetmetele järgima ka infotehnoloogilisi turvameetmeid.

Kavandatav andmekaitsereform toob andmete turvalise töötlemise põhimõtte raames kaasa detailsed nõuded, samuti andmetöötleva kohustuste ja vastutuse suurenemise. Näiteks pannakse määruse eelnõu art 33 lg-ga 1 isikuandmete vastutavale töötlejale piiratud juhtudel kohustus korraldada isikuandmete kaitsele avaldatava mõju hindamine, millega hinnatakse kavandatavate töötlemistoimingute mõju andmesubjekti õigustele ja vabadustele, eriti nende õigusele isikuandmete kaitsele. Käesoleva töö autori hinnangul võib teatud andmesubjektide osas (näiteks laste) hindamise tulemusel andmesubjekti õiguste kaitse tulevikus suurened, võib samas tekkida oht, et hinnangu mõjusfääri mittekuuluvate andmesubjektide õigus isikuandmete kaitsele pigem nõrgeneb.

Uuendusena võtab isikuandmete kaitse üldmääruse eelnõu kasutusele turbepoliitika mõiste. On raske hinnata, kui palju sisulisi muudatusi tekitab määruse eelnõus toodud turbepoliitika rakendamise kohustus isikuandmete töötlevate tavapärasesse töökorraldusse. Võrreldes IKS sätetega hakkab olulise erinevusena silma lisanduv andmeturbealase poliitika tõhususe hindamise kohustus. Samuti võib tulevikus praktikas kitsaskohti tekitada mõistete „isikuandmete tervikluse valideerimine” ja „võime võtta peaaegu reaalses vastavaid meetmeid” sisustamine, mis võib lisaks andmetöötleva halduskoormuse kasvule nõrgendada andmesubjekti õiguste kaitset.

Määruse eelnõus on andmetöötluse turvalisuse tagamiseks sätestatud veel mitmed uued põhimõtted: tervikluse, lõimitud kaitse ning andmetöötleva vastutuse põhimõte. Tervikluse põhimõte kohustab isikuandmeid töötleva viisil, mis kaitseb neid loata või ebaseadusliku töötlemise eest ning juhusliku kaotamise, hävitamise või kahjustamise eest, kasutades nõuetekohaseid tehnilisi või organisatsioonilisi meetmeid. Isikuandmete lõimitud kaitse põhimõte nõuab, et andmete töötleja on kohustatud, arvestades tehnika arengut, praegust tehnilist asjatundlikkust, parimaid rahvusvahelisi tavasid ja andmetöötlemisest

tulenevaid riske, võtma töötlemise eesmärkide ja vahendite valikul ja töötlemise käigus selliseid proportsionaalseid tehnilisi ja organisatsioonilisi meetmeid, millega tagatakse nii töötlemise vastavus määruse nõuetele kui andmesubjekti õiguste kaitsmine. Isikuandmete lõimitud kaitsel pööratakse erilist tähelepanu isikuandmete kogu olelusringi haldamisele alates andmete kogumisest ja töötlemisest kuni nende kustutamiseni, keskendudes ulatuslikele menetluslikele tagatistele, mis puudutavad isikuandmete täpsust, konfidentsiaalsust, puutumatust, füüsilist kaitset ja kustutamist. Vastutuse põhimõte paneb määruse eelnõu kohaselt vastutavale töötlejale laialdase vastutuse tema korraldatava ja tema nimel toimuva isikuandmete mis tahes töötlemise eest, muuhulgas seoses andmete turvalisuse ja mõjuhinnaangutega. Töö autor on seisukohal, et kuigi määrusandja üritab turbepoliitika ja efektiivsemate mehhanismide seadmise kaudu andmekaitset tõhustada, ei pruugi detailne regulatsioon viia andmesubjekti õiguste tõhusama kaitseni. Andmetöötlejate suurenev halduskoormus ja määratlemata õigusmõisted on märksõnad, millega tulevikus kindlasti tegeleda tuleb.

Töö kolmandas peatükis käsitles autor andmesubjektiga seotud põhimõtteid. Nendeks põhimõteteks on läbipaistvuse põhimõte ning andmesubjekti osaluse põhimõte.

Läbipaistvuse põhimõte, mille sisuks on andmesubjekti teavitamine eesmärgiga tagada igale isikule ülevaade tema isikuandmete töötlemisest, ei ole enamikes õigusaktides keskse põhimõttena sätestatud. Direktiivis 95/46/EÜ seonduvad läbipaistvuse põhimõttega andmesubjektile esitatava teabega seotud klauslid. IKS-s on vastavad sätted üle võetud, kuid puuduvad sõnaselged reeglid andmetöötleja kohustuse kohta esitada andmesubjektile teave andmete töötlemise eesmärkide kohta. Siiski on IKS-i alusel isikuandmete töötlemise eesmärgid kirjeldatud andmesubjekti nõusolekus tema isikuandmete töötlemiseks. Isikuandmete kaitse üldmääruses on nii läbipaistvuse põhimõte kui ka läbipaistvusega seotud üksikasjalikud eeskirjad sõnaselgelt kehtestatud. Sellega seoses kaasnevad muudatused ka Eesti õiguskorras. Detailsete reeglite kehtestamisel suurenevad andmetöötleja kohustused, sest vastutav töötleja on kohustatud kehtestama täpsed, läbipaistvad ja selged isikuandmete töötlemise ja andmesubjektide õiguste kaitsmise põhimõtted. Ühtlasi tuleb andmetöötlejal rakendada kaheastmelist andmesubjekti teavitamissüsteemi, millega kaasneb samuti suurem halduskoormus, mida peab kompenseerima tõhusam üksikisiku õiguste kaitse.

Andmesubjekti osaluse põhimõtet analüüsis autor kolmes alapeatükis. Esiteks käsitles autor andmetega tutvumise õigust, mis on suunatud andmesubjekti teadlikkuse suurendamisele eesmärgiga võimaldada isikul saada konkreetne ülevaade, kes ja kui palju tema kohta teab. IKS-s sätestatud regulatsioon on põhimõtteliselt direktiiviga 95/46/EÜ kooskõlas. Ainsa erinevusena saab välja tuua, et IKS ei sisalda nõuet selle kohta, et teave

andmesubjektile tuleb esitada arusaadaval kujul. Kavandatava andmekaitsereformiga kaasneb senisest märgatavalt detailsem regulatsioon. Võrreldes IKS sätetega tuleb andmetöötlejalt edaspidi esitada andmesubjektile teavet ka andmete säilitamise tähtaja, töötlemise tähtsuse ja tagajärgede, andmete parandamise ja kustutamise õiguse ning vaidlustamisõiguse olemasolu kohta. Veel saab andmetega tutvumise õiguse kontekstis võrreldes seni kehtiva regulatsiooniga erinevusena välja tuua, et kui IKS võimaldab võtta andmesubjektilt tasu andmete väljastamise eest, siis määruse eelnõu reeglina sellist võimalust ette ei näe. Samas pikeneb võrreldes IKS-ga oluliselt andmesubjekti teabenõudele vastamise tähtaeg, sest senise 5. tööpäeva asemel on võimalik teave esitada 40. kalendripäeva jooksul.

Nagu andmetega tutvumise õigus, tagab andmesubjekti osaluse põhimõtte raames teisena analüüsitud põhimõtte, milleks on õigus nõuda andmete parandamist või kustutamist, samuti andmesubjektile võimaluse kontrollida enda isikuandmete töötlemise seaduslikkust. IKS vastab rahvusvahelise õiguse normidele ning on direktiivi 95/46/EÜ vastavad sätted suures osas üle võtnud. Välja arvatud osas, mis võimaldab andmesubjektidel nõuda vastutavalt töötlejalt teatise saatmist kolmandatele isikutele, kellele andmed on avalikustatud, kõigi paranduste, kustutamiste või sulgemiste kohta. IKS paneb küll isikuandmete töötlejale kohustuse viivitamata teavitada kolmandaid isikuid, kellelt isikuandmed saadi või kellele isikuandmeid edastati, kuid seda vaid isikuandmete parandamise korral. Kavandatava andmekaitse reformi raames seadis Euroopa Komisjon eesmärgiks täpsustada nn õigust olla unustatud, st üksikisiku õigust nõuda enda kohta kogutud andmete töötlemise lõpetamist ja selliste andmete kustutamist, kui neid ei ole õiguspärasel eesmärgidel enam vaja. Õigus olla unustatud põhimõtte ei ole saanud sooja vastuvõtu osaliseks. Erialakirjanduses on tõstatatud erinevaid küsimusi ning toodud välja erinevaid rakendusprobleeme. Määruse eelnõu viimase versiooni kohaselt on eelnõus loobutud otsesõnalisest viitest õigusele olla unustatud ning eelnõu reguleerib andmesubjekti õigust andmete kustutamisele. Siiski luuakse määruse eelnõuga andmesubjektile võimalus nõuda vastutavalt töötlejalt enda isikuandmete kustutamist ning levitamisest hoidumist ning saavutada niisugustele andmetele osutavate linkide ning andmekoopiate ja -korduste kustutamine kolmandate isikute poolt.

Andmesubjekti osaluse põhimõtte viimase komponendina analüüsis autor andmesubjekti õigust esitada vastuväiteid oma andmete töötlemise kohta. Andmesubjekti õigus esitada vastuväiteid on sätestatud nii rahvusvahelisse õiguse normides kui ka direktiivis 95/46/EÜ. Direktiiv 95/46/EÜ ei kehtesta andmesubjektile üldist õigust andmetöötleja juures enda andmete töötlemist vaidlustada. Andmesubjektidel on vaidlustamisõigus juhul, kui vaidlustamiseks on mõjuv ja seaduslik põhjus, mis seondub andmesubjekti teatava eriolukorraga. Taoliste sätetega soovitakse leida tasakaal andmesubjekti andmekaitseõiguste

ning teiste isikute õiguste vahel, kellel on seadusest tulenev õigus andmesubjekti andmeid töödelda. IKS-s puuduvad üldjuhul selgesõnalised viited vastuväidete esitamise õiguse olemasolu kohta, siiski on IKS sätete tõlgendamise abil nimetatud õigus andmesubjektile võimaldatud. Kavandatava isikuandmete kaitse määruse eelnõu lisab andmekaitseõigusesse tõhususe põhimõtte, mis kohustab isikuandmete töötlemisel tagama, et isikuandmeid töödeldakse viisil, mis võimaldab andmesubjektil oma õigusi tõhusalt kasutada. Täiendavalt laiendatakse eelnõuga andmesubjekti õiguseid sellega, et vaidlustamise õigusest tuleb andmesubjektile teada anda arusaadaval viisil ja arusaadavas vormis, kasutades selget ja lihtsat keelt.

PRINCIPLES OF PERSONAL DATA PROTECTION

Summary

The legal regulation of the personal data dissemination is a comparatively new trend. The first pieces of legislation with the clear purpose of limiting personal data dissemination were adopted in the 1970s.

The most important legal act of the Council of Europe is the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, which has a clear connection with personal data protection, as the protection of privacy proceeding from the convention's article 8 is the main basis of data protection rules. The European Commission's Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic processing of Personal Data from 1981 is a detailed approach to personal data protection, while its purpose is to harmonise the rules adopted in various countries with regard to the processing of personal data as well as to act as a pioneer in promoting common principles.

However, even before the convention was adopted, the Organisation for Economic Co-operation and Development (hereinafter OECD) took a step towards regulating data protection on an international level. On 23 September 1980 the OECD Guidelines on the Protection of Privacy and Transborder Flows of Personal Data were adopted. The guidelines included eight data protection principles, which have been transferred to data protection documents developed later as well.

In parallel with the Council of Europe, the European Union has also regulated the field of data protection already for years. Many fundamental rights have been provided in the Charter of Fundamental Rights of the European Union, article 8 of which identifies the protection of personal data as a fundamental right. In 1995, the Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data was adopted. The Directive 95/46/EC provides the bases of data protection of the EU and sets conditions in which personal data may be processed. However, the respective norms must be included in the member state laws that incorporate the Directive.

It is possible to get a general overview of the principles in national legislations on the basis of the Convention No. 108, OECD guidelines and Directive 95/46/EC. On the other hand, these are only the bases to proceed from in shaping national legislation. Estonia is a member of OECD, the Council of Europe and European Union, thus, all the above mentioned International and EU instruments are compulsory to Estonia.

Estonia transposed the Directive 95/46/EC with the Personal Data Protection Act (PDP Act), however, regulatory instruments connected to personal data protection have been included in another 115 Acts as well as 263 orders of the Government of the Republic and ministerial orders. The PDP Act has been said to be too general - due to this, there is a lot of confusion within this relatively new field of regulation in Estonia.

The Directive 95/46/EC has not withstood the pace of globalisation and the broadening of technological possibilities, nor has it been able to change the ways in which persons could create, share and use personal data. In 2010, the Commission issued a communication entitled “A comprehensive approach on personal data protection in the European Union”, which became the starting point for the development of a comprehensive data protection reform. In early 2012, a proposal for a general data protection regulation was released, which is to replace the Directive 95/46/EC with a directly applicable regulation - this would mean replacing the acts of the member states in force thus far (i.e., personal data protection acts) with detailed pan-European rules.

The purpose of this thesis is to explore whether the data protection principles in the Estonian legislation correspond to international and EU law and the data protection reform underway in the European Union. In addition, the thesis considers, whether the future data protection reform of the EU expands on the existing data protection principles and prescribes the adoption of new principles.

The empirical part of the thesis has been divided into three chapters. In order to analyse personal data protection principles, the nature of personal data protection is first explored. In the first chapter the author defines the purpose of personal data protection, explores the most important terms used in the thesis (e.g., personal data and processing of personal data) and sets the scope of personal data protection proceeding from the legislation to be discussed in the thesis. The following chapters of the thesis are dedicated to the analysis of the basic principles of personal data protection. In the second chapter, the author explores the principles connected to data processing, the ways in which these have been reflected in various legislative acts and the changes to be effected in the field with the implementation of the planned data protection reform. The third chapter is dedicated to the analysis of the principles connected to the data subject, the ways in which the principles have been reflected in various legislative acts and the changes to be effected in the field with the implementation of the planned data protection reform.

This thesis is a research, the first chapter of which proceeds from the legal dogmatic method. The comparative analytical method is mainly employed in the second and third chapter of the thesis. The thesis is based on the comparison of the Personal Data Protection

Act to international norms, data protection framework directive 95/46/EC and the future General Data Protection Regulation. In addition to the legislation described above, the opinions of the Working Party created on the basis of Directive 95/46/EC art 29 and the normative acts on personal data in force in Estonia have been used as sources in the thesis.

When writing about the purposes of data protection it is important to note that data protection as a branch of law is not only focused on data protection but aims to protect the individual - more specifically, an individual's right to informational self-determination. Therefore, data subject - the person whose data is being processed - is central in data protection. An individual is usually protected by combining the rights of the data subject and obligations of a data processor. These rights and obligations have been provided in the Directive 95/46/EC on the basis of the provisions of Convention No. 108, which, in its turn, does not differ a great deal from the OECD guidelines.

The purpose of Convention No. 108 is to guarantee that the rights and fundamental freedoms of every person on the territory of a member state are respected. It is especially important that the right to privacy (data protection) of a person is protected upon the automated processing of personal data. The purpose of adopting Directive 95/46/EC is to protect the fundamental rights and freedoms of natural persons, first and foremost their right to privacy. In Estonia, the inviolability of private and family life is a fundamental right according to the Constitution. The PDP Acts provides measures for the protection of fundamental rights and freedoms - if these measures are taken, the processing of personal data is legal. The Act also prescribes exceptions upon the occurrence of which other interests outweigh the protection of privacy and allow for the infringement of rights. Similarly to the Directive 95/46/EC, the purpose of the PDP Act is to protect the fundamental rights and freedoms of an individual upon the processing of personal data, first and foremost the right to inviolability of private life. According to the proposal for personal data protection regulation, the purpose of the piece of legislation is to protect the fundamental rights and freedoms of natural persons, especially their right to personal data protection. One may claim that the purpose of the regulation is different than that of the Directive 95/46/EC. The author of this thesis is of the opinion that the change provided in the objectives of the data protection regulation mainly specifies and focuses personal data protection, which allows for the identification of personal data protection as an independent fundamental right.

Certain principles that help to achieve data protection principles must be followed in processing personal data. The principles are necessary to understand the purposes of the legislative acts better, as well as to interpret the rights and obligations of personal data processors under the legislative acts, if necessary.

The definition of personal data has not changed a great deal in the Directive 95/46/EC compared to the OECD guidelines and Convention No. 108. According to the Directive 95/46/EC, personal data is defined as any information relating to an identified or identifiable natural person ("data subject"). However, the definition of personal data has changed in time in Estonian legislation. Today, the PDP Act in force is in accordance with the Directive. Notwithstanding, by adding the clause "irrespective of the shape and form of the data" (*„sõltumata sellest, mis kujul või vormis need andmed on”*) to the definition, personal data may be interpreted more broadly than the term in Directive 95/46/EC. The European Commission is considering changing the definition of personal data in the framework of the proposed data protection reform and defined personal data as any information relating to a data subject in the 2012 version of the proposal. This aforementioned definition of personal data was considered unclear, too ambiguous and extending. Personal data is defined as any information relating to an identified or identifiable natural person (data subject) on the basis of motions to amend the proposal for a general data protection regulation issued by the European Commission.

According to 95/46/EC, data processing is regarded as any operation or set of operations which is performed upon personal data, whether or not by automatic means. The definition of the processing of personal data in the PDP Act is consistent with the Directive 95/46/EC. The proposal for the General Data Protection Regulation has restricted the term of processing of personal data, since the proposal does not underline that any operations performed upon personal data are regarded as processing. The fact that the proposal for the regulation does not indicate that the described processing situations are a list of examples of processing situations also supports the claim of restricted interpretation.

In order to analyse the principles of personal data protection, it is important to define which regulatory instruments are applied to various data processing situations. The OECD guidelines are implemented with regard to any processing (whether or not by automatic means) organised by the public or private sector. The Convention No. 108 is implemented with regard to automated personal data filing systems and automated processing of personal data in the public and private sector. The Directive 95/46/EC is implemented with regard to processing of personal data wholly or partly by automatic means, and to the processing otherwise than by automatic means of personal data which form part of a filing system or are intended to form part of a filing system. The Directive does not apply to the processing of personal data which falls outside the scope of Community law. In any case, the Directive is not applied to processing, operations concerning public security, defence, State security and the activities of the State in areas of criminal law. Likewise, the Directive 95/46/EC is not

applied with regard to processing by a natural person in the course of a purely personal or household activity. The universal application of the PDP Act is not dependent on the means of processing (automatic or non-automatic) nor of the level of structuration of the data. Therefore, one may claim that the Act applies to all cases of data processing by default, if not provided otherwise. The exceptions to applying the PDP Act are similar to the respective provisions in Directive 95/46/EC. The scope of the proposed General Data Protection Regulation is basically similar to the provisions of the Directive 95/46/EC. An innovation is that the regulation shall be applied also with regard to the processing of personal data by the Union institutions, bodies, offices and agencies. A greater change has occurred in the field of the territorial scope of the regulatory instrument. According to the proposal for the regulation, the regulation applies to the processing of personal data in the context of the activities of an establishment of a controller or a processor in the Union irrespective of whether the processing takes places within the Union or not.

The second chapter of the thesis is dedicated to the analysis of data processing principles: fair and lawful processing principle, purpose specification and use limitation principle, data quality and collection limitation principle and security safeguards principle. The principle of fair and lawful processing requires both in international and EU approaches that personal data is to be processed fairly and lawfully. The principle of lawful processing has been also specified in Estonian legislation - in the PDP Act - but has not been transposed into Estonian legal order to the same extent as the Directive 95/46/EC. In the PDP Act, the principle of processing personal data lawfully is defined as a principle connected to collecting personal data and it does not include the requirement that the processing of personal data must be organised in a lawful manner. The proposed regulation will eliminate the aforementioned problem in the Estonian legal order, as the regulation will be directly applicable. Likewise, the principle of lawful processing will be complemented by the new principle of transparency, which is not unknown, but has not been expressly recorded in legal acts thus far.

The principle of purpose specification means that personal data shall be obtained only for one or more specified and lawful purposes, and shall not be further processed in any manner incompatible with that purpose or those purposes. The above principle is closely connected to the use limitation principle, which requires that personal data may only be used for the purpose specified upon collection, while it may be used for other purposes only with the consent of the data subject or the authorisation of a competent authority. The principles of purpose specification and use limitation have been provided in the PDP Act, but the wording of the Directive 95/46/EC has not been used in the transposition of the principle of purpose specification. In comparison to the respective provision in Directive 95/46/EC, the PDP Act

does not regulate that a data processor is required to collect personal data for specified and explicit purposes. Similarly, the PDP Act does not indicate that the processing of data for historical purposes is not considered as an infringement to the initial objectives. The proposal for the General Data Protection Regulation developed in the framework of the proposed data protection reform specifies the principle of purpose limitation, while its wording is similar to that of Directive 95/46/EC.

The data quality principle sets certain quality criteria to the processed data, while it is connected to the collection limitation principle, which regulates the processing of data that is excessive from the point of view of the purpose of processing, as well as avoids potential misuse. These principles are reflected in Estonian legislation. However, in comparison to the Directive 95/46/EC, the PDP Act does not include the condition that the collected personal data must be adequate and relevant. Similarly, the PDP Act does not expressly dictate the principle that the data may not be excessive in relation to the purposes for which they are collected and/or later processed. This shortcoming in Estonian legislation shall be eliminated with the application of the General Data Protection Regulation, as the regulation prescribes the data minimisation principle. On the basis of this principle, the data collected must be adequate, relevant and not excessive in relation to the purposes for which they are collected and/or further processed, likewise, personal data is only processed if and until the processing purposes cannot be achieved by using anonymous data. In the future, Estonia will also have to apply the privacy by default principle according to which personal data processed for any purpose or purposes shall not be kept for longer than is necessary for that purpose or those purposes. The objective of such a mechanism is to make the protection of a data subject's rights more efficient through the fact that personal data will not be publicly available at all by default. Thus, data subjects are able to control the dissemination of their person data in a better way.

According to the security safeguards principle it is required that in addition to legal safety measures, personal data must be protected with technological and organisational safety measures to avoid accidental or unauthorized destruction or loss, modification, illegal disclosure, unauthorised access or any other potential unauthorized processing. The PDP Act corresponds to the security safeguards principle provided in international norms and, in general terms, the Directive 95/46/EC, as it includes detailed organisational, physical and IT safety measures, among others. The proposed data protection reform will bring about even more detailed requirements, as well as an increase in the obligations and responsibilities of the data processor. The proposal for the regulation provides several new principles to guarantee safe data processing: principles of integrity, integrated data protection and privacy by design

and default as well as the principle of accountability. Although the issuer of the regulation is trying to make data protection more efficient through security policies and effective mechanisms, the detailed regulation need not necessarily lead to the more efficient protection of a data subject's rights. The increasing administrative load of data processors and undetermined legal definitions are the key words that will certainly need attention in the future.

The third chapter of the thesis is dedicated to the principles connected to the data subject: principle of transparency, and individual participation.

The principle of transparency has not been provided in most legal acts as a central principle. The principle of transparency is focused on the notification of the data subject - the purpose of which is to guarantee that persons have an overview of the processing of their data. Although the analysis of the Directive 95/46/EC may seemingly reveal that the principle of transparency (which guarantees that the data subjects know why their data are processed and who is the processor) is included in the Directive, the information gained from the current wording may remain ambiguous. In the Directive 95/46/EC, clauses related to the data presented to a data subject are connected to the principle of transparency. The respective provisions have been transposed into the PDP Act, but there are no explicit rules regarding the responsibility of the data processor to give the data subject information about data processing. The principle of transparency has been clearly worded in the General Data Protection Regulation. This will bring changes in the legal order of Estonia. As detailed rules are adopted, the responsibilities of a data processor will increase, while the chief processor is required to set precise, transparent and clear principles for processing personal data and protecting the rights of a data subject. At the same time, it is required to prescribe a two-level notification system, which will bring about an increased administrative load to be compensated by the more efficient protection of an individual's rights.

Three subchapters of the thesis have been dedicated to the principle of individual participation. The purpose of the right of accessing information is to increase data subject awareness by providing persons with a specific overview of who has information about them and to what extent. The regulatory instrument provided in the PDP Act is compatible with the Directive 95/46/EC in principle. The only difference may be said to be that the PDP Act does not contain the requirement that the information must be provided in a form intelligible to the data subject. The planned data protection reform will bring a significantly more detailed regulation, the implementation of which shall increase the administrative load of data processors. In comparison to the provisions of the PDP Act, data processors will have to inform the data subject of the term of storing the data, the importance and consequences of

processing as well as the existence of the right to object to the processing of data. In the context of the right to accessing information, one may underline one difference with the regulatory instrument in force so far: while the PDP Act allows taking a fee from a data subject for issuing data, the proposal for the regulation does not prescribe this kind of opportunity. At the same time, the term of answering to a data subject's request for information is considerably longer compared to the PDP Act.

Like the right to access information, the right to request the correction or erasure of data also gives data subjects the possibility of managing the lawfulness of the processing of their data. The purpose of the principle is to protect a person from the dissemination of false information, which may be the grounds for falsely deliberated decisions about the person. The right to request the correction or erasure of one's data has gone through significant development. The provisions of the Directive 95/46/EC have been transposed with the PDP Act. This except in the part that enables a data subject to request that the chief processor notify third parties, whose data have been published about all the corrections, deletions and closures, as the PDP Act requires data processors to immediately inform the third persons who provided the personal data or to whom the personal data were forwarded upon rectification of personal data. The European Commission set the objective to specify the so-called right to be forgotten in the framework of the planned data protection reform, i.e., the individual's right to request ceasing the processing of data collected about them and the deletion of such data, if it is no longer required for lawful purposes. The right to be forgotten has not received a warm welcome. Specialist literature has raised various questions and underlined problems of application. According to the latest version of the proposal for the regulation, the document no longer includes an explicit reference to the right to be forgotten, while it regulates the data subject's right to request the erasure of data. Still, according to the proposal the data subject shall have the right to obtain from the controller the erasure of personal data relating to them and the abstention from further dissemination of such data, as well as achieve the deletion of links, copy data and replications of personal data held by third persons.

The last component of the principle of individual participation is the data subject's right to object to the processing of personal data. The data subject's right to object has been provided in the OECD guidelines, Convention No. 108 as well as the Directive 95/46/EC. The Directive 95/46/EC does not lay down a universal right to object to the processing of one's data by a data processor. A data subject may exercise the right to object if they have compelling and legitimate grounds relating to their particular situation. The purpose of this type of provisions is to find a balance between the data subjects' right to data protection and

the rights of other persons, who may process a data subject's data under law. The PDP Act does not include specific references to the right to object, still, this right has been granted to data subjects with the interpretation of the provisions. The proposal for the data protection regulation requires guaranteeing upon the processing of personal data that personal data must be processed in a way that gives the data subject the effective possibility to exercise his/her rights. A data subjects rights are extended with the proposal, since the data subject must be notified of the right to object in an intelligible manner and format, using clear and plain language.

LÜHENDID

EIÕK	Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon.
Harta	Euroopa Liidu põhiõiguste harta.
IKS	Isikuandmete kaitse seadus.
Konventsioon nr 108	Euroopa Nõukogu 1981. aasta isikuandmete automatiseeritud töötlemisel isiku kaitse konventsioon.
MuuS	Muuseumiseadus.
OECD juhend	Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsiooni (<i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i>). juhend privaatsuse ja üle piiri edastavate isikuandmete kaitseks.
PS	Eesti Vabariigi põhiseadus.
RStS	Riikliku statistika seadus.
TAKS	Teadus- ja arendustegevuse korralduse seadus.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Bapat, A., Treacy, B. Purpose limitation – clarity at last? – Privacy & Data Protection. Volume 13. Issue 6. 2013. Available: http://www.hunton.com/files/Publication/69673176-4bf9-4750-bdf8-c13070034eb0/Presentation/PublicationAttachment/4ed90f71-91dc-408f-8b99-c588468a07d5/Purpose_limitation-clarity_at_last.pdf (04.04.2014).
2. Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. 2012. Kättesaadav: <http://pohiseadus.ee/> (04.04.2014).
3. Gundemann, L. Euroopa Liidu andmekaitseõigus – andmekaitse ja andmete avaliku juurdepääsu suhtest ning andmekaitse järelevalve olukorrast. – Juridica, 2005, nr 8.
4. Gutwirth, S., De Hert, P., Papakonstantinou, V., Wright, D. The proposed Regulation and the construction of a principles-driven system for individual data protection. – The European Journal of Social Science Research. Volume 26. Issue 1-2. 2013. Available: <http://www.tandfonline.com.ezproxy.utlib.ee/doi/full/10.1080/13511610.2013.734047#.U0Q9TNLkmQE> (07.04.2014).
5. Gutwirth, S., De Hert, P., Wright, D. Are the OECD Guidelines at 30 Showing Their Age? – Communications of the ACM. Volume 54. No 2. 2011. Available: <http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.utlib.ee/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&sid=c4e91805-a428-49fc-8c56-a1f79d8ea7d8%40sessionmgr112&hid=120> (28.02.2014).
6. Handbook on European data protection law. European Union Agency for Fundamental Rights. Council of Europe. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2014. Available: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-handbook-data-protection-law_en.pdf (28.02.2014).
7. Ilus, T. Andmesubjekti osaluse põhimõtte Euroopa Nõukogu konventsioonide ning Euroopa Inimõiguste Kohtu lahendite valguses. – Juridica, 2005, nr 8.
8. Ilus, T. Isikuandmete kaitse olemus ja arengusuunad. – Juridica, 2002, nr 7.
9. Kanger, L., Rohtmets, E. Eesti andmekaitse Euroopa Kohtu praktika peeglis. – Riigikogu Toimetised, 2013, nr 28. Kättesaadav: <http://www.riigikogu.ee/rito/index.php?id=14437> (05.04.2014).
10. Kanger, L. Kas avalik dokumendiregister või isikuandmete kaitse? – Juridica, 2009, nr 1.
11. Käsper, K., Meior, M. (toim). Inimõigused Eestis 2012. Eesti Inimõiguste Keskuse aastaaruanne. SA Eesti Inimõiguste Keskus, 2013. Kättesaadav: http://humanrights.ee/wp-content/uploads/2013/04/Inimõigused_Eestis_2012.pdf (05.04.2014).

12. Männiko, M. Õigus privaatsusele ja andmekaitse. Tallinn: Juura 2011.
13. Nõmper, A., Tikk, E. Informatsioon ja õigus. Tallinn: Juura 2007.
14. Padova, Y. What the European Draft Regulation on Personal Data is going to change for companies. *International Data Privacy Law*. Volume 4. No 1. 2014. Available: <http://idpl.oxfordjournals.org.ezproxy.utlib.ee/content/4/1/39.full.pdf+html> (28.02.2014).
15. Pilving, I. Õigus isikuandmete kaitsele. – *Juridica*, 2005, nr 8.
16. Pilving, I. Sugupuud müügiks ja joodikud häbiposti? Isikuandmetega seotud piirangud. – *Juridica*, 2004, nr 2.
17. Reidenberg, J. R., Schwartz, P. M. Study: Data protection law and on-line services: regulatory responses. 1998. Available: http://ec.europa.eu/justice/data-protection/document/studies/files/19981201_dp_law_online_regulatory_en.pdf (05.04.2014).
18. Rosen, J. The right to be forgotten. – *Stanford Law Review*. 64 STAN. L. REV. ONLINE 88. 2012. Available: <http://www.stanfordlawreview.org/online/privacy-paradox/right-to-be-forgotten> (28.02.2014).
19. Rubinstein, I. S. Big Data: The End of Privacy or a New Beginning? – *International Data Privacy Law*. Volume 3. No 2. 2013. Available: <http://idpl.oxfordjournals.org.ezproxy.utlib.ee/content/3/2/74.full.pdf+html> (28.02.2014).
20. Tzanou, M. Data protection as a fundamental right next to privacy? „Reconstructing” a not so new right. – *International Data Privacy Law*. Vol. 3. No 2. 2013. Available: <http://idpl.oxfordjournals.org.ezproxy.utlib.ee/content/3/2/88.full.pdf+html?sid=9cd0e47e-7e17-48fb-9d57-8bf05406e48f> (27.02.2014).
21. Wong, R. The Data Protection Directive 95/46/EC: Idealisms and realisms. – *International Review of Law, Computers & Technology*. Volume 26. Issue 2-3. 2012. Available: <http://www.tandfonline.com.ezproxy.utlib.ee/doi/full/10.1080/13600869.2012.698453#.UwxH7xPkIVU> (28.02.2014).

KASUTATUD ÕIGUSAKTID

1. Euroopa Komisjon. Ettepanek võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus) COM (2012) 11 final. 25.01.2012. MÄÄRUSE EELNÕU. Kättesaadav: http://ec.europa.eu/justice/data-protection/document/review2012/com_2012_11_et.pdf (28.02.2014)
2. Euroopa Parlament. Seadusandlik resolutsioon ettepaneku kohta võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus) (COM(2012)0011 – C7-0025/2012 – 2012/0011(COD)). MÄÄRUSE EELNÕU MUUDATUSED (vastuvõetud tekst). 12.03. 2014. Kättesaadav: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P7-TA-2014-0212&language=ET&ring=A7-2013-0402> (25.03.2014).
3. Euroopa Liidu toimimise leping (konsolideeritud versioon) – ELT C 83/47, 30.03.2010.
4. Euroopa Nõukogu. Isikuandmete automatiseeritud töötlemisel isiku kaitse konventsioon. RT II 2001, 1, 3.
5. Euroopa Nõukogu. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II 1996, 11, 34; RT II 2010, 14, 54.
6. Euroopa Parlament. Nõukogu. Direktiiv 95/46/EÜ üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta – EÜT L 281, 23.11.1995.
7. Euroopa Parlament. Nõukogu. Komisjon. Euroopa Liidu põhiõiguste harta. (2010/C 83/02). – ELT C 83/389, 30.03.2010.
8. Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT 1992, 26, 349; RT I 27.04. 2011, 2.
9. Isikuandmete kaitse seadus. – RT I 2007, 24, 127; RT I, 30.12.2010, 11.
10. Muuseumiseadus. – RT I, 10.07.2013, 1; RT I, 22.12.2013, 3.
11. Riikliku statistika seadus. – RT I 2010, 41, 241; RT I, 13.03.2014, 60.
12. Teadus- ja arendustegevuse korralduse seadus. – RT I 1997, 30, 471; RT I, 13.03.2014, 65.

KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA

Euroopa Kohtu praktika

1. EKo 12.06, 2003, C-112/00, *Schmidberger*.
2. EKo 06.11.2003, C-101/01, *Lindqvist*.
3. EKo 07.05.2009, C-553/07, *Rijkeboer*.

Riigikohtu praktika

4. RKHK 12.07.2013, 3-3-1-3-12.
5. RKHK 15.09.2010, 3-3-1-46-10.

KASUTATUD MUUD ALLIKAD

1. Andmekaitseinspektsiooni aastaettekanne 2003 aasta kohta. Kättesaadav: <http://www.aki.ee/et/inspektsioon/aastaettekanded> (12.03.2014).
2. Andmekaitseinspektsiooni korraline ettekanne Riigikogu põhiseaduskomisjonile ja õiguskantslerile. Avaliku teabe seaduse ja isikuandmete kaitse seaduse täitmisest aastal 2008. Tallinn: 2009. Kättesaadav: <http://www.aki.ee/et/inspektsioon/aastaettekanded> (12.03.2014).
3. Avaliku teabe seaduse ja isikuandmete kaitse seaduse täitmisest aastal 2011. Andmekaitseinspektsiooni aastaettekanne. 2012. Kättesaadav: <http://www.aki.ee/et/inspektsioon/aastaettekanded> (12.03.2014).
4. Avaliku teabe seaduse üldjuhend. Andmekaitseinspektsioon. Tallinn: 2010. Kättesaadav: <http://www.aki.ee/et/juhised/avaliku-teabe-seaduse-uldjuhend>. (10.04.2014).
5. Euroopa Komisjon. Teatis Euroopa parlamendile ja nõukogule. Andmekaitseinspektsiooni parema rakendamise tööprogrammi järeelmeetmete kohta. KOM(2007) 87 lõplik. Brüssel: 07.03.2007. Kättesaadav: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0087:FIN:ET:HTML> (03.03.2014).
6. Euroopa Komisjon. Teatis Euroopa parlamendile, nõukogule, majandus- ja sotsiaalkomiteele ning regionide komiteele. Terviklik lähenemisviis isikuandmete kaitsele Euroopa Liidus. KOM(2010) 609 lõplik. Brüssel: 04.11.2010. Kättesaadav: http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/0006/com_2010_609_et.pdf (28.03.2014).
7. Euroopa Komisjon. Muudatusettepanekud 001-207 (A7-0402/001-207). Ettepanek võtta vastu määrus (COM(2012)0011 – C7-0025/2012 – 2012/0011(COD)). 07.03.2014. Kättesaadav: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+AMD+A7-2013-0402+001-207+DOC+PDF+V0//ET> (20.03.2014).
8. Euroopa Parlament. Raport A7-0402/2013. Ettepanek võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta (isikuandmete kaitse uldmaarus) (COM(2012)0011 – C7-0025/2012 – 2012/0011(COD)). 21.11.2013. Kättesaadav: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A7-2013-0402+0+DOC+PDF+V0//ET> (12.04.2014).
9. Isikuandmete kaitse seaduse eelnõu seletuskiri (1026 SE). 2006. Kättesaadav: [https://www.aki.ee/sites/www.aki.../IKS%20SELETUSKIRI%20\(1\).rtf](https://www.aki.ee/sites/www.aki.../IKS%20SELETUSKIRI%20(1).rtf) (28.02.2014).

10. OECD Council. Guidelines governing the protection of privacy and transborder flows of personal data. 23.11.1980. Available: <http://www.oecd.org/internet/ieconomy/oecdguidelinesontheprivacyandtransborderflows.htm#recommen> dation (20.03.2014).
11. Opinion 4/2007 on the concept of personal data. Article 29 data protection working party. WP 136. 2007. Available: http://ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/wpdocs/2007/wp136_en.pdf (04.04.2014).
12. Opinion 03/2013 on purpose limitation. Article 29 data protection working party. WP 203. 2013. Available: http://ec.europa.eu/justice/data-protection/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2013/wp203_en.pdf (04.04.2014).
13. Piik, A. Andmekaitse uued tuuled Eestis ja Euroopas. Advokaadibüroo Borenius. 19.03.2013. Kättesaadav: <http://borenius.ee/2013/03/andmekaitse-ued-tuuled-euroopas-ja-eestis/> (16.04.2014).
14. Rohtmets, E. Isikuandmete kaitse küsimused Euroopa Kohtu eelotsustes. Andmesubjekti õiguste kaitse. Kohtupraktika analüüs. Tartu: Riigikohtu õigusteabe osakond 2013. Kättesaadav: <http://www.riigikohus.ee/vfs/1455/Andmesubjekti%20oi> gused_EK_analuus.pdf (26.03.2014).
15. Transfers of personal data to third countries: Applying Articles 25 and 26 of the EU data protection directive. Working Party on the Protection of Individuals with regard to the Processing of Personal Data. WP 12. 1998. Available: http://ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/wpdocs/1998/wp12_en.pdf (04.04.2014).
16. Vabariigi Valitsus. Eesti seisukohad Euroopa parlamendi ja nõukogu määruse üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta juurde. Seletuskiri. 29.03.2012. Kättesaadav: <https://dhs.riigikantselei.ee/avalikt> eave.nsf/documents/NT0018C882/ (05.03.2014).

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Diana Tamm

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

„Isikuandmete kaitse põhimõtted”

mille juhendaja on Kalle Merusk,

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
  3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 05.05.2014. a.